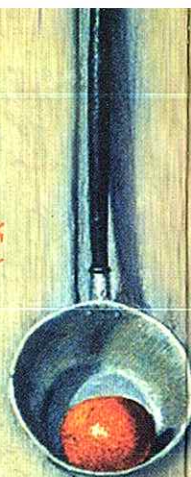

desenul
din covor

Bora Ćosić

Rolul familiei mele în revoluția mondială

EDITURA
ART

Ideea desenului din covor nu putea să nu apară în mintea romancierilor, inventatori ai atâtor vieți paralele. Dincolo de orice filosofie, intuiția lor creatoare nu putea să nu stabilească anumite conexiuni între existența unui individ (personaj) și destinul său. Existența acestuia, spectaculoasă sau ternă, este o succesiune de evenimente și stări, de „noduri și semne”, al căror rost personajul însuși probabil că nu-l va înțelege niciodată. Această existență e scrisă pe dosul covorului, cu încălceala lui de fire. Dar romancierul, ca orice demiurg, are acces la „semne” și la sensurile lor în virtutea cărora își proiectează, de altfel, personajele. El e singurul care vede fața covorului și „desenul” – adică destinul.

Proza contemporană – căreia îi este dedicată această colecție – vă oferă propriile ei „covoare” și „desene”.

Descoperiți desenul din covorul țesut de Bora Ćosić.

Bora Ćosić

**Rolul familiei
mele în
revoluția mondială**

Colecția
Desenul din cover

BORA ĆOSIĆ s-a născut la Zagreb în 1932, iar din 1937 a locuit la Belgrad, unde a studiat filosofia. În anii '50 a lucrat ca redactor la diferite ziare și ca translator din rusă. Primul său roman, *Casa hoților*, a fost publicat în 1956 și este o examinare suprarealistă a realității sociale din Iugoslavia. Puțin după aceea, numele său a apărut pe lista neagră a autorilor nepublicabili. Adaptarea pentru scenă a romanului său satiric, *Rolul familiei mele în revoluția mondială*, a atras după sine interzicerea publicării operelor sale timp de mai mulți ani. În semn de protest față de politica guvernului, Ćosić a părăsit Belgradul în 1992 și s-a mutat în Croația. În această perioadă a scris *Dnevnik apatrida* (1993), jurnalul unui exilat. În 1995 a primit o bursă la Berlin, unde trăiește și acum. Ca scriitor sârb în exil, a pledat în 1999 pentru eliberarea albanezilor și a sârbilor de Milošević și „de ei înșiși“, adică „de iluzii și de naționalism“. În anul 2002 îi este decernat premiul Leipzig Book Prize for European Understanding.

Bora
Ćosić

**Rolul familiei
mele în
revoluția mondială**

Traducere
din limba sârbă
de Georgina Ecovoiu

Prefață de
Corina Bernic

Redactor: Oana Zamfirache
Tehnoredactor: Ecaterina Godeanu
Design copertă: HighContrast.ro
DTP copertă: Alina Adăscăliței

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ĆOSIĆ, BORA

Rolul familiei mele în revoluția mondială / Bora
Ćosić ; trad. de Georgina Ecovoiu ; pref.: Corina Bernic. -
București : Art, 2008

ISBN 978-973-124-350-4

I. Ecovoiu, Georgina (trad.)

II. Bernic, Corina (pref.)

821.163.41-31=135.1

Bora Ćosić

Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji

Ediția românească este publicată prin intermediul agenției
literare Sun

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 2002

© GRUPUL EDITORIAL ART, 2008, pentru prezenta ediție

Cea mai faimoasă familie din istoria omenirii

Începând din 1992, de când Bora Ćosić a părăsit Belgradul, trăgând după el un geamantan cât un secol, pentru a se stabili în cele din urmă la Berlin, scriitorul sârb a refuzat cu obstinație să mai pronunțe numele orașului copilăriei sale, numindu-l, în schimb, plin de amărăciune, „locul din care este condus războiul”. Acum șase ani, într-un articol apărut în săptămânalul german *Die Zeit*, Ćosić povestește cum a plecat în exil în semn de protest față de regimul Milosević și față de ororile războiului, despre cum și-a schimbat viața și domiciliul, ca și cum ar fi trecut „dintr-un secol într-altul”. Când războiul s-a strecurat în fosta Iugoslavie „încet, pe furiș, ca un tâlhar” (Slavenka Drakulić), Bora Ćosić avea șaiszeci de ani. Publicase peste treizeci de volume de proză și eseistică, nenumărate articole și traduceri din literatura rusă. A ales să se mute la Rovinji, oraș croat de coastă, pe atunci perceput de oficialitățile de la Belgrad ca fiind zonă inamică. Emigrând, Ćosić a lăsat în urmă decenii de viață, biblioteca, amintirile de pe vremea când făcuse parte din avangarda literară sârbă din jurul lui Vasko Popa, primele volume scrise în cel mai pur stil suprarealist – cu alte cuvinte, tot ceea ce ar fi putut contura deja o carieră de succes.

Deși alături de autori precum Danilo Kiš sau Mirko Kovac, Bora Ćosić este recunoscut de către critica vest-europeană ca fiind unul dintre cei mai originali și reprezentativi scriitori din fosta Iugoslavie, numele lui este, din păcate, departe de a fi un reper pentru cititorii români. În afară de traduceri sporadice din volumele sale în ediția românească a revistei *Lettre Internationale*, de poeziile apărute în antologia primei ediții a Festivalului Internațional de Poezie Oskar Pastior de la Sibiu (2007), de unele evocări sau trimiteri în literatura și critica de specialitate, autorul nu a beneficiat, până acum, de atenția publicului român, nefiindu-i tradus nici un volum integral.

Cu atât mai greu este să prezinți un scriitor de calibrul său, atât de proteic prin varietatea temelor și a formelor cultivate. Cel mai aproape de cititorul român ar fi, cu siguranță, filonul satiric-umoristic al operei sale, evocând un „râsu-plânsu” stănescian atât de bine asimilat de cultura română, tocmai pentru că ipostaziază un element fundamental al mentalității autohtone. Știind cât de apropiat era Nichita Stănescu de scriitorii sârbi, cititorul român nu va fi surprins să găsească în poporul vecin un spirit atât de afîn. Volumul satiric *Cum erau reparate planele noastre* (apărut în Germania, la editura Suhrkamp, în 1968) sau volumul de față ne dau ocazia să descoperim un autor de un umor irezistibil și de o expresivitate dezarmantă, care nu ezită să se distanțeze șăgalnic de tragedia războiului, ca fiind experiența altei generații, pentru a se retrage apoi într-o melancolie amară, chiar atunci când te aștepti mai puțin. Alte volume precum *Declarație vamală* sau *Călătorie în Alaska*, cu conținut autobiografic asumat, în care autorul încearcă să-și amintească și să înțeleagă mai bine mecanismele care au dus la dezastrul iugoslav de la începutul anilor '90, sunt caracterizate printr-un melanj bine calibrat de suferință și luciditate, pe care îl mai găsim poate doar la o Slavenka Drakulić,

scriitoarea croată pentru care vizitele repetate la închisoarea din Haga aveau să devină un ritual cognitiv, menit să scoată la lumină motivele care transformă oamenii în monștri, dar și să documenteze „banalitatea răului”. În *Declarație vamală*, de exemplu, Bora Ćosić descrie modul în care birocrăția poate îngenuchea individul, acesta, pus în fața absurdului, fiind obligat la un exercițiu de memorie inuman, servind însă tocmai conservării umanității: fiindu-i interzis să-și recupereze biblioteca lăsată în fosta sa locuință din Belgrad, autorul reface din memorie lista exhaustivă a cărților. Când, în fine, interdicția de a intra în Serbia îi este ridicată, Ćosić face o călătorie împreună cu soția, traducătoarea Olga Vlatković, în locurile copilăriei, însă așteptările îi sunt contrazise brutal, simțindu-se aidoma unui surghiunit în Alaska, conștientizând astfel paradoxul oricărui exil: acesta este întotdeauna dublu, manifestându-se atât în țara de adopție, cât și în ceea ce va fi fost cândva patrie, pentru că răstimpul petrecut în străinătate e insurmontabil și te obligă să privești viața ca pe un „bilanț, o colecție de lucruri stricate sau învechite, o alăturare de nimicuri nefolositoare, o groapă de gunoi a existenței”.

Ar mai fi o caracteristică fundamentală a exilului: acesta e aproape întotdeauna liric. La Berlin, Bora Ćosić a început să scrie poezii, până acum el publicând trei volume. Cum s-a apropiat de poezie povestește chiar autorul în prefața cărții *Morții. Berlinul poeziilor mele*: „În ianuarie 2000, murise prietenul meu, un scriitor care trăia în Serbia, loc unde, de altfel, acum se moare foarte ușor. Într-o dimineață, am așternut pe hârtie bocetul meu. Mai târziu m-am trezit cu o întreagă carte dedicată prietenilor morți și dispăruți.” E clar că, în subteran, textele lui Ćosić poartă acel complex de vinovăție tipic pentru orice supraviețuitor. Vorbind despre ele, autorul amintea, într-un interviu, o anumită formă de schizofrenie narativă –

o parte a textelor fiind scrisă de un „homo philosophicus”, cealaltă de un „homo ludens”. Cartea *Rolul familiei mele în revoluția mondială* e construită tocmai pe dialectica dintre cele două ipostaze ale personalității sale.

Cât mai poate fi percepută ca demnă de a fi trăită, viața e mereu subminată de acest complex, iar atitudinile vitaliste nu pot fi decât stridente. Altminteri, cu un „bemo!” specific discursului oricărui om care a cunoscut catastrofa, nu poți decât să agiți spray-ul împotriva ploșnițelor și să scrii pe pereți „viața e frumoasă”. Deși, după cum ne dăm seama cu toții în cele din urmă, viața e și foarte complicată, iar uneori destinul uman se transferă și asupra cărților. Scris între 1966 și 1969, volumul de față are și el o biografie plină de suspans. După apariție, în 1969, *Rolul familiei mele în revoluția mondială* a fost dramatizat și a avut un succes enorm la public, ceea ce i-a atras suspiciunea autorităților, fiind retras de pe piață de către cenzură la scurt timp, autorul însuși primind ani la rând interdicție de semnătură. Strategia narativă – toate dramele vieții cotidiene în comunism fiind percepute și relatate prin prisma mezinului unei familii tipice pentru acele vremuri – nu putea înșela vigilența cenzurii. Satira implicită, perceptibilă deja la nivelul aglomerației de personaje – părinți, mătuși, colegi, musafiri poftiți sau nepoftiți –, sugerând o lume pestriță ușor răsturnabilă într-un *mundus inversus*, era greu suportabilă de către sistem.

Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, venirea așa-numitei „armate eliberatoare”, apoi lipsurile comunismului și rinocerizarea societății sunt reflectate prin viața unei „bizare” familii de belgrădeni, în care vocati-vele curente se degradează, în timp, de la un „pisoiaș” plin de afecțiune la un „boule!” fără apel. Mama cârpește șosetele și calcă pantalonii tuturor bărbaților care se perindă prin casă, spală geamurile cățărându-se pe fereastră și aplecându-se periculos de mult peste pervaz. Unchiul

se trezește din când în când din picoteală și întreabă spăimos: „Am mărturisit ceva?”. Mătușile joacă *Nu te supăra, frate!* cu aerul utilității perfecte. Când vecinii intră în casă, copilul se mândrește cu cărți ascunse de ai lui prin cele mai nebănuite unghere, însă restul familiei face pe niznaiul. La fel se întâmplă și când copilul întreabă ce înseamnă cuvântul *șaizecișinouă*, iar cei maturi, cultivând tabuurile specifice vremii, trebuie să pozeze în neștiutori. Șotii nevinovate, dar atât de revelatoare pentru cotidianul comunist, încă viu și în memoria publicului român, care-și va aminti cu siguranță de rolul zvonisticii în epocă: după război se spune că pe stradă sunt împrăștiate stilouri-bombă, bunicul așteaptă să vină, în sfârșit, și momentul în care americanii, de acolo de sus, din avioanele lor, își vor face nevoile în capul bieților sârbi. Nici armata eliberatoare nu e mai brează, fiind formată din tineri care „sting țigările pe parchet” și îi arată copilului cât de vesel poate fi comunismul în schematismul său: „Ofițerii au cântat, m-au mângâiat pe cap, au băut rachiu și au vomitat de pe balcon în curte.”

Viața în familie este relatată lapidar și cu o candoare sublimată, lipsită de accente patetice: „Tata se tot străduia să se trezească din beție, bunicul să inventeze formula chimică pentru untul artificial, mama să ne sature oferindu-ne felii din ce în ce mai mici de pâine.” Cu toate schimbările istorice și politice, membrii familiei reușesc să rămână neschimbați, încăpățânați și refractari față de orice transformări, definiția tangoului („un pas înainte, doi înapoi”) devenind pentru ei sloganul noii lumi de după război. După naționalizare, când în casă sunt aduși noi locatari și toată familia este obligată să se restrângă într-o singură cămaruță, copilul își dă seama că nu pot intra în rândul lumii atât timp cât se tot întâmplă lucruri care îi împiedică să se schimbe. Când tatăl o părăsește pe mamă și pleacă la „alta”, luând cu el mașina de tocat

carne și termosul, copilul încearcă pentru prima dată spaima de a rămâne orfan, dar își amintește imediat că așa ceva nu se poate întâmpla, atâta vreme cât Lenin este oricum tatăl proletariatului, deci implicit și al lui.

Întrebat acum câțiva ani despre acest volum, care avea să fie reeditat abia după douăzeci și cinci de ani, Bora Ćosić mărturisea: „Nu-l mai cunosc pe băiețandru care a scris această poveste.” Autorul și-a mortificat, pesemne, vârsta acelor trăiri, dar experiența sa e atât de tipică pentru Estul comunist, încât e foarte credibilă pentru cititor. La patruzeci de ani de la prima publicare, avem, în sfârșit, și traducerea în limba română. Preț de douăzeci de capitole, din amalgamul de replici, imagini, frânturi de amintiri adunate ca într-un colaj cinematografic se conturează povestea vieții acestei familii din Belgrad și, cu ea, povestea oricărei familii dintr-o țară a „blocului de Est”.

Corina Bernic

I

Mama a cusut un săculeț. Pe săculeț a brodat: „Ziare“. L-a mai brodat și pe tata cum stă pe toaletă, cu pantalonii în vine, și citește. Lucrătura era în trei culori: una pentru tata, alta pentru pantaloni și alta pentru „Ziare“. Pe săculeț, tata arăta de parcă era viu, atâta doar că avea chelie, ceea ce nu corespundea realității. Probabil că l-a brodat așa ca să se răzbune. În săculeț, puneam hârtie de ziar tăiată de bunicul cu un cuțit de bucătărie. Ziarele puteau fi folosite numai și numai după ce le citea tata. Despre toate acestea am scris eu o compunere: „Viața noastră în closet și în general“. „Ce porcărie de școală mai e și asta, care scotocește prin viețile oamenilor? N-am mai pomenit așa ceva!“, s-a lamentat mama, iar eu i-am răspuns: „Ce vină am eu?“.

Mama obișnuia să se suie pe pervazul ferestrei cu o cârpă în mână, stând cocoțată deasupra unui hău de trei etaje, ca să spele geamurile. Cei din casă țipau, bunicul se oferea să o țină de picioare, iar una dintre cele două mătuși leșina de frică. Tata întreba: „Chiar trebuie să te cațări așa când speli geamurile?“ „Trebuie!“, îi răspundea ea. Când pregătea sucul de roșii într-o oală imensă, aceeași în care fierbea și rufele, mama se urca pe un scăunel și amesteca fiertura cu o lingură de lemn uriașă. Unchiul

se uita la ea: „Și dacă o să cazi în oală?!“. Sucul de roșii se împrășca în toate părțile, pe pereți, pe noi. „Ce să vă fac?“ Viața e plină de pericole.

Mama a adus o găină care făcea gălăgie și se zbătea, împrăștiind pene prin toată casa. Eu am luat găina de sfoara cu care era legată și am tras-o prin casă. După aceea, mama a prins-o de aripi și i-a tăiat capul deasupra veceului, apoi a tras apa. Găina fără cap a continuat să se zbată într-un colț, mânjind cu sânge papucii mamei. Era groaznic, dar și foarte vesel. Mama ne-a chemat s-o ajutăm: „Veniți să întindem perdelele cât sunt umede!“. Bunicul și unchiul țineau fiecare de câte un capăt și le scuturau. Mama a țipat la ei: „Atenție să nu le rupeți!“. „De parcă am fi pe o corabie!“, a bombănit bunicul. Mama i-a spus: „Ar fi mai bine dacă aș putea să fac totul singură, să nu vă mai cer ajutorul vouă, bărbaților!“. Mama mai întindea și foi de plăcintă, care atârnavă peste masă. Mama obișnuia să pună la uscat, în baie, cămășile tatei, din care se scurgea apa. „Se pare că am nevoie de umbrelă ca să îmi pot face nevoile!“, a bombănit bunicul. Mama așeza borcanele cu murături pe pianul nostru marca Bösendorfer. Borcanele erau înfășurate cu fulare, ca să nu se răcească. Pianul se îndoise deja la mijloc. Mama usca fasole verde pe niște ziare vechi, pe care le așeza sus, pe dulapuri. Mama prepara tăiței pentru următoarele trei luni. Îi puneă la uscat peste tot prin casă. Tata s-a revoltat: „Cât o să mai dureze starea asta de asediu?!“. „O să trebuiască să fac niște schele ca să ne putem mișca pe aici“, a constatat unchiul. „Așa ca la teatru?“, am zis eu. Mama a replicat: „Tare mă tem că într-o bună zi o să mă găsiți spânzurând de grindă!“ Bunicul a întrebat: „De ce?“, la care ea i-a răspuns: „Pentru că deja văd negru în fața ochilor!“.

În timp ce mânca sarmale, mamei i se mai oprea câte o foaie de varză în gât. Începea să tușească, să dea din mâini, și până la urmă reușea să o înghită. „Era cât pe ce

să-mi dau duhul, aici, în fața voastră!”, s-a văicărit odată. „Ei, nu mai spune!”, i-a zis bunicul. „Asta nu-i nimic față de ziua aia când mi-ați dat brânci în apă. Dacă n-ar fi fost marinarul ăla voinic care să mă salveze, dusă aș fi fost!” Mama obișnuia să povestească mereu lucruri teribile, fie din viața ei, fie dintr-a altora, dar întotdeauna le înfloreă: „Păi să vezi când am căzut din tramvai și când m-a salvat domn' profesor, trăgându-mă de pe șine!”. Mătușile i-au spus: „Ai fost norocoasă!”. „Trebuie să învățați din lecțiile de viață”, a filosofat bunicul. Mama a arătat spre Calendarul Tânărului Comerciant, atârnat pe perete: „Aici am notat eu tot. Negru pe alb!”. În calendar mai erau însemnate zilele în care tata nu fusese beat, zilele de naștere ale tuturor membrilor familiei, precum și anul în care mama căzuse de pe scările rulante de la magazinul universal. „Opt zile m-am zbatut între viață și moarte!” Ea măsura timpul în perioade de câte opt și paisprezece zile, sau de câte șase săptămâni. Cel mai mult îi plăcea intervalul acesta, de șase săptămâni – cât dura vreo boală.

Când o dureau dinții, mama își învelea capul în tot felul de cârpe, de n-o mai recunoșteam, și începea să se văicărească. Bunicul încălzea fierul de călcat și i-l puneă mamei pe obraz. Odată s-a fript, cu toate că era înfășurată cu un șal. Durerea de dinți, însă, nu a trecut, ci dimpotrivă, s-a întetit. Altădată, mama ne-a spus: „Uite, aici îmi apare un mont!”. Toți s-au aplecat să-i pipăie umflătura de pe laba piciorului, care, până la urmă, a trecut de la sine. „Tare liniștită aș mai fi dacă aș ști ziua în care o să mor!”, a exclamat mama. La asta, unchiul i-a răspuns: „Ție ți-e teamă și de un biet viermișor din măr, darămite de moarte!”. „Odată am văzut un nebun stând în poartă, pe strada Țarița Milița”, a povestit mama. Auzind aceasta, toți au tăcut. „Era îmbrăcat doar într-o pelerină de ploaie descheiată, deși nu ploua!” Atunci, observându-mă pe mine, s-a răstit: „Chiar trebuie să ascuți toate prostiile

astea, în care nu cred nici copii?!". La care am răspuns hotărât: „Trebuie!“ „Dacă n-ar fi copilul ăsta aici cu noi, v-aș povesti un film la care mi-a fost și jenă să mă uit!“, a adăugat mama. Bunicul a comentat: „Sigur era ceva deocheat!“. Mama i-a răspuns: „Un bărbat s-a apropiat de eroină cu o privire de criminal, iar ea a început să plângă, deschieldu-și superba bluză de voal!“.

Odată, mama a coborât pe scările blocului să dea de pomană unui cerșetor. Întorcându-se, ne-a mărturisit: „Mie îmi plac cel mai mult ăia care vin și-ți spun: mama a murit, tata e în spital, iar eu sunt nebun“. „Asta și merită!“, a spus bunicul. Mama i-a explicat: „Da, pentru că atunci văd că există oameni mai necăjiți decât noi, care știu să se bucure de porțioara de papricaș, pe care oricum aș fi aruncat-o la gunoi! Ah, Doamne, când mă gândesc cât timp îmi ia să pregătesc amărâtul ăla de prânz pe care voi îl înfulecați cât ai zice pește!“.

„Și ce-ai vrea să facem?“, a întrebat-o bunicul. „Nimic“, i-a răspuns ea. „Nu c-aș vrea să mă plâng. Dimpotrivă, când mă gândesc doar câți orbi, câți invalizi și câți nefericiți sunt pe lumea asta, îi mulțumesc lui Dumnezeu că eu sunt sănătoasă tun!“

Mama se gândea întotdeauna la nedreptatea și la bolile care făceau ravagii în lume, dar întotdeauna găsea un final care să ne facă să ne simțim bine. Tata obișnuia să spună: „Mama e o sfântă!“, dar pe un ton zeflemitor. Mătușile mi-au dat să citesc o poveste despre o mamă care, ducându-se să adune lemne din pădure, a fost sfâșiată de lup.

II

Tata avea un geamantan, în care se aflau niște mostre numerotate fie cu cifre romane, fie cu cifre arabe. Arăta bucățelele de material peste tot pe unde mergea, inclusiv prin cafenele: „Astea sunt mostre de materiale care se pot aduce nici eu nu știu de unde!” Bunicul comenta ironic: „Așa mă gândeam și eu!”. Mama a vrut odată să ia una din cârpe și să facă din ea o pernă de ace, dar tata i-a interzis: „Nu te atinge de magazinul meu!” Târa peste tot după el geamantanul acela, dar, de fapt, nu se ducea nicăieri cu treabă. Bunicul ne-a explicat: „Asta e doar o scuză să umble brambura cu toți bezmeticii!”. Odată, tata a scos din geamantan o cană de ceai și a trântit-o de po-dea, fără ca ea să se spargă. Mama s-a minunat: „Asta nu-i lucru curat!”. Atunci, tata a explicat: „E sticlă falsă. Pot să fac rost de tot setul de douăsprezece bucăți, dacă îmi dați banii în avans!”. „Numai să nu aflăm că vreun magazin de sticlărie se plânge că i-a dispărut setul!”, a tras unchiul concluzia. Tata vindea și cratițe marca „Eterna”, precum și altele mărunțișuri. Era distribuitor al firmei „Kästner und Eller”. Mai apoi s-a angajat într-o ferone-rie, unde număra cuie. În magazin mai erau și mașini de tocat carne și cutii frigorifice *Goldner*, dar tata nu se ocupa de asta. El își număra cuiele, unul câte unul. Mama s-a

dus odată să-i ducă ciorbă de pui într-un sufertaş și, când s-a întors acasă, a povestit: „Bietul de el, toată ziua numără la cuie!“. Pe urmă m-a luat de mână și mi-a șoptit: „Noi doi ne avem doar unul pe celălalt. Suntem singuri!“. Mai târziu, tata a început să vândă și mașini de tocat: „Uite, asta funcționează așa!“, și, din greșeală, și-a băgat degetul înăuntru. Doamna care se interesa de marfă a învârtit de manivelă, iar tata a început să urle și a azvârlit mașina pe podea. Doamna s-a scuzat: „Păi eu nu știam...!“ Tata s-a întors acasă, și-a dat jos cămașa și i-a spus mamei: „Am niște mâncărimi pe spate!“. Îi apăruseră niște pete roșiatice care au speriat-o pe mama: „Vai de mine, te-au otrăvit!“ S-a uitat și unchiul: „Cineva ți-a dat să bei vin contrafăcut!“. Tata i-a răspuns: „Cândva, băuturile nu erau atât de proaste, chiar dacă erau ieftine!“. Tata și-a băgat picioarele în lighean și a rugat-o pe mama să-i scoată bătăturile. Așezându-se pe vine, mama a trecut la treabă, folosind o lamă „Gilette“. Tata a atenționat-o: „Vezi să nu mă lași olog!“

Tata se trezea devreme, se ducea la baie, se întorcea, dădea cu pumnul în masă și aproape de fiecare dată se lovea la degetul mare, își rupea unghia, iar sângele curgea șiroaie. Odată a tras o dușcă dintr-o sticlă în care era sodă caustică, el crezând că e bere. A scuipat imediat, a tras o înjurătură, dar n-a pățit nimic. Doar pe parchet a rămas o pată albă.

La noi în casă, fiecare se pricepea să repare câte ceva. Tata făcea reparațiile cele mai riscante. Unchiul i-a zis: „Odată tot o să te omoare curentul ăla!“. Stând cocoțat în vârful scării, tata a pretins: „Ia dați-mi cleștele de tăiat și nu-mi mai purtați atâta de grijă!“. „Dacă aș fi știut că trebuie să stau după fundul tău, aș fi făcut reparația singură!“, i-a reproșat mama. Odată, mama a găsit costumul tatei atârnat într-un cui, în fața ușii de la baie. Brusc a început să țipe: „Precis că și-a luat zilele!“. Bunicul a

calmat-o: „N-avem noi norocul ăsta!“. După aceea, ușa de la baie s-a deschis și s-a văzut că tata stătea în cadă, citea ziarul și fluiera. M-am dus și eu în ușa băii să-l privesc. Mama a țipat la el: „De ce naiba nu încui ușa și stai așa gol în fața copilului?!“. La care tata a întrebat-o: „Și cum ai vrea să fac baie, îmbrăcat?“. A plecat apoi prin oraș să vândă mașini de tocat, iar la noi acasă a apărut administratorul ca să verifice țevile de apă. Profitând de ocazie, a încercat să o pipăie pe mama, la care ea a izbucnit: „Nici să nu te gândești! Auzi ce-i trece prin cap!“. Administratorul a insistat: „Mă gândeam că v-ar prinde bine...“ S-a adresat apoi bunicului: „Mă scuzați, vă rog, domnule tată!“. Mama și-a luat în pat o buiotă cu apă caldă, spunând: „Măcar asta să mă încălzească!“

Întorcându-se acasă, tata a întrebat: „Iar calci rufe? Nu spuneai că te dor dinții?“ Mama i-a răspuns: „Păi nu îmi ceri tu în fiecare zi cămașă albă și călcată?“ Tata i-a smuls din mână fierul fierbinte și l-a aruncat pe geam. A desfăcut apoi o sticlă de bere ieftină: „E, acu' e mai bine!“. Bunicul, uitându-se pe geam, a spus: „Putea să îi cadă în cap administratorului“.

Tata s-a așezat pe două scaune și și-a ridicat picioarele sus. Bunicul l-a întrebat: „De ce nu te angajezi într-o trupă de circ?“ Eu am strigat: „Trăiască Circul Kluski!“ „...care zace acum pe fundul oceanului!“, ne-a amintit unchiul. „Fratele Prohaska ținea prelegeri despre libertate, apoi făcea exerciții la trapez.“ Bunicul a spus revoltat: „Pe toți ăștia i-aș trimite la răcoare, așa, vreo douăzeci și cinci de ani!“ Unchiul a reluat ideea: „Și eu am fost odată la o prelegere politică, dar cum vorbitorul ne arăta mereu curul, n-am mai priceput nimic!“ „Toți ăștia sunt oameni importanți, care fac și desfac lumea!“, a constatat mama.

Un coleg de-al tatei și-a deschis un magazin cu produse din cauciuc. Avea acolo șlapi, mingi, baloane și alte mărunțișuri. „O fi având și chestia aia în formă de țigară,

care îți explodează sub nas!“, s-a arătat curioasă mama. Bunicul a întrerupt-o supărat: „Să-i fie rușine dacă vinde asemenea porcării!“. Pe mine m-au dus la deschiderea magazinului, ca să fiu primul lor cumpărător. Mi-au propus să aleg între un colac de baie, un Mickey Mouse de plastic și câteva mingi de ping-pong. Eu am preferat o chestie de cauciuc în formă de rahat, pe care – după ce mi l-au înmănat festiv – au declarat: „Magazinul este deschis publicului larg!“ Acasă, am vârat bucata de cauciuc sub un colț al covorului, așa că mătușile, dând de ea, au exclamat stupefiate: „Să fi făcut domn’ profesor gluma asta proastă?! Nu l-am fi crezut niciodată în stare de așa ceva!“ Eu am început atunci să mă bălbâi, iar bunicul s-a întors spre mine și a întrebat: „Voiai să zici ceva?“. Mama i-a explicat: „Abia aștept să scape de bălbâiala asta și să-l înscriu la canto, să cânte la Operă“. Eram în perioada în care începuseră să-mi crească picioarele, mâinile – oasele, în general. Mama i-a spus tatei: „Cred că ar fi cazul să-i explici tu unele lucruri, că doar nu o să o fac eu, ca femeie!“.

A intervenit repede unchiul: „Voi vreți să vindeți castraveți grădinarului!“. Odată, când m-am dus la baie, mama l-a îndemnat pe tata să vină după mine, spunându-i: „Hai, vorbește-i ca de la bărbat la bărbat!“. Tata s-a mulțumit să observe că trag apa și mi-a spus: „Nu-i nimic, băiete, totul e normal!“. „Știu asta, tată“, i-am răspuns.

Odată, tata s-a întors acasă în zori și a intrat imediat în baie, ca să facă duș. A rămas acolo multă vreme, după care a ieșit frumos îmbrăcat și binedispus. Mama l-a întâmpinat, spunându-i: „Bea și tu cana asta de ceai și o să te simți mai bine!“.

Bunicul l-a mustrat: „Despre purtarea ta ar trebui să scriem o circulară, adresată tuturor membrilor familiei, ba chiar și rudelor mai îndepărtate!“.

Tata i-a răspuns pe un ton conciliant: „Am vrut să cumpăr câte o ciocolățiță pentru fiecare dintre voi, dar nu mai aveam un sfanț în buzunar“. Mama a spus în șoaptă:

„Bietul meu bărbat, nimeni nu-l iubește!“ . Atunci tata a scos din buzunare niște ciocolățele marca „Nestle” și, aranjându-le pe masă, ne-a spus: „Pe astea le-am câștigat la tombolă!“ . În ambalaj se găseau cartonașe cu căpitanul Grant și cu alte personaje faimoase. Mama mi-a dat mie cartonașele, iar ciocolățelele le-a topit într-o crăticioară, spunând: „O să avem nevoie de ele pentru prăjiturile de Crăciun“. Tata a mai cumpărat și lozuri în plic, pe care scria Loteria Națională și pe care era imprimată imaginea unui bebeluș scaldându-se într-o grămadă de bani. Uitându-se la lozuri, bunicul a spus: „Impozit pe prostie!“ . Tata era însă convins: „Într-o bună zi o să câștig un milion și o să plec în America!“ . Bunicul își râdea în barbă: „Ha, ha, ha!“ . Nota zilele în care tata nu era beat ca pe niște evenimente importante, de nivel european, reproșându-i mereu mitocăniile și amintindu-i că îi datorează șaptezeci de dinari.

S-a întâmplat tocmai atunci ca tatei să i se scoată un glonț din genunchi, rămas acolo din copilărie. Fusese tras cu un pistol „Flober“. După treizeci de ani, glonțul începuse să se miște pe sub piele, iar tatei i se umflase piciorul. Tata l-a adus acasă și l-a pus într-o cutie de chibrituri. Era colțuros și de culoare neagră. În debara, printre borcanele de compot, se găsea unul în care erau puse la păstrare și amigdalele unchiului, scoase în copilărie.

III

Eu aveam în cameră un fel de barcă cu vâsle. De fapt, vâslele erau doar două bețe, iar barca nu avea fund. Era destinată exercițiilor de întărire a mușchilor. M-au postat acolo pe un scăunel și mi-au poruncit: „Hai, vâslește!“. Eu i-am întrebat: „De ce?“. Mi-au explicat care sunt avantajele mușchilor puternici față de carnea flască și m-au întrebat: „Ce-ai să te faci așa, costeliv?“. „Vreau să mă fac nebun“, le-am răspuns eu.

În hol se afla un cuier din coarne de cerb de care erau agățate haine. Eu am întrebat: „Dar capul unde este?“ În sufragerie, în spatele vitrinelor, erau tot felul de melci, stele și arici de mare. Mama a explicat: „Toate sunt aduse de la minunata noastră Adriatică, unde-mi place să înot până hăt departe, fără teamă de rechini“. În mijlocul mesei se afla o scoică, pe care era desenat un velier surprins în mijlocul unei furtuni. O adevărată dezlănțuire a naturii. Dacă duceai scoica la ureche, se auzea un vuiet. Eu am vrut să aflu ce fel de zgomot era, dar mama mi-a răspuns: „Nu trebuie să le știi tu pe toate!“.

Mama avea o cupă de argint despre care spunea: „Premiul meu de la concursul de charleston, pe care l-am câștigat dansând ca o nebună. Aveam niște pantofi superbi, noi-nouți, pe care i-am rupt într-o singură noapte. Nici

nu-i de mirare, doar treceam de la un dansator la altul.“ „Rățoiul Donald a cucerit o ditamai cupa la concursul de mâncat găluște!“, am zis eu. Unchiul s-a lăudat și el: „Eu am avut un pachet de cărți de joc, pe care nu erau desenate figurile obișnuite, ci fotografiile unor actrițe. Și vă puteți imagina cum arătau!“. Eu am întrebat: „Unde sunt ciocolățelele alea pe care tata ni le-a adus, iar mama a zis că le păstrează pentru o prăjitură pe care n-a mai făcut-o niciodată?“. Ea m-a mustrat: „După ce că te răsfăț atâta, tot nu ești mulțumit?“

În casă era o bucată de sticlă pe care o puneau în oală ca să nu dea laptele în foc, precum și un lacăt de producție americană, foarte ciudat. Lacătul nu avea nici un fel de cheie, ci se deschidea cu ajutorul unui cifru, pe care ai mei îl uitaseră, așa că faimosul instrument american devenise inutil. Bunicul a întrebat: „Cum să mai deschid eu acum magazia de lemne?“. Unele lucruri se aflau în casă dintotdeauna, pe altele le-am primit de la ruda noastră Gustav Foretson, din Detroit. În coletele trimise se găseau tot felul de amplificatoare de semnal radio, alifii pentru furuncule, precum și un costum de Popeye-marinarul, cu tot cu pipă – evident falsă. Mama și mătușile s-au grăbit să-și dea cu alifiile pe față, iar eu m-am chinuit să îmbrac costumul de Popeye, dar, bineînțeles, îmi era prea mic. „Lasă, fii mulțumit, e un cadou!“, a spus mama. Tata și unchiul au început să-și împartă foițele pentru țigări, deși nu aveau ce să pună în ele, pentru că în pachet nu se afla și tutun. Uitându-se la ei, bunicul a întrebat: „Pentru mine nu e nimic acolo?!“ Ce să-i faci, asta e viața. Întotdeauna nedreaptă cu unii.

Odată, unchiul mi-a propus: „Hai să desenăm balcoane!“ . Pe balcoanele din vecinătate se aflau biciclete, scaune vechi, undițe, flori – majoritatea lucruri nefolositoare. Bunicul s-a revoltat: „Ce v-ați apucat să faceți acolo?“. La care eu i-am răspuns: „Vreau să cunosc natura înconjurătoare!“ .

Un coleg de-al meu avea un „aparat foto” confecționat de el, din carton. Voiam și eu unul la fel. I l-am cerut de mai multe ori, dar a refuzat să mi-l dea. Odată m-am înfuriat și i-am smuls „aparatul” din mână, dar cu jumătatea pe care am apucat-o n-am reușit să încropesc nimic. Era bună de aruncat. Mama mi-a spus: „Dacă o să îți scoți molarul ăla cariat, o să primești un iepuraș cu cheiță!”. Eu le-am cerut să-mi cumpere mai întâi iepurașul, după care le-am spus: „Nu vreau să-mi scot un dinte care nici măcar nu mă doare!”. Am învățat apoi cheița. Iepurașul a sărit în spatele bunicului, care s-a înfuriat: „Ce prostie mai e și asta?!” Unchiul a rotit manivela gramofonului „His Master’s Voice”, care avea o pâlnie într-o parte. Mama a adus ustensilele de bucătărie și le-a așezat pe masa din sufragerie. Toate aveau mânere și străluceau. Cu ele puteai măcina cafeaua, macul sau nucile. Mama s-a lăudat: „Am aici tot ce-mi trebuie!”. Tata avea și el o ascuțitoare pentru lame, tot cu mâner. Mai exista în casă și o mașină de făcut șnițele, în stare foarte bună. Bunicul l-a avertizat pe tata: „Atenție la degete!”. Câteodată învăteam cu toții la câte o ustensilă. Era insuportabil. Obişnuiam să ascultăm posturi faimoase de radio, precum Zagreb, Londra, Beromünster. Cel din urmă transmitea numai știri despre incendii, accidente aviatice și alte nenorociri de felul acesta, și de aceea era însemnat cu tuș pe scala radioului. Am întrebat: „La ce servesc toate astea? Borcanul de vidat marca „Rex”, ondulatorul de păr, irigatorul?”. Mătușile au schimbat subiectul: „Astăzi este tare frumos afară!”. De fapt, așa și era.

IV

Unchiul a făcut praline și le-a umplut cu un purgativ numit „Darmol”, produs în Germania, parcă. Ne-a îndemnat să ne servim: „Hai, luați, sunt delicioase!”. După aceea, ne-am năpustit cu toții spre toaletă. Unchiul și-a cerut scuze: „Pe onoarea mea, n-am avut intenții rele!” M-am dus în baie să fac baloane din săpun, iar bunicul s-a supărat: „Cu ce-o să mă mai bărbieresc eu?”. Am făcut avioane din hârtie de ziar. Tata a țipat: „Nici n-am apucat să le citesc!”. Odată am făcut un șarpe din plastilină. Când a văzut șarpele cu ochii ăia roșii, mama a leșinat pe loc. Au mai leșinat și mătușile, dar din alte motive – din pricina imaginilor deșuchete de prin cărți, din cauza căldurilor sau, pur și simplu, dintr-o prea mare tristețe. Odată a leșinat unchiul, când s-a răsturnat cu scaunul. După căzătură, unchiul a făcut chiar congestie cerebrală, dar memoria nu și-a pierdut-o. Tata a leșinat când au încercat să-l trezească din beție, aplicându-i comprese cu oțet. Numai bunicul se ținea tare și spunea supărat: „Ia mai terminați cu leșinurile astea!” Și mie mi-ar fi plăcut să leșin, dar nu știam cum.

Mătușile au țipat: „Fugiți! Uite-acolo un liliac!” Toți s-au culcat la pământ, dar liliacul n-a apărut nicăieri. „Întotdeauna ne procopsim cu câte o insectă, un administrator

agresiv sau cu vânzători de obiecte inutile la uşă", a constatat mama. Atunci bunicul a întrebat: „Şi atunci de ce mai deschideţi, haimanalelor?” Mătuşile au răspuns: „Păi, cum ar mai arăta viaţa noastră fără nimic senzaţional?” „Depinde”, a spus bunicul. Intrând pe uşă, m-am izbit cu capul de toc. Sângele ţâşnea din rană şi mi se prelingea peste faţă. Mama s-a speriat: „Vai de mine, l-o fi călcat tramvaiul!”. Odată, m-am învărtit pe lângă primus şi m-am fript. Mi-am vârât mâna sub jetul de apă, dar tot s-a umflat. Cu acel prilej, unchiul mi-a făcut o fotografie, ca să-mi aduc aminte de păţanie. În prim-plan se vedea degetul meu bandajat. Mama m-a întrebat: „De ce nu te-oi fi născut tu fetiţă?” Mama a spart un bol cu lapte de pasăre. Pe parchet, spuma de albuş plutea asemenea unor norişori. Unchiul a vrut să bage bicicleta în casă şi a spart geamul uşii de la intrare. Mătuşile au spart şi ele o sticlă de parfum. Toată casa mirosea strident a ceva scump, cu nume japonez. Bunicul a spart o farfurie, pe care erau pictate nişte gondole şi alte imagini din Veneţia, şi a înjurat: „Mama mă-sii!”. Mama se văicărea: „Mai bine aş fi murit!” Eu am ieşit în stradă pe patine cu rotile şi am trântit o grăsană de vreo sută de kile. Tata avea o tunică de la „Străjerii Patriei”, cu mulţi nasturi. Eu m-am închis în toaletă şi am încercat să o pun pe mine, dar tot încercând s-o închei la nasturi, m-am încurcat în ea şi n-am mai putut să o scot de pe mine. Toţi cei din casă ţipau şi strigau să ies din baie. Unchiul a forţat uşa cu piciorul, iar tata a venit cu nişte foarfeci şi a tăiat tunica în bucăţele. Mătuşile au început să plângă, iar mama să se ia cu mâinile de cap: „Vai de capul nostru cu el!”. Odată, mătuşii celei mici a trebuit să i se taie rochia, pentru că îşi pierduse cunoştinţa şi respira greu. În leşin, pomenea numele unor locuri exotice, dar şi al unui bărbat. „L-o fi auzit pe undeva!”, a încercat să o justifice mama. Văzând că i se înţepenesc mâinile, mama a luat o lamă şi i-a tăiat rochia

de-a lungul cusăturilor, ca s-o poată dezbrăca. În somn, tata repeta cuvântările auzite la „Străjerii Patriei”. Bunicul se trezea din somn urlând: „Să vină pompierii!” Unchiul se trezea din picoteală speriat: „Am recunoscut ceva?”.

Paharele din vitrină au început să se clatine. La fel și lustra. Bunicul ne-a poruncit: „Treceți cu toții în canatul ușii!”. Ne-am îngămadit acolo, lipiți unul de altul, până a trecut cutremurul. L-am auzit pe unchiul spunând: „Precis că a fost undeva prin Turcia, unde sunt acum o grămadă de morți!” Casa noastră s-a mai zguduit și cu alte ocazii, de cele mai multe ori din pricina tramvaiului. Unchiul s-a urcat odată pe vasul de veceu, a alunecat și l-a spart. Picioarul lui era plin de sânge și de rahat. Uitându-se la el, bunicul a spus: „Așa-i trebuie, dacă nu stă așezat ca tot omul!”. Unchiul a uns mașina de cusut „Gritzner” și și-a împuns arătătorul cu acul. Eu am sărbătorit victoria clubului sportiv „Iugoslavia” asupra echipei pragheze „Sparta”. De bucurie, am sărit desculți pe cuptor. Toți din casă erau răniți și ne văicăream. Degetul unchiului și tălpile mele erau înfășurate în bandaje. Aveam și purici. Mama alerga prin casă cu un papuc în mână și-i omora cu lovituri furioase. Au venit niște oameni și ne-au scos din casă, spunând: „Acoperiți mâncarea și băutura!”. Au dat cu otravă, dar nu după mult timp puricii au reapărut. Mai târziu, cuptorul a fost înlocuit cu un godin. Țineam cârpe în jurul lui, ca să nu iasă funinginea. Într-o poiană din afara orașului au simulat un incendiu. Au dat foc unui turn din lemn, au chemat pompierii, dar până să ajungă aceștia, turnul deja arsese. Chiar și așa, ei tot l-au stropit cu apă și după aceea au cântat un fel de imn. A venit multă lume acolo, numai noi nu am ajuns la timp. „Mereu întârziem”, a spus mâhnită mama. După aceea am fost să-mi cumpere o înghețată „Tutti Frutti”, de culoare verde, atenționându-mă: „Nu trebuie să mănânci cornetul, pentru că l-a atins ăla cu mâinile lui nespălate,

naiba să-l ia!“ . A venit croitoreasa la noi. A stat o zi întreagă și a țâcănit la mașina de cusut, ceea ce l-a enervat pe bunicul: „N-aud nimic din cauza zgomotului!“ . Spre seară, croitoreasa a agățat pe un umeraș bluza cea nouă a mamei și, apoi, s-a așezat la biroul bunicului, unde i s-a servit cina. După ce a plecat, mama a fierț separat farfuria din care mâncase, explicând: „De unde să știu eu că nu are vreo boală?“ Eu am avut otită, o boală nu foarte gravă. Am lovit-o în ochi, cu o lingură, pe una dintre mătuși. Ochiul i s-a învînețit, iar eu i-am promis spășit că n-o să mai fac niciodată. Ai mei au cumpărat o lustră nouă, dar au spart-o în timp ce o montau. Ca să se consoleze, mama și-a cumpărat o mașină de tocat carne, chiar dacă până la urmă a făcut cu ea doar biscuiți. Ai mei mai obișnuiau să meargă la gară, să aștepte niște rude din provincie care când veneau, când nu veneau. Mama explica: „Probabil că au plecat în vacanță, într-o stațiune sau în altă parte, pe unde noi n-am fost niciodată“ . M-am urcat pe canatul ferestrei și de acolo am început să arunc cu perne în trecători. Un polițist a adunat pernele și le-a adus sus: „Domnule Ćosić, mi se pare că sunt ale dumneavoastră?“ Tata s-a uitat într-o seară pe geam în apartamentul de vizavi, în care se dezbrăca o femeie. Când s-a prins că tata se uită la ea, femeia a stins lumina. Tata a fost dezamăgit: „Ah, fir-ar să fie!“ . „Așa-i viața în familie!“ , am declarat eu.

Unchiul s-a deghizat odată, îmbrăcându-se cu o haină veche de-ale mamei. Și-a făcut și sâni din câteva cârpe murdare, s-a fardat și, apoi, a dat buzna peste noi în timpul mesei de prânz. Șocat, bunicul a scăpat farfuria din mână. Mama s-a dat pe față cu crema aceea americană de zi și de noapte. Eu mi-am pus pe cap fileul cu monogramă al tatălui. Mătușile s-au coafat singure, făcându-și buclele cu ajutorul unor bentite din cârpe. Tata și-a tăiat cu lama, din greșeală, jumătate de mustață. Uitându-se la noi, bunicul s-a mirat: „Ăștia cine-or fi?“ .

V

Unchiul a adus acasă o tipă cu ochelari. Toți au început să o ia peste picior, bombardând-o cu întrebări de genul: „Ce-ți place ție cel mai mult?“, la care ea a răspuns: „Două ouă și-un cârnat“. Tata s-a prăpădit de râs, dar eu nu înțelegeam de ce. Aveam un coleg de școală, Voja Bloșa. Bloșa avea niște fotografii pe care ni le arăta contra cost. M-am dus acasă și le-am spus alor mei: „Dați-mi doi dinari ca să văd fotografiile lui Voja“. „Ce fel de fotografii?“, m-a întrebat mama, la care eu am răspuns: „Un frate și o soră, goi și păroși“. Atunci a țipat la mine: „Să nu îndrăznești să pui piciorul afară din casă!“. Voja Bloșa mi-a propus: „Hai să vindem lame de ras!“ Eu i-am răspuns că nu mă interesează, că prefer să citesc poveștile lui Nikolai Baikov sau alte cărți. Bunicul m-a amenințat: „O să faci apă la genunchi de atâta citit!“. Mama a intervenit: „Mai bine decât să meargă pe bicicletă, să-l lovească vreun camion și să moară!“. Voja Bloșa m-a chemat să ne jucăm, strecurându-ne prin niște țevi stivuite pe stradă, pe care muncitorii, din ăia care mâncau slănină cu ceapă, urmau să le îngroape în pământ. În timp ce noi doi ne târam prin țevi, mama, speriată că nu mai apărem la capătul celălalt, a țipat: „Vreți să vă îngroape de vii în canalizare?!“ Acasă s-a necăjit: „Bietul meu băiat, cum de te-ai

înhăitat cu derbedei care vorbesc prostii și înjură ?" Eu am anunțat: „Aș vrea să învăț japoneza!“. „Ca să faci congestie cerebrală ?“, m-a întrebat mama. Voja Bloša mi-a propus să ne lipim bandă adezivă în colțul ochilor, ca să arătăm ca japonezii. Am luat niște leucoplast din cutia de medicamente și ne-am lipit vârful sprâncenelor de tâmple, după care am dat buzna în casă. Mătușile au exclamat: „Uitați-vă la ăștia!“ Văzându-ne, mama a scăpat din mână bolul cu dulceață de prune, iar bunicul a spus: „Păi nu vedeți că sunt vagabonzii ăștia doi?!“. Altădată, am împrumutat de la Boltek, cehul, un ceas de mână, pe care l-am spart. A venit la noi maică-sa supărată: „Era o amintire de familie, de la Brno“. Bunicul a întrebat: „Asta ce mai vrea?“. „Habar n-am“, am făcut eu pe niznaiul. Mai era acolo un băiat care avea un aparat la picior, un fel de proteză care scârțâia când mergea. Am întrebat: „De ce nu am și eu o mașină din asta?“, la care bunicul mi-a spus: „Tâmpit mai ești!“. Mai era unul cu un ochi de sticlă – o chestie la fel de ciudată. Altul avea pe după ureche un fel de pompiță. Prietenul meu Simonović Aleksandar avea o gaură în gât, acoperită cu un buton. De fiecare dată când dorea să vorbească, Simonović Aleksandar apăsa pe buton, dar nu se auzea decât un sâsâit. Mama a spus: „Astea sunt necazuri!“. Și eu am căzut o dată și m-am lovit la cap, dar nu am pățit nimic. „Nu-i nimic, și tatăl tău se urca cherchelit pe aparatele de gimnastică și niciodată n-a pățit nimic“, mi-a spus mama. Am mai avut și un prieten cocoșat, care mi-a explicat: „Mama m-a scăpat din brațe când eram mic!“ Ca să-l consolez, i-am spus: „Și pe mine, dar eu am rămas teafăr“.

Prietenii mei erau Rahaman Aron, David Azriel, Velimir Efri, Moritz Demayo, Haim Buli și fratele lui, Uziel. Nici unul dintre ei nu punea în gură carne de porc, dar toți aveau nume frumoase. Am spus atunci: „Vreau să fiu evreu!“. Bunicul mi-a răspuns: „Ți-ai găsit!“. Prietenii

veneau la noi în curte și făceam tot felul de schimburi. Pentru un soldat cu piciorul rupt, seria „Lionel”, am dat șapte cărți din colecția Biblioteca Pentru Tineret, din acelea cu coperte trandafirii. Bunicul a constatat: „Aștia chiar că sunt jidani!” Eu i-am explicat: „Nu contează, oricum cărțile le-am citit, dar de soldat am nevoie în războiul cu Voja Bloša.” Cărțile erau cu povești despre Pegas, căluțul înaripat, și despre Bernard Palissy, cel care a descoperit porțelanul după ce și-a pus pe foc tot mobilierul. Noi ne făceam veacul prin curtea noroioasă, unde s-a aruncat de la etaj și Ana Šilović, nevasta tocilarului, care era în cămașă de noapte. În aceeași curte jucam șah. Miroslav avea piese roșii, aduse din Ungaria. Șah jucam și la el în bucătărie, unde putea a urină. Mama m-a întrebat: „Cum poți să stai acolo, în duhoarea aia?”. „Pe mine mă interesează șahul!”, i-am răspuns eu. Jocul preferat al mătușilor mele era „Menschengeredichnicht”, adică „Nu te supăra, frate”. Eu nu înțelegeam nici una dintre denumiri. Jocul se desfășura în felul următor: câțiva omuleți din lemn erau mutați pe un carton, după cum cădea zarul. Eu nu reușeam niciodată să câștig. Mă trăgeau de nas, spunându-mi: „Hai băiete, du-te la culcare!”. Mamei îi plăcea să participe la tot felul de concursuri. Aduna diverse etichete de pe sticle sau de pe cutii și le expedia la anumite adrese. Mama a participat la un concurs la care premiul cel mare era o vacanță la Sušak, dar n-a primit decât premiul al treilea, adică trei cutii de detergent „Radion”. „Eu mă mulțumesc cu puțin!”, a spus ea. Cineva a bătut la ușa noastră: „Doamnă, deschideți! Mă trimite domnul dumneavoastră soț”. Mama a întrebat: „Și cum se cheamă domnul meu soț?”. Cel din spatele ușii a citit numele de pe plăcuță și i l-a spus mamei, care i-a răspuns: „Acum sunt singură în casă, doar cu băiețelul meu, iar voi n-o să reușiți să mă păcăliți, hoților!”. Bunicul s-a întors din beci și a constatat: „Odată și-odată cineva o să

ne fure tot ce avem acolo!". Mama l-a întrebat: „Ce-ar avea să ne fure?". Am rămas blocați în lift, iar mama a lovit cu umbrela și a strigat: „Sunt înăuntru cu copilul!". Atunci m-am speriat, ca și la filmul în care Pat și Patason cad în apa clocotită. Profesorul de la școală m-a arătat cu degetul: „Se agită în somn?". Mama i-a răspuns: „Se agită". Atunci el i-a explicat: „Asta din cauză că a început prea devreme să joace jocuri care îi solicită atenția." De aceea, tata a rupt imediat în bucăți jocul „Nu te supăra, frate".

Am văzut două filme cu Deanna Durbin. Într-unul îi tăiau capul, în celălalt se săruta cu un bărbat, așezată într-un fotoliu. „Cum poate o femeie cu capul tăiat să mai facă asemenea lucruri?", m-am mirat eu. Pe întuneric, mama s-a întors spre mine și m-a întrebat: „Tu n-ai dormit încă?". Când am ieșit de la cinematograful, mi-a spus ștergându-și lacrimile cu o batistă: „Norocul tău că încă mai ești copil!" Am mai văzut și un alt film trist, despre viața unui câine cu nume tâmpit, Crambambuli. Altădată ne-am dus apoi într-o sală de așteptare și mama m-a lăsat acolo, spunându-mi: „Tu uită-te peste revistele astea ilustrate, chiar dacă nu înțelegi nimic, stai cuminte și așteaptă să mă vadă nenea doctorul". Acolo erau tot felul de persoane care mă întrebau cum mă cheamă și dacă sunt băiețel cuminte. Mi s-a părut că durează o veșnicie. La cizmar, mama s-a certat cu meșterul, iar după aceea mi-a explicat: „Ăștia nu-și respectă niciodată cuvântul!". Mama mă lua cu ea și prin alte locuri. A împletit odată un pulover pentru cineva. L-am dus la adresă și ne-au pus să așteptăm într-un salon în care putea și în care oamenii vorbeau în șoaptă. Mama mi-a atras atenția să nu pun mâna pe nimic: „Ăștia sunt bolnavi!" O rudă de-a noastră a fost operată și i-au scos din burtă o tumoare de vreo două kilograme. Mătușile au fost operate de amigdale și s-au întors acasă complet sănătoase. La etajul de sub noi era pe moarte Anica. O auzeam cum tușește și se vaită.

Mama a închis atunci fereastra, spunând: „Să nu îndrăzniți să aduceți în casă vreo pisică sau vreun câine, că nu accept!“ Mătușile au ghicit în cafea: „Un ofițer care nu e rudă cu noi o să ne aducă un pachet sau, poate, o să ne dea doar o veste!“. Uneori, seara, căutam să vedem pe cer aurorea boreală, pe care o confundam cu un nor roșu. Alteori, se dădeau alarme false, presupunându-se că suntem bombardati, dar bombele nu se vedeau nicăieri. Toate lucrurile acestea le-am visat mai târziu. Mai visam și că mă calcă un automobil. Domnul profesor a conchis: „Nu mai trebuie să mergi atât de des la cinematograful!“ „Așa ziceam și eu!“, a aprobat bunicul.

VI

Mama a venit cu o propunere: „Ar fi bine să ne fotografiem și să trimitem pozele rudelor noastre răspândite peste tot în lume!“. Am intrat într-o încăpere întunecoasă, iar fotograful ne-a zis: „Zâmbiți, vă rog!“. Mama mi-a explicat: „Asta este pentru mătușa din America“. Dar noi mai aveam și alte fotografii acasă. Într-una din ele, tata purta baston și pălărie. Arăta mult mai în vârstă decât în realitate. Era pozat în timp ce trecea prin fața unei bănci. În familie se mai păstra și fotografia mamei, surprinsă în timp ce bătea frișca, folosea un faimos aparat nemțesc căruia noi îi spuneam *šnekesten*. Foarte importantă era și fotografia pe care mi-au făcut-o mie pe o străduță în timp ce mâncam înghețată. Mama obișnuia să spună: „Cum mai trece timpul!“. Eu am luat fotografiile unor rude și le-am împuns ochii cu acul. După aceea i-am întrebat pe ai mei: „De unde au apărut găurile astea?“. Și mătușile colecționau fotografii ale unor indivizi necunoscuți, care nici măcar nu erau rude cu noi. „Cine sunt derbedeii ăștia?“, a întrebat bunicul. Mătușile s-au supărat: „Derbedei? E Tyrone Power, care joacă în toate filmele din lume!“. Mama i-a ținut isonul bunicului: „Ar trebui să păstrăm doar fotografiile celor dragi nouă, răspândiți prin toată lumea!“. Unchiul a contrazis-o: „Și

ce sens are dacă nu i-am văzut niciodată în carne și oase?". La care mama a replicat ferm: „Așa vorbești tu despre unchiul nostru din Piska, oraș din Cehoslovacia de care eu nici n-am auzit?". „Și ce-mi pasă mie?", i-a răspuns unchiul. Eu știam că mai aveam mătuși și veri în America, precum și alte rude, care nu vorbeau deloc limba noastră și care cântau într-o orchestră de pompieri sau ceva de genul acesta. Mama ne-a reamintit: „Dacă n-ar fi ei, nu știi cine v-ar mai trimite creme de zi și de noapte!" „Ni-meni!", i-a tăiat-o scurt bunicul.

În curtea noastră mai veneau niște indivizi care strigau „Fiare vechi!", „Oale sparte!" și altele asemenea. Bunicul s-a supărat: „Nu le dăm nimic!" Mama s-a rugat de el: „Hai, poate ne repară și nouă robinetul din baie!". Bunicul i-a răspuns: „Ăștia să-ți repare ceva?". Mai erau și alții, care veneau și cântau la chitară. Mătușile se cocoțau pe geamuri și le aruncau bilețele, pe care treceau numele vreunui cântec de pe vremurile lor, de exemplu: „Ce greu e să te dau uitării". Din curte, cântărețul întreba: „Pe mine?" Atunci mătușile roșeau. Ele le mai cereau și alte cântece, pe care eu nu le înțelegeam, cum era, de pildă, acela despre deținuții ruși tunși chilug – „Ciupcik". Toate acestea costau bani. În timp ce mă aflam la școală, mătușile mi-au spart pușculița în formă de ceas deșteptător și au aruncat banii lăutarilor care se tot perindau prin curtea noastră. Aceștia au și urcat la noi în apartament, să ceară apă de băut. „Știți, noi suntem studenți. În casa asta se citește Marx?". Furios, bunicul i-a repezit: „Marș afară!". Printre lacrimi, mătușile au descris această scenă în jurnalul lor. La un moment dat, ele au început să primească fel de fel de semnale din vecini. De exemplu, un croitor care tot timpul își ducea mâna la inimă și la alte părți ale corpului. Unchiul s-a simțit dator să le explice semnificația gesturilor: „Vă cheamă să coborâți". Atunci, una dintre mătuși a luat o fotografie a lui Robert Taylor,

îmbrăcat în costum albastru, și a scris pe spatele ei: „Astăzi nu pot să ies“. Croitorul de vizavi mai transmitea semnale dintr-acestea în timp ce călca o mânăcă. Pentru mama, situația era jenantă: „Doamne ferește, să nu observe cineva!“. Bunicul comenta și el: „Ar fi cazul să mai facă vreo razie sau două, să scăpăm de obsedații ăștia!“. Tot în acea perioadă, la ușa noastră s-a înfățișat un profesor de dans și ne-a spus cu convingere: „Să știți că fără slow-fox nu există om modern!“. Bunicul s-a zgâit la el nedumerit: „Vă referiți cumva la mine?“. Profesorul de dans s-a întors către mătuși: „Zău, o să vedeți ce minunat este!“. Profesorul spunea că vine de la Zagreb, ceea ce nu era deloc adevărat. Un alt pretins profesor ne-a povestit despre o operație de apendicită, făcută cu ajutorul hipnozei: „Te așază într-o cadă cu apă caldă, și nu pe masa de operație“. Mama ne-a explicat: „Treaba asta a citit-o în vreo revistă, nu într-o carte de medicină“. Pe mama o mai vizita un anume domn Müller, un neamț mereu spilcuit. Domnul Müller tușea întruna și se oferea să ne fotografieze pe gratis. Mama l-a întrebat pe tata: „Am putea să ne molipsim de oftică prin fotografii?“ Domnul Müller a întrebat: „Vreți o poză cu băiețelul sau cu surorile?“ Mama a decis: „Mai degrabă cu surorile.“ O făcea ca să mă protejeze pe mine. La noi mai venea și unul care vindea încuietori marca „Brava“: „Pe astea nu poate să le deschidă nimeni, nici măcar eu!“. Mătușile au pufnit: „Iar vine ăsta?!“. Mama le-a calmat: „Stați liniștite, avem casa plină de bărbați!“ Mătușile povesteau pentru a nu știu câta oară filmul acela cu un marinar arătos care îi cere unei tinere: „Și-acum, dezbracă-te!“. „Voia doar s-o vadă goală“, explicau ele. Toate poveștile acestea se spuneau pe întuneric. Vecina noastră, doamna Darosava, a venit la noi și ne-a spus: „Știați că piciorul acela de pe reclama la ciorapii „Kaiser“ e al meu? Poftim, uitați-vă!“ Și imediat a ridicat piciorul ca să ne arate că seamănă cu cel din reclamă.

Doamna Darosava mirosea tot timpul a mucegai sau a ceva necunoscut, cu iz dulceag. Mama a comentat: „Mare-i grădina Domnului!”, la care tata i-a spus: „N-ai altă treabă decât să-ți bați capul cu toate prostiile?” „Păi să știi că n-am! Și ei sunt oameni! Și prin venele lor tot sânge curge!”, i-a răspuns mama. Bunicul a intervenit și el: „M-am săturat eu de voi, darămite de toată lumea!”. Tata i-a răspuns: „Noroc că oamenii se mai și omoară între ei!”. Anica, cea care tușea în apartamentul de sub noi, a murit. De acolo venea un miros de bomboane mentolate. Deși eram în pericol să ne molipsim, mie totul mi se părea interesant. Bunicul a oftat: „Ce să-i faci, așa-i viața!” „Doamne, câte femei au devenit celebre la vârsta noastră!”, au suspinat și mătușile.

Prințesa Martha Bibesco a scris o cronică emoționantă: „Maria, regina sârbilor”. După ce a citit-o, mama ne-a mărturisit: „I-aș trimite o scrisoare de mulțumire”. Pe la noi mai trecea și un oarecare Nanić Boško, căruia i se spunea „Iluzionistul nației” și care lucra mână în mână cu o vrăjitoare. Bunicul s-a oțărât: „M-am săturat de toți circarii ăștia!”. Pilotul Giovanni Giuseppe a zburat cu un fel de minge zburătoare, care mai târziu s-a făcut bucăți. Bunicul a comentat: „Așa le trebuie dacă înșală oamenii!” Mai era acolo și domnul Dragutin Tafanek, care trăia în concubinaj cu Mika Mara. Apoi, domnul Bakić, care conducea o echipă de gimnaști sârbi. Mai erau și domnii Alkalaj și Debicki, faimoși eroi ai „Străjerilor Patriei”. Tata obișnuia să se laude cu ei: „Ăștia sunt colegi cu mine!” Generalul Pavličenko, cazac din Kuban, povestea – după fiecare spectacol de binefacere la care participa – tot felul de întâmplări din viața lui. Mătușile l-au rugat pe tata: „Invită-l și tu pe la noi să ne cânte la balalaică sau la ce mai cântă el!”. Domnul Dragutin Hart, de meserie călău, a anunțat că va executa a o sută spânzurare din cariera sa. Unchiul a comentat: „Mi-ar plăcea

să văd asta cu ochii mei!“ Philip Morton a anunțat faimoasele reduceri la magazinele sale: „Incredibil de ieftin!“ Mama s-a grăbit să ne dea vestea: „Îmi place să cumpăr cu preț redus de la «Morton»!“ Și unchiul mi-a dat o veste: „L-am văzut în gară pe actorul american Douglas Fairbanks. Era în trecere pe la noi“. Bunicul i-a răspuns ironic: „Păi da, dacă-ți faci veacul pe-acolo...“ Domnul Tadija Sondermeier a zburat cu avionul său personal. Tata a declarat cu nostalgie: „Asta a fost dorința mea dintotdeauna. Bineînțeles, neîmplinită...“ Domnul Ilić Rakovački a adus la noi primul aparat Röntgen. Bunicul s-a infuriat: „Fiecare inventează câte ceva pentru a te stoarce de bani“. Domnul Slavoljub Penkala a inventat stiloul cu cerneală, fiind pe deasupra și un bun pilot de aeroplan. „I-am văzut poza în ziar. Nu-i cine știe ce de capul lui!“, a spus mama. Domnul Kušaković a inventat pasta de dinți, pentru dinții murdari, evident. Bunicul n-a spus decât: „Păi, cum altfel?“ Fabrica austriacă „Anton Dreher“ a început să producă o bere „sârbească“. Și la asta bunicul a avut ceva de comentat: „Nici mai mult, nici mai puțin!“ Frații Kűnewalde produceau de toate. Mai era și unul Gurzorowski, producător de apă minerală. Talvi și Mandilović erau proprietarii noului salon de frizerie, de asemenea, sârbesc. „Doamne, că mulți mai sunt!“, au constatat mătușile. La care bunicul a conchis: „Ăștia sunt sârbi cum sunt eu franțuz!“. Tata l-a contrazis: „Toți sunt de-ai noștri!“ Mama însă avea altă grijă: „Cum o să ținem minte toate numele astea?“. Mai era și un anume domn Schlomovići, fabricant de pantofi, și Solomon Moni Russo, comerciant de produse mixte. Mama spunea: „Ei, astea sunt pe placul meu!“ Mai erau și Petar Kozina, un alt producător de încălțăminte, și Jovan Smežkal, care făcea cârnați. Mama ne-a asigurat: „Asta are mereu marfă proaspătă“. Frații Višacki confectionau plăpumi pentru fetele de măritat. Ana

Csillag, cosmeticiană, școlită la Viena. Ivan Schwandtner și Iosif Cario, producători de textile. Tata se lamenta: „Cine are noroc, are!“. Unchiul s-a grăbit să adauge: „Pe George Weifert, cel care face de toate, nu l-a pomenit nimeni!“. „L-am cunoscut la o serată organizată în cinstea tinerilor comercianți. O namilă de om!“, ne-a mărturisit tata. Bunicul s-a mirat: „Ei, nu mai spune!“. Mătușilor le plăcea cel mai mult magazinul de pălării al doamnei A. Russoievna. Mama era însă de altă părere: „Nu-mi place cum face ea pălăriile. Parcă sunt niște farfurii!“. În casa noastră se mai pomeneau numele domnilor Bataljević și Theodor Klefisch, care comercializau tot felul de produse din carne, precum și ale doamnelor Ana Poluško și Darinka Prizetković, fără nici o meserie. Mama s-a pronunțat: „Doamne ferește să-mi ajungă numele prin ziare!“. Mie mi-a plăcut cel mai mult numele de Sima Confforti. Pe electricianul care repara lustre îl chema Premović. Vânzătorul de cafea și ceai era Julius Meinl, iar domnul Jarolimek vindea linoleum. Și, în sfârșit, numele cel mai drag: domnul Szonda, producător de ciocolată. Eu credeam că multe erau prescurtări ale unor nume mult mai frumoase. Unele apăreau pe ultima pagină a ziarului pe care îl citea tata la toaletă, iar altele erau scrise pe vitrine. Bunicul mergea de colo-colo prin casă și se întreba: „Dar noi nu suntem pe nicăieri?“. Unchiul i-a răspuns: „Tikan Pavlović, cel mai mare boxer al tuturor timpurilor, s-a aruncat în fața trenului împreună cu amanta!“. „Ei, pe ăștia nu-i invidiez. Deși mi-l amintesc că venea la noi la cafea, bietul de el!“, a comentat mama. La care tata a pus o întrebare: „Cum naiba se face că toți se descurcă în viață mai bine decât noi?“. Mama i-a răspuns: „Toți ori inventează câte un aparat, ori fac pariuri la curse, ori pur și simplu fură!“ Bunicul a conchis: „Ei, așa-i ușor să faci bani!“ Mătușile și-au exprimat regretul: „Noi ne-am dorit să ajungem

cântărețe de operă, dar ce sens mai are acum, când există domnișoara Olga Olidekop, faimoasa mezzo-soprană?!”

Vecina noastră, doamna Darosava, ne-a informat: „Tata a fost general, iar eu am fost în tinerețe domnișoară de companie la curtea regală, numai că m-am plictisit la un moment dat și am plecat!”. Doamna Darosava pretindea că îi cunoaște pe toți oamenii de știință ai lumii, pe toți fotbalistii, academicienii, regii, și susținea că fusese iubită tuturor. Bunicul a comentat: „În realitate, erau toți niște hahalere!” Mama s-a lăudat la rândul ei: „Și băiatul meu merge la școală cu fii de generali, producători de salam și de altele asemenea!”. Apoi, a adăugat: „Toți copiii ăștia sunt îmbrăcați ca niște lorzi, în timp ce alții vin la școală cu urme de gălbenuș la gură!” Bunicul și-a dat și el cu părerea: „Astea sunt niște familii decadente, care n-au altă plăcere decât mâncarea! Eu sunt sănătos tun, deși am mâncat la prânz doar o zeamă chioară, cu găluște!”. Mama și-a continuat ideea: „În curtea școlii stau de vorbă cu părinții acestor copii bogați și toți râd de bancurile pe care le spun, îndeosebi domnul Popović, producătorul de salam”. „Totul merge bine când e omul sănătos, dacă trăiește mult și dacă, pe deasupra, mai are și suficienți bani!” – și-a dat cu părerea bunicul. Mama, modestă, a adăugat: „Nu știu ce să zic, dar eu nu mă pot plânge, având în vedere că în jurul nostru sunt atâtea bețivi, atâtea intrigi și atâtea excese, și totuși, oamenii sunt vii și sănătoși!” Bunicul s-a declarat mândru de ea: „Deșteaptă mai e și asta, mai rar ca ea!”.

Am comandat cărți de vizită pe care erau trecute toate datele despre noi: numele, adresa și tot ce se mai cerea de la poliție. Mamei îi plăceau foarte mult aceste cartonașe și se lăuda altor doamne din vecini: „Avem treabă până peste cap! Trebuie să avem relații peste tot!”. La asta, bunicul i-a răspuns în stilul lui: „Ce să zic ! Toată lumea pe noi ne așteaptă!”. Mama însă continua să pună

fel de fel de întrebări polițiștilor, paznicilor și unor indivizi care purtau banderole pe braț. Cerea voie să treacă strada printr-un loc nepermis sau încerca să obțină câte o bucată de carne la jumătate de preț, după care se lăuda: „Dacă vrei, poți orice!” Cu toate astea, nu obținea nicio dată mai nimic.

VII

Aveam în casă un extensor. Eu puteam să fac douăsprezece întinderi, tata, treizeci, iar unchiul, nouăzeci. Unchiul putea să mănânce patruzeci de găluște cu prune — și asta înainte de prânz. Mătușile puteau să deseneze cu creioane colorate Lacul Bled, un apus de soare și alte peisaje pe care le inventau. Eu aveam un acordeon marca „*Meinel und Herold*”, cea mai cunoscută din lume. Mi-am făcut și o fotografie cu el, pe balcon. Cu instrumentul meu nemțesc cântam șlagăre și alte cântece, în timp ce mama stătea cu capul înfășurat într-un prosop înmuiat în oțet. În casă se mai simțeau și alte mirosuri, iar afară se petreceau tot felul de întâmplări. Am întrebat-o pe mama: „Dacă tot te doare capul, de ce mă mai pui să cânt la acordeon?” Ea însă m-a încurajat: „Tu cântă! Oricum n-o să-mi treacă durerea”. Unchiul se pricepea să facă desene fără să ridice creionul de pe hârtie. Bunicul s-a minunat: „Cum așa?”. Iar unchiul i-a răspuns: „Pur și simplu!”, arătându-i bărcile, ghivecele de flori și femeile goale pe care le desenase. Tata a încercat să decupeze din carton profilul uneia dintre mătuși, așa cum văzuse el într-o cafea. La un moment dat, tatei i-a tremurat mâna, iar mătușa a rămas fără nas. Eu decupam pozele femeilor din revista „Femeia și lumea”. Tot așa, mai tăind câte ceva. Unchiul

mă certa: „Uite, ai stricat ce e mai frumos, adică sânii!“. Mătușile se uitau la el de sus și continuau să deseneze peisajele lor preferate, cu Lacul Bled. Privindu-le, bunicul a constatat: „E ușor să faci acolo un deal, dacă toate seamănă între ele!“. Eu mi-am propus să fac un desen cu titlul „Compunere liberă“. Mama mi-a zis: „Lasă că-l fac eu!“. Mamei îi plăcea grozav să deseneze în locul meu, indiferent de subiect. A desenat odată o vedere din cetatea Kalemegdan, în care se vedeau case și pomi. Apoi, a pus niște cutiute care, după cum zicea ea, reprezentau mașinile. La sfârșit, a desenat și vizitatori. A stricat însă totul adăugând o girafă, pentru că ea nu putea să-și imagineze nici un desen fără vreun animal. Bunicul a certat-o: „Lasă copilul să deseneze singur!“ Ea însă s-a justificat: „Ce să fac dacă-mi place?“. Tata a amenințat-o: „Dacă-l prind la școală că i-ai făcut tu desenul, o să-i dea nota unu!“. Mama a răspuns pe un ton categoric: „N-o să-i dea!“, și imediat s-a oferit să-mi compună o poezioară în locul temei la limba sârbă. Mi-a spus atunci: „Dacă ți-ar fi dat ție Dumnezeu darul să scrii poezii, n-ar mai fi trebuit să ți le compun eu“. Bunicul obișnuia să spună despre mama: „Asta nici nu mai vorbește ca restul lumii!“. Mama se exprima de parcă ar fi ținut prelegeri, iar eu nu înțelegeam o iotă. Bunicul m-a întrebat: „Ai auzit?“. Am dat din cap afirmativ. Mama le-a citit mătușilor povestea *Neînțelegerea*, în care erau multe cuvinte cunoscute, dar și multe altele ciudate, pe care nu le pricepeam. Era vorba despre o neînțelegere dintre o tipă care se dezbrăca și un tip care îi dicta ceva despre caracteristicile corpului femeiesc. În timp ce bătea la mașină, tipa a început să se dezbrace. „Încercam să vă dictez ceva, dar dacă tot sunteți așa disponibilă, mai bine să trecem în dormitor!“, a conchis bărbatul. Ruda noastră Nikola avea o carte care se intitula *Părțile corpului femeiesc* și care era tare jerpelită. Nikola lucra într-un atelier de reparat pantofi. Privind cartea,

mama a spus: „Se vede că e folosită!“. Acolo, în atelier, mai era și o altă carte, care spânzura de-o sfoară, într-un cui: *Țarul și revoluția*. Mama l-a rugat să i-o împrumute pe prima, aceea cu corpul femeii. Acasă, i-a cerut-o și tata: „Dă-mi și mie să văd!“. „Nu, mai întâi mă uit eu“, i-a răspuns mama. „Ce să te mai uiți tu, când știi cum arată totul!“. „Nu contează!“, a spus mama. Mătușile citeau cărți de genul *Ingeborg* și *Când sufletul moare*. Numai lucruri din alea care te fac să plângi. Eu mi-am dorit să citesc cartea unui scriitor rus, *Karik* și *Volia*, în care oamenii mari se transformă în pitici. Mama m-a avertizat: „Asta o să te zăpăcească de cap!“ Unchiul avea o cărțuție: *Cum să devii monstru în opt lecții*. Toate acestea se citeau la noi primăvara.

Apoi au apărut pe piață benzile desenate *Între datorie și iubire*, în care era vorba despre un comandant neînfricat al unui submarin german, îndrăgostit de fiica consulului Angliei. În poveste erau foarte multe vapoare englezești scufundate, multe săruturi și, în general, multe atrocități de război. Unchiul venea mereu și le strecura celorlalți câte o carte de genul *Păcătoasa*, un mare roman despre salvarea în doi. Mama citea *Foamea*, scrisă de Knut Hamsun, un spion german, cred, dușman al nostru. Vecina noastră Darosava se minuna: „Ce de cărți mai aveți voi!“ Eu îi răspundeam: „Avem noi o carte și despre piloții sovietici, dar e ascunsă acolo, în godinul în care nu se face foc!“. Cei de-ai casei au intervenit: „Nu-i adevărat!“ Mătușile țineau minte tot ce citeau și, când povesteau, mai adăugau câte ceva și de la ele. Întotdeauna făceau însemnări pe marginea paginilor. Când a observat, bunicul le-a reproșat: „Nu credeți că sunt destule prostii în cărțile astea, ca să mai adăugați și voi altele?!“ Mie mi s-a părut că toți oamenii vorbesc la fel și că, de fapt, se deosebesc foarte puțin între ei. Cel mai bizar cuvânt străin era pentru mine „alaon“. Așa se chema piatra albă cu care tata își oprea

sângerările de la bărbierit. Despre cuvântul „kolabrenion” credeam că înseamnă un fel broșă. Unchiul știa să facă declarații de dragoste în patru limbi străine. A învățat aceasta din manualul *Iubirea pe toate meridianele lumii*, care avea și poze. Câteodată, mă minunam de vorbele lui. Întrebuința fie cuvinte foarte vechi, fie unele foarte noi, care sunau ciudat. Existau multe povești și romane, cărți adică, cu tot felul de subiecte luate din viață, dar totuși nu asta era viața.

VIII

Cineva, la școală, mi-a dat să umflu un balon lunguiet. Când l-am adus acasă, bunicul a țipat: „Aruncă porcăria aia!“. Mama s-a repezit la mine și a spart balonul cu ondulatorul încins. Odată au venit la noi niște oaspeți și au rămas să doarmă peste noapte. Mie mi-au băgat în pat o fetiță tare slăbănoagă. Unchiul a mustăcit: „Las' că-i prinde bine!“, la care mama i-a răspuns: „Mai taci acolo! Sunt doar niște copii!“. Fetița avea codițe, de care am tras-o pe când dormea. Din patul ei, mama ne-a strigat: „Liniște acolo!“. A doua zi, fetița a plecat. I-am povestit întâmplarea lui Voja Bloșa, iar el mi-a spus: „Bleg mai ești!“. Eu l-am întrebat: „De ce?“. A venit la noi doamna Eleonora de la etajul de dedesubt și ne-a zis: „Eu discut cu fetița mea de cinci ani despre absolut orice subiect!“. Mama s-a împotrivit: „Chiar orice, doamnă?“. Iar eu am adăugat: „Mie mi-au arătat la școală niște imagini cu tancurile rusești într-o pădure finlandeză.“ Mama a continuat: „Copiii trebuie să afle totul la timpul potrivit!“. Ceilalți au amuțit. Mătușile au început să șușotească între ele și să cotrobăie prin flacoanele de medicamente. Eu am observat că femeile au mereu niște taine ale lor, ascunse prin fel de fel de cutii. De câte ori le privea, bunicul pufnea. Odată, într-un magazin, mama a întrebat: „Aveți

capse babă?" Altădată, m-au dus într-o cameră întunecată, mi-au pus niște ochelari negri la ochi și mi-au spus: „Acum dă-ți jos chiloții!". Totul se petrecea în fața unei lămpi. Când mama i-a spus tatălui unde am fost, acesta a remarcat: „Tratamentul cu cuarț este foarte sănătos!". Bunicul a conchis: „Știința din ziua de azi este de invidiat, chiar dacă duce pe căi greșite!"

La noi în oraș exista o școală pentru învățarea limbilor străine, căreia i se spunea Școala lui Berlitz. Mama susținea: „Acolo se adună numai lume bună! Asistenți comerciali, flautiști și fete tinere, orfane și nefericite". Bunicul a intervenit: „Într-un cuvânt, numai derbedei!". La școală se vorbea despre tot felul de lucruri misterioase, dar cel mai mult despre dragoste și despre politică. O rudă a noastră a întâlnit la *Berlitz* un harpist evreu cu care a plecat după aceea în America. Bunicul a constatat satisfăcut: „V-am spus eu că acolo nu sunt decât derbedei!" Mama a încercat să-i găsească scuze fetei: „Ăsta i-a fost destinul!". Mai era și o școală de desen, care se chema „Josičeva", după numele fondatorului. Unchiul ne-a explicat: „Acolo iau de pe stradă câte o femeie, o pun să se dezbrace și, apoi, toți se holbează la ea și o desenează. Grozavă treabă!". Mama l-a contrazis: „Nu e adevărat! Pictează doar fructiere pline cu mere și cu portocale, fructe care pe la noi costă o groază de bani". Mai exista și o școală pentru micii acordeoniști, al cărei nume îmi plăcea: „Sunete". Cel mai important personaj din școală era domnul Albin Fakin, un acordeonist sloven, mic de statură. Bunicul a întrebat: „Ăla e cumva pitic?". Mătușile se duceau să picteze merele domnului Josić, unchiul își verifica cunoștințele de spaniolă în clasa de fete de la „Berlitz", iar pe mine mama m-a trimis la acordeoniști: „Trebuie să faci și tu ceva!" Până la urmă, unchiul n-a reușit să ne spună ce limbă a învățat la școala „Berlitz", care se afla deasupra cârnățariei lui Jovan Smejkal. Mătușile s-au întors nemulțumite

de la domnul Josić, probabil pentru că, în loc de mere, li se ceruse să deseneze altceva, iar eu am continuat lecțiile de acordeon împreună cu ceilalți copii. Profesorul nostru, Fakin, ne-a învățat să cântăm faimosul imn al cerceșilor: *Pe munte, soarele strălucește*. După aceea am avut lecții de ritm cu domnul Milošević, un tip cam șasiu. La lecție am fost îmbrăcați ca niște țărani și am fost puși să interpretăm cântecul *Secerișul*. Bineînțeles că nu aveam nici un fel de unelte agricole. Holbându-se la mine, domnul Milošević a încercat să mă convingă să le aduc pe mătuși să participe la spectacolul *Ziua recoltei*, care nu avea nici un sens fără participarea unor fete. Mătușile au acceptat. Ne-am pomenit cu toții îmbrăcați în straie țărănești, ca în tabloul *Sclavii din Hertegovina*. Uitându-se la noi, bunicul a spus: „Nici nu meritați mai mult!”

Mătușile au decis să se înscrie la un curs postliceal, un fel de școală despre care eu nu înțelegeam la ce servește. Acolo mergeau fete și băieți care doreau cu orice preț să devină funcționari. Bunicul a întrebat: „Și ce se învață acolo?”. „De toate”, i-au răspuns mătușile, care au venit apoi acasă cu colegi de la curs, spunând: „Avem și noi dreptul la invitații noștri!” Musafirii mătușilor mâncau halviță, beau vișinată făcută în casă de mama și, apoi, spuneau bancuri. Veneau mai tot timpul, șușoteau și își arătau unul altuia tot felul de bilețele. Odată a venit și profesorul de la etajul inferior. Când l-a văzut intrând, unul dintre musafirii mătușilor a înghițit repede bilețelul pe care îl avea în mână. Eu m-am minunat: „Ăstia de ce înghit hârtie?”. Mama mi-a explicat: „E tema lor pentru acasă, dar acum nu pot să-ți explic despre ce este vorba”. După mine, asta era o școală cam aiurită. Unul dintre cursanți a venit într-o zi la noi cu bicicleta și le-a dat mătușilor niște hârtii. M-am dus repede să întreb: „Le-a adus ca să le mâncăm?”. Hârtiile acestea au fost băgate într-o ascunzătoare sub parchet. În acel loc, parchetul scârțâia.

Mama mi-a șoptit, foarte mândră de ceea ce se întâmpla: „Pentru asta ne-ar putea spânzura pe toți!” Tata ne-a cerut să ne așezăm și să-l ascultăm: „Acum o să vă traduc porcăria asta nemțească pe care o tot difuzează la radio!”. Ascultând melodia cu privirile ațintite în tavan, tata ne-a explicat: „E un cântec despre o fufă pe nume Lili Marlene, care își așteaptă iubitul, un căprar oarecare, în fața porții cazarmei”. Mama s-a bucurat: „Ce bine că băiatul nu știe germană!” Mătușile m-au dus atunci în baie și mi-au explicat: „Un cuvânt german pe care trebuie neapărat să-l înveți este *Jawohl*”. Eu am întrebat: „De ce?”, iar ele mi-au răspuns: „Ca să poți saluta un neamț pe stradă și pe urmă să mergi liniștit”. Eu le-am întrebat ce înseamnă „șazeci și nouă”, dar mătușile nu aveau habar.

În sfârșit, mai era și o școală de fachiri. Acolo venea o tânără îmbrăcată în sacou bărbătesc, care scotea dintr-o valiză bandaje, spunând: „Acum o să vă învăț cum se face un turban!” A început să înfășoare mai întâi capul uneia dintre mătuși, apoi pe al mamei, apoi pe cel al bunicului. Bunicul însă a protestat: „Pe mine nu mă doare nimic!”. Tânăra în sacou bărbătesc i-a aruncat atunci o privire aspră, militărească, spunând: „Stați liniștit, e doar un turban!”. Avea și mama în garderoba ei un turban liliachiu, cu o broșă mare în față. Cel făcut din bandaje era asemănător. Cu acel prilej, unchiul a încercat să-i strecoare tipei cu turbane mâna sub fustă, dar ea s-a revoltat: „Oh, asta nu!”, așa că unchiul s-a potolit.

Au venit odată niște rude. Cinci la număr, printre care și vărul meu, un băiat foarte gras, care a și participat la concursul „Cel mai gras copil din Iugoslavia”. A luat premiul al doilea, primul fiind adjudecat de copilul-monstru din Subotica, pe nume Arpad Rozvelt. Mătușa ne-a explicat: „Le-a ars casa. Au rămas pe drumuri”. Mama a așternut saltele prin toată casa, iar noi trebuia să sărim peste ele ca să putem trece de colo-colo. Mama însă avea altă

grija: „Mă tem că n-o să reușesc să curăț cartofi pentru toată lumea!”, dar ei i-au răspuns: „Nu-i nimic, fă și tu ce poți!”. Rudele astea stăteau pe terasă, cu ochii la cer. „Să nu cumva să obosești prea tare!”, le-a spus bunicul. Mama a intervenit împăciuitoare: „Bine că au scăpat vii și nevătămați!”. Văzând ce se întâmplă în casa noastră, vecinii au comentat: „La voi e ca la internat!”. „Și ce vă pasă vouă?”, le-a tăiat-o sec bunicul. În ziua aceea, tata a venit acasă mai devreme, iar eu am întrebat mirat: „Cum se face că tata n-a rămas la cafenea?”. Mama mi-a răspuns pe un ton vesel: „Nu cred că poliția militară germană o să-l mai lase să umble brambura pe străzi”. Tata avea la el niște liste pe care erau trecute nume, semnături și sume destinate orfanilor de război. Într-un alt buzunar ascunsesese o stea în cinci colțuri. Tot el ne-a întrebat: „Cine vrea să dea ceva pentru luptătorii din munți?”. Mama l-a avertizat: „Vezi să n-o pățești!”, iar bunicul a adăugat: „Eh, lasă, există un Dumnezeu al bețivilor!”.

IX

Într-o bună zi, pe tata l-au arestat, însă nu din cauza beției, ci a insignei pe care și-o agățase la rever. Pe ea figurau încrucișate o lingură, o furculiță și un ciocan – însemnul asociației vânzătorilor de produse de feronerie. L-au săltat din cauza ciocanului, simbol al revoltei. Lingura și furculița l-au salvat, așa că i-au dat drumul. Au mai fost arestați și alții din cauza unor insigne puse în piept. Unchiul ne-a anunțat: „I-au ridicat pe cei din familia Baruch. Au luat chiar și copiii!” Bunicul a găsit explicația: „Păi, dacă-i cheamă așa!”.

Tata mereu aducea acasă câte un lucru greu de găsit. Mama l-a întrebat: „Poți să faci rost de Diazepam pentru o prietenă de-a mea care are probleme cu nervii?”. Altădată pretindea: „Vezi să faci pe dracu-n patru și să aduci două kilograme de untură!” sau îi reproșa: „Tot n-ai făcut rost de știi-tu-ce pentru doamna Darosava! Vrea să le facă cadou prietenului de ziua lui”. „Femeie, de unde să-i găsesc acum prezervative?” În timpul ăsta, eu decupam figura unui indian într-o placă de traforaj, așa că mama i-a șoptit: „Nu mai vorbi așa în fața copilului!”. Voja Bloșa mi-a explicat după aceea: „Alea ți le pui ca să nu faci copii”. „Precis că mai există și alte descoperiri de care eu habar n-am!”, i-am zis. Voja Bloșa mi-a răspuns: „Nu cred!”.

Domnișoara de la etajul întâi avea piciorul pansat. Voja Bloša mi-a explicat: „Ori de câte ori face treaba aia, își pune câte un pansament!”. Eu l-am întrebat: „Poate o fi căzut?”. Voja Bloša mi-a răspuns: „Pe dracu’!”

Tata a adus acasă un pește încă viu. Văzându-l, mama a spus: „Pe ăsta să-l mâncați voi! Eu nu mă descurc cu oasele”. Bunicul i-a reproșat: „Nu mai face atâtea mof-turi!”. Doamna Darosava a venit la noi cu un pachet de cărți de joc și ne-a spus: „Acum o să aflăm viitorul!”. A luat cărțile de joc soioase și a început să le înșire pe masă. Mama i-a zis: „Așteaptă să strâng mai întâi farfuriile!”. Doamna Darosava a început să talmăcească: „Ofițerul care iese în cărți este acum prizonier”. „Se-nțelege!”, a zis bunicul. Mama a precizat: „Pe mine mă interesează cel mai mult când o să înceteze să bea nenorocitul ăsta de bărbatu-meu”. Bunicul s-a arătat mirat: „Și la ce ți-ar folosi dac-ai afla?”. Unchiul a intervenit: „Există un individ care vede toate evenimentele din viitor privind la o lampă”. „Ăla sau minte, sau are vreo lampă specială!”, a comentat iritat bunicul. Unchiul a precizat: „Te costă cinci parale ghicitul! Mai e unul care îți măsoară forța mușchilor!” „Și de ce ar măsura-o?”. Unchiul i-a răspuns: „Trebuie doar să lovești într-o nicovală”. „Da’ ce-s nebun?!”, s-a revoltat bunicul. Mătușile ne-au depănat povestea unei cântărețe de operă și a unui evadat ascuns într-o fântână. Mai pomeneau și de un pictor de biserici, de un judecător gras, pe care cântăreața îl înjunghiasc cu foarfeca. Și judecătorul era cântăreț la operă. Se numea Krsta Ivić. Pictorului i se spunea Mario și ziceau despre el că ar fi italian. Totul s-a întâmplat pe vremea când Ilse Werner interpreta cântecul acela cu fluierături. Avea picioarele foarte subțiri, dar ce mai conta! Toate acestea s-au întâmplat într-un film pe care eu nu l-am văzut niciodată, dar pe care Voja Bloša mi l-a povestit de-a fir-a păr. Pe vremea aceea eu mă uitam la *Nevinovat* și *fără protecție*,

un film cu bătași și cu vorbe de dragoste. Apărea și o femeie care cânta la acordeon, iar la jurnal o arătau pe Eleonor Roosevelt făcând baie într-o cadă. Tata a adus acasă țigări bulgărești marca „Arda”. Bunicul a boscorodit: „Mai bine pun frunze pisate de dud în hârtie igienică și-mi fac țigara!”. Administratorul blocului fuma ceva care împuțea toată casa scărilor. Voja Bloșa m-a întrebat: „Vrei să încercăm și noi?”. „Pe mine mă doare burta”, m-am eschivat eu. Voja Bloșa a insistat: „Hai și tu, acum toți fumează!”. Cel mai gros fum din viața mea l-am văzut la întreprinderea „Shell” din cartierul Čukarica, când au bombardat-o americanii.

X

A venit odată la noi Olgica, fiica grefierului de la poliție, și ne-a spus: „Tata a ordonat să ne împrumutați următoarele...” și a început să citească de pe listă: mașina de tocat carne, copaia, serviciul de cafea din sticlă de Jena. Toți cei din casă urau listele grefierului prin care ni se ordona să dăm câte ceva. Îi urau și pe nemți, care erau considerați vinovați pentru toate aceste „împrumuturi”. Mama se revolta: „Ăștia nu știu decât să ceară câte o cană de zahăr cu împrumut pe care nu ți-o mai întorc niciodată!”. În viața noastră, toate lucrurile erau puse pe categorii, precum în registrele comerciale: lucruri care se puteau împrumuta de la vecini și lucruri care ne mai rămăseseră nouă în casă. Bunicul obișnuia să spună: „N-aș ține un asemenea registru comercial nici dac-aș fi nebun!”. Atunci mama l-a întrebat: „Păi ce ne facem dacă uităm?” Unchiul a găsit o bicicletă veche în pod, căreia i-a mai adăugat el niște țevi și a lungit-o. Pe urmă ne-a explicat: „Asta este pentru îndrăgostiți!”. În final, le-a dat-o mătușilor. Acestea s-au așezat pe tandem, dar s-au prăbușit repede în curte. Cu acest prilej, mătușa mai tânără și-a rupt ciorapii „Kaiser”. Bunicul le-a strigat de la geam: „Așa vă trebuie, dacă n-aveți ce face!”. În ciuda întâmplării, bicicletele astea tandem s-au

înmulțit în oraș. Până la urmă, mătușile au învățat să pedaleze și să își țină echilibrul.

Unchiul s-a lăudat: „Eu pot construi orice!“. Bunicul l-a întrebat: „Și cui i-ar folosi ceva construit de tine?“. Tata a adus acasă niște cutii mari, pline cu chibrituri și unele mai mici, goale. Noi toți am început să punem chibriturile din cutiile mari în cutiuțe. Câte cincizeci de bucăți în fiecare. Bunicul a căpiat: „O s-o iau razna de la atâta numărat!“ „Păi ăia de la «Monopol» nu puteau să le facă singuri?“, a întrebat unchiul. Tata i-a rețezat-o: „Vrei sau nu vrei să câștigi și tu un sfanț?“. Mama a spus resemnată: „Prin câte ne este dat să trecem în lupta asta pentru supraviețuire...“ Tata încerca să-i consoleze: „Hai, că nu-i chiar atât de greu. Asta se cheamă industrie casnică!“. Mai târziu, industria casnică a dispărut. Bunicul a primit și el sarcina să facă găurele în niște cartonașe. Spunea: „Asta o să ne aducă un câștig baban, deși habar n-am la ce servește“. Cartoanele le-a adus tot tata, care i-a spus: „Tu vezi-ți acolo de treabă și fă găurile!“ Tata a adus și niște pânză verde și șipci care trebuiau asamblate cu ajutorul unui ciocănel. Zgomotul loviturilor era insuportabil. Vecinii băteau în pereți și strigau: „Hei, voi de acolo! Nu suntem la moară! Ce-i cu larma asta, nesimțitorilor?“. Bunicul nu s-a supărat: „Au dreptate.“ Unchiul le-a propus mătușilor: „Voi ați putea să vă câștigați existența scriind reclame pentru vitrina unui fotograf.“ Cu litere frumos caligrafiate, mătușile au scris: „Ceea ce nu găsiți în vitrină, găsiți în magazin!“. Au refuzat însă să deseneze simbolul fascist. Unchiul le-a reproșat: „Păi, în cazul ăsta, n-am ce să vă fac!“ Tata a spus: „Un cizmar ne cere să lipim tălpi de sandale confecționate din lemn.“ A venit cu un sac plin de scândurele, iar noi am început să lipim tălpile pe masa din sufragerie, foarte prețioasă, de altfel. La terminarea comenzii, masa cea valoroasă era făcută harcea-parcea. Lovindu-se din greșeală cu ciocanul

peste degete, unchiul a exclamat: „Aș da orice să fiu cizmar!“. Nevasta administratorului a venit la noi să întrebe: „Voi declarați la fisc veniturile astea?“. „Nu“, i-a răspuns tăios tata și a dat-o afară. De atunci, soția administratorului a început să i se adreseze cu: „Bună ziua, domnule Ćosić“. Mama a venit cu propunerea să confecționeze și ea o pălărie din hârtie de ziar, dar bunicul a prevenit-o: „Și ce-o să te faci când plouă?“. În bucătărie, ai mei amestecau ceva într-o oală. Mama mi-a explicat: „Atenție, acolo e otravă! De fapt, e doar un fel de lichior pentru bărbați, pe care-l beau și se îmbată ca porcii“. Bunicul a spus: „N-aveți altă treabă?“. „La mine te referi?“, s-a mirat mama și s-a apucat să enumere toate treburile pe care le făcuse în ziua aceea. „Mi-e greu să le și înșir, darămite să le faci“, a mai spus. Eu am refuzat să mănânc supă cu cocoloașe, de fapt, o apă chioară. Încercând să mă convingă, mama m-a amenințat: „Hai, mănâncă, dacă n-oi mai fi eu, n-o să mai ai parte nici de asta!“. Îmi cădeau greu aceste vorbe. Într-o zi a venit la noi brutarul: „N-ați vrea să mă ajutați să lipim cartelele astea?“ Bunicul s-a apucat imediat de treabă, făcând un lipici din făină și apă. Tot așa lipeam și eu timbrele din Jamaica, Noua Zeelandă și din alte locuri îndepărtate, în timp ce mătușile își completeau albumul „Actorii mei preferați“, care, evident, îl avea pe prima pagină pe Tyrone Power, cu zâmbetul până la urechi. Unchiul se uita la cartelele pe care le lipea bunicul: „Astea chiar că ar putea fi falsificate!“. Bunicul l-a certat: „Asta ne-ar mai lipsi!“ Mama s-a întristat: „Blestemata asta de sărăcie!“. Unchiul i-a răspuns: „Cine-i vinovat că nu sunteți și voi domni?“ „Acum nici nu mai există domni!“, s-a revoltat bunicul. Dar unchiul a întrebat: „Și ce credeți că sunt șpilkuiții ăia cu pălărie pe cap și cu baston în mână?“. „Polițiști care spionează lumea!“, a replicat bunicul. Mama voia o explicație: „De unde până unde atâta eleganță la polițiști?“, iar eu am întrebat: „Și

unde locuiesc domnii aceia?". Mama mi-a răspuns: „Mai bine nu întreba, ca să nu fii dezamăgit“. Eu i-am amintit: „Păi, nu spuneai tu că profesorul acela de desen cu mâne-cile peticite este un domn?". Mama a încercat să mă lă-murească: „Tu nu poți pricepe, fiule...“. Și și-a amintit, pentru a nu știu câta oară, gestul funcționarului bancar care o salvase de la moarte, prinzând-o în brațe în episo-dul cu tramvaiul. De fapt, în poveștile mamei, tipul care o salvase își tot schimba meseria: când era marinar, când era muncitor constructor, când era tânăr, îmbrăcat la patru ace și parfumat. În final, mama spunea: „Ce mai, era un domn din cap până-n picioare!". Tata a replicat: „Mare scofală !“ Unchiul avea o carte intitulată *Cum se comportă un domn*, care avea și poze. Volumul avea su-blinieri în mai multe locuri. Bunicul a comentat: „De ce să ne dea ei lecții despre comportamentul unui domn?". „Pentru că sunt verificate de-a lungul istoriei!", i-au ex-plicat mătușile. Bunicul le-a răspuns nemulțumit: „În istorie sunt numai exemple de măceluri și de furturi de aur. Nimic altceva!". Unchiul a mai făcut o observație: „Voi nu vedeți că toți domnii au sacoul și pantalonii fă-cuți din aceeași stofă?". Eu le-am spus: „L-am văzut pe domnul profesor de istorie cum își vâără mâna la pieptul profesoarei de geografie“. Mama mi-a spus pe un ton dojenitor: „Tu de-acolo! Încă n-ai plecat să-ți iei înghe-țata aia care o să te îmbolnăvească de angină pectorală?". Bunicul a insistat: „Toți domnii ăștia n-au făcut altceva decât să fure de la alții!". „Ba nu e adevărat! N-au furat nimic! Sunt fii de generali și de industriași!", s-a revoltat mama. „Ca și cum ar exista atâția generali pe lumea asta!", a râs tata, iar bunicul a intervenit: „Pe mine mă scoate din sărite când cineva câștigă bani fără să știe nici el cum“. Mama însă a dat multe exemple de oameni cinstiți care își câștigă singuri existența, printre care și sifonarii. Bunicul a sărit ca ars: „De ăștia îmi vorbești tu,

care îți vând apă chioară de la robinet?". Unchiul însă i-a amintit: „Dar ei și-au procurat mașini de făcut sifon! Și, pe de altă parte, trebuie să mai facă rost și de o substanță anume pe care să o pună în apă.” Mătușile au sărit și ele: „În toate filmele de dragoste, amanții beau sifon!”. Auzind acestea, tata a spus satisfăcut: „Singurul lucru bun la sifonul ăsta este când îl torni în vin și faci un șpriț pe cinste!” Unchiul ne-a informat: „În Rusia, sifonul se dă gratis”. Bunicul l-a întrebat: „Și le convine să facă asta?” „Peste tot există oameni care mint ca să supraviețuiască”, a conchis mama. Mătușile au întrebat: „E adevărat că domnul Gogić s-a apucat iar să ia paltoane la întors și să coasă altele, din piei de animale?” „Ar putea să-mi facă și mie un manșon, că doar îi sunt clientă veche”, a rostit mama, la care tata i-a răspuns ironic: „Manșon îți lipsește ție!” „Păi nu vezi că iarna bate la ușă?”, s-a justificat ea. Unchiul ne-a avertizat: „Iarna asta nu va fi nimic pe lângă ce ne așteaptă când o să vină rușii. Atunci toate iernile vor fi siberiene!”. Bunicul l-a întrebat: „Tu de unde știi?”. „În Siberia, oamenilor le cade nasul când ies afară, în ger”, a continuat unchiul, la care bunicul a zis iar: „Așa le trebuie dacă nu stau în casă!” „Dacă aș avea modelul, aș încerca și eu să confecționez centuri dintr-acelea pentru slăbit”, ne-a spus mama. Mătușile au întrebat-o: „Ceți veni?!”. Mama a răspuns ca pentru sine: „În cazul ăsta, n-ar mai avea de lucru doamna Nina, care e specialistă în confecționarea sutienelor și a centurilor împotriva herniei”. „Ferice de ea! Asta se pricepe la giugiuleli!”, a spus unchiul. Mama a continuat: „Mie îmi place să port lenjerie de calitate, pentru că, Doamne Ferește, dacă aș cădea undeva pe stradă și ar trebui să mă ducă la spital, aș vrea să nu-mi fie rușine”. Tot ea a adăugat: „Am aflat că multe femei din astea, care se dau mari doamne și care umblă pe stradă cu poșete din piele de crocodil n-au pe dedesubt nici măcar un furou ca lumea!”. Mătușile erau de

altă părere: „Poșeta este oglinda femeii, dar mai ales conținutul acesteia“. Unchiul și-a continuat ideea: „După război o să vină rușii și o să umble din casă în casă cu niște geamantane și o să împartă cadouri pentru toată lumea“. „Că doar n-or fi atât de tâmpiți!“, a mormăit bunicul. Tata li s-a adresat revoltat: „Numai de trăncănit sunteți buni, iar eu n-am nici măcar o cămașă călcată!“. Unchiul i-a răspuns: „Am avut odată treabă cu o călătoreasă care m-a întrebat dacă am văzut filmul *Noapți tropicale*. Era superb!“. Mama a comentat: „În ceea ce mă privește, pot să spun că mi-am luat doctoratul în spălat și călcat pentru toți cei prezenți aici!“. Tata a întrebat: „E adevărat că în Rusia toți umblă cu hainele necălcate?“. „Ce bine ar fi ca în viitor să existe haine care nu se mai murdăresc“, a oftat mama. Mătușile i-au replicat: „Cei mai mari regi ai Franței nu au făcut baie niciodată. Foloseau doar parfumuri“. „Țapi bătrâni, de-aia i-au și dus la ghilotină și i-au tocat ca pe sfeclă“, a râs bunicul. Unchiul a intervenit: „Ce să-i faci? Omul este un animal care pute“. Mătușile s-au întristat: „Cine s-ar putea gândi la așa ceva privind fotografiile lui Ronald Coleman și Johnny Weissmüller înotând?“ „Igiena personală este foarte importantă!“, a conchis mama.

XI

Mama a început să stea la fel de fel de cozi în fața unor magazine. După ce aștepta acolo mult timp, auzea: „S-a terminat marfa“. Aceasta se repeta aproape zilnic. Mama se ocupa și ea în felul ei cu comerțul. Se ducea la câte un vânzător și îi spunea: „Dragă domnule, nu vă interesează cupa aceasta cu imagini din Veneția, chiar dacă, din păcate, este nițel ciobită?“. Mama a dus la vânzătorul acela multe obiecte prețioase din casă. Pe unele nu a reușit să le vândă, pentru că erau deteriorate și nu aveau nici o valoare.

Un lucru era cert: în vitrinele din casa noastră rămăseseră foarte puține bibelouri cu semnături originale. Așa am rămas fără figurina cerbului surprins în timpul rutului. Oricum, nici prin vânzarea acestor obiecte nu reușeam să acoperim cheltuielile casei. Într-o zi, a venit la noi o femeie și ne-a spus: „Vă pot procura eu toate cele necesare, am un nepot care lucrează pe o navă. Ar trebui însă să-mi dați în avans niște bani“. Unul a venit la noi să se plângă că n-a câștigat încă marele premiu la loteria națională, la care tot visa. O altă cunoștință ne-a mărturisit: „Aș deschide și eu un magazin de pălării, dar nu știu cum să încep afacerea“. „Păi, dacă nu știi, ce rost mai are să începi?“, i-a zis bunicul. „Pe doamna Darosava o vizitează amantul

în fiecare marți“, ne-a anunțat unchiul. Mie cuvântul „amant“ mi-ă sunat precum „savant“ sau „manipulant“.

Existau în viața familiei noastre inși care încercau să ne convingă că suntem rude. Erau tare murdari, unii chiar aveau paltoane legate cu sfoară sau cu sârmă. Obişnuiau să spună: „Ne place să lucrăm în case de domni, pentru că acolo asistăm la certuri și vedem cum se sparg farfurii din alea scumpe“. „Dar cel mai mult vă place setul de tacâmuri care dispare după ce plecați voi din casă“, le-a întors-o bunicul. Un bărbos a încercat să ne convingă: „În curând o să vină Judecata de Apoi!“. „Mie-mi spui?“, i-a zis bunicul. Un altul a venit să ne ofere medicamente împotriva cheliei. Trecându-și mâna prin păr, unchiul i-a spus: „Am aici și pentru export. Banii îmi lipsesc mie, nu părul!“. La ușa noastră a bătut un individ, distins și îngrijit, și ne-a propus: „Dați-mi o mie de dinari și vă fac rost de slănină!“. „De ce tocmai noi?“, a fost curios bunicul. Atunci domnul distins a scos din buzunar un bilețel și ni l-a arătat: „Cineva mi-a dat adresa voastră. Iată aici și adresa mea!“. Mama i-a dat imediat o mie de dinari, dar când s-a dus după marfă i s-a spus: „Doamnă dragă, nu sunteți singura persoană care caută adresa unei case distruse în timpul bombardamentelor“. Un tânăr a venit să ne ofere zahăr cubic în schimbul unor haine vechi: „Vă las aici numele meu și adresa la care locuiesc“. Mama i-a dat omului niște pantaloni vechi de-ai tatei, dar, când s-a dus la casa cu pricina, i s-a spus: „Nimeni de aici de la noi nu face comerț cu haine vechi. N-am auzit în viața noastră de această persoană“. O femeie a venit la ușa noastră și a încercat să ne convingă: „Uite, aici în fotografie este bărbatul meu, care vă poate face rost de radiatoare de la Vrnjačka Banja, dar trebuie să dați banii în avans“. Uitându-se la fotografie, mama a comentat: „Bieți oameni, sunt siliți să facă de toate ca să supraviețuiască!“. I-a dat întreaga sumă cerută, iar femeia și-a luat fotografia și

dusă a fost. Mama și unchiul au mers la un moment dat la poliție ca să obțină de acolo adresele acestor persoane, pe care le știau doar după nume. La secție erau sertare cu cartonașe în care se găseau date despre fiecare om, dar despre cei pe care îi căutau unchiul și mama nu existau nici un fel de date. „Numai cine nu m-a cunoscut nu m-a păcălit!”, a oftat mama.

XII

Mătușile trăiau în lumea lor: „Ieri am văzut un apus de soare foarte bizar. Orizontul părea însângerat!“. „Iar eu am văzut ieri un cadavru pe care tocmai îl scoteau din Dunăre. Era atât de umflat, încât părea să cântărească 200 de kilograme“, a povestit unchiul. „Eu am văzut o femeie goală!“, a spus Voja Bloșa. Ducându-și mâna la cap, mama a exclamat: „Ah, blestematul ăsta de război!“.

Tata a venit într-o zi acasă și ne-a atenționat: „Mi s-a spus că poți găsi pe stradă stilouri care pot exploda când le iei în mână!“. „Eu n-am nimic de semnat cu stiloul!“, a spus bunicul. Pe un ton prăpăstios, mama mi-a poruncit: „Să nu iei nimic de pe jos, chiar dacă ar fi de aur!“. Aflând că în localitatea Kumodraže a fost ucis un ajutor de vânzător, mama s-a agățat de gâtul tatălui și l-a rugat: „Te rog, nu mai pleca nicăieri!“. Tata însă i-a răspuns: „Puțin îmi pasă mie!“.

În jurul lunii a apărut un fel de cerc. Vecinii au venit să ne anunțe că au văzut niște ruși. „Din ăștia de prin părțile noastre sau ruși de la mama lor?“, a vrut să afle mama. „De unde să știm noi?“, i-au răspuns vecinii. Mătușile s-au speriat: „Ăștia iau copiii de pe stradă și fac cârnați din ei!“. Mama s-a arătat îngrozită: „Doamne ferește! Să-ți mănânci propriul copil fără să știi...“. „O femeie,

comisar politic la partizani, merge călare pe cal și taie boașele preoților“, ne-a spus unchiul, după care a adăugat: „Am auzit că există bordeluri cu fete de treisprezece ani!“ Crezând că se referă la un magazin, l-am întrebat: „Când o să deschisă și tata un bordel?“.

Pe un zid scria: „Stalin, călăul! Churchill, groparul poporului sârb!“. Pe un altul: „Țată de mătă!“ . Mama a oftat: „Bietul meu băiat, mai bine ar fi orb decât să citească toate porcăriile astea!“ . Prietenului meu Srba Radulović i-a tăiat tramvaiul laba piciorului, pe care i-au înlocuit-o apoi cu o proteză de lemn. Mama m-a avertizat: „Vezi ce a pățit?“ . Un alt camarad de-al meu și-a rupt piciorul căzând de pe bicicletă. „Nu-ți tot spun eu să fii atent?“ , mi-a zis mama îngrijorată. Unchiul ne-a povestit despre un nebun care, intrând într-o cafenea, a țipat în gura mare: „Aveți în fața voastră un învingător!“ . După care și-a tras un glonț în cap. „Bietul de el, a cedat nervos!“ , a spus mama. Eu am văzut odată un domn elegant legat de un stâlp în piața centrală, pe care toți trecătorii îl scuipau. Mama mi-a explicat despre ce era vorba: „Un amărât de speculant!“ . Am mai văzut un domn cu pălărie care-și lovea nevasta gravidă cu picioarele, spunându-i: „Marș de-aici!“ .

Noi am văzut și auzit multe lucruri pe care apoi le povesteam altora, mai ales crimele sau alte întâmplări îngrozitoare. Eu și unchiul ne-am dus în vizită la nevasta căpitanului de navă fluvială când acesta era plecat în cursă. Ea ne-a așteptat goală, întinsă pe canapea, cu o garoafă înfiptă în cur. Unchiul s-a întrebat mirat: „De unde o face asta rost de atâtea garoafe?!“ . Voja Bloša m-a chemat să-mi arate mașele administratorului înfășurate pe firul de telefon. Am văzut acolo și alte părți ale corpului omenesc, dar nu le-am recunoscut. Trecând pe lângă un magazin de parfumuri, am văzut în vitrină un tip plin de sânge. Tata ne-a explicat: „Iar au început să ne lovească!“ . „Cu ce să ne lovească?“ , a întrebat bunicul. Tata i-a răspuns:

„Păi, cu bombe!“ . „Și când o să arunce cu rahat?“, a mai zis bunicul, care avea obiceiul să spună că americanii, de acolo de sus din avioanele lor, o să ni se cace direct în cap. „N-o să facă asta tocmai ei, care au cei mai frumoși actori din lume“, au protestat mătușile. De fiecare dată în timpul unui bombardament, chiar dacă era vară, mama își puneă haina de blană spunând: „Dacă o fi să mor, măcar să mă duc pe lumea cealaltă ca o adevărată doamnă“. Vecinul nostru, grefier la poliție, ne-a explicat: „Mai toate avioanele lor sunt pilotate de negri, iar ăloră nu le pasă unde aruncă bombe!“ Odată am găsit în noroi un teanc de bancnote. „Dacă scăpăm teferi, o să cumpăr cu toți banii ăștia un kilogram de untură!“, a spus mama. Bunicul a lovit de câteva ori cu pumnul în aparatul de radio fixat pe postul Beromünster, dar tot nu s-a auzit nimic. Odată am călcat în scui pătoarea de pe palier. Mama m-a luat atunci în brațe, strigând după ajutor. Deși mi-a spălat piciorul, senzația n-a fost prea plăcută.

XIII

Locotenentul Vaculić și unchiul au înșirat în curte niște vase de flori ciobite pe care au așezat cutii de conserve goale, din acelea în care se distribuia laptele praf primit de la americani, una singură fiind de iahnie de fasole. Cutiile erau strâmbe, unele cu capacele îndoite. Singurul lucru interesant erau literele de diferite forme scrise pe ele. Locotenentul Vaculić și unchiul s-au îndepărtat spre zidul opus și de acolo au început să țintească cutiile de conserve pe care scria „Milk” și „Beans”. Locotenentul țintea de obicei mijlocul literelor „B” sau „A”. La primele focuri, domnul profesor de la etajul unu a ieșit din casă cu mâinile ridicate. „Ce-ai, ai înnebunit?”, l-a întrebat Vaculić. Profesorul a lăsat mâinile jos, fără să înțeleagă însă ce se petrece. La tragere a urmat apoi unchiul, dar el nu țintea atât de bine ca locotenentul.

Tovarășii din Brigada 21 sârbă au venit să verifice dacă în blocul nostru sunt ascunși mitraliori fasciști. „Doar vânzători de șoricei de jucărie cu cheiță”, le-a răspuns unchiul. Un tanchist rus a întrebat: „Min iest ili niet?”. Mama le-a răspuns: „Singura mină de aici este nenorocitul ăsta de bărbat al meu cu tot alcoolul din el!”. Evident, rușii nu au crezut-o. Atunci a intervenit unchiul: „Păi, cum credeți voi c-o să putem începe o viață nouă fără să

avem încredere unii în alții?”. „Așa vorbesc adevărații fii ai poporului! Doar ei sunt în stare să spună adevărul!”, le-a spus locotenentul Vaculić. Fiii poporului, așezați pe scăunele, taburete sau pe alte obiecte de mobilier, explicau tot felul de lucruri. Ceilalți, care-i ascultau, printre care și vânzătorii de jucării cu cheiță, stăteau așezați pe jos sau chiar pe genunchi. „Ăștia o să dea acum drumul șoriceilor de jucărie”, i-am șoptit eu lui Voja Bloša. Auzind de șoricel, femeile au început să țipe: „Aaaa...!”. Locotenentul Vaculić s-a răstit la ele: „Ce înseamnă asta?”. Am intervenit eu: „Jucăriile astea cu cheiță seamănă foarte mult cu șoriceii adevărați”. Dându-și seama de confuzia creată, vânzătorii de șoriceii și-au cerut scuze.

Mătușile stăteau în bucătărie în compania câtorva ofițeri și studenți. Studenții se pricepeau să imite chitarele hawaiene, pufăind pe nări: „Hm, hm!”. Mama îi credea hawaieni, probabil din cauza acelei vânzoleli generale ce domnea în casă. Mătușile fredonau cântecele lor preferate: „Pam-pam-pam!”. Noi eram încântați. Vecina noastră Darosava, mare amatoare de bărbați, a declarat: „Acum suntem liberi să facem orice!”. „Dar nu să și furăm, cred eu!”, a zis bunicul, la care mama a adăugat: „Bineînțeles că nu, mai ales că nici n-ai ce fura”. Amicul meu Abas și-a dat și el cu părerea: „Acum, cel puțin, fiecare poate să spună tot ce are pe suflet”. Voja Bloša s-a grăbit s-o facă: „Mama mea are dinți falși și doarme complet goală”. Mi-am dat seama că și mătușile ar fi vrut să spună ceva, dar s-au răzgândit. Vaculić a recitat atunci o poezie despre o pușcă automată, din care eu n-am înțeles o iotă. O armă care vorbea ca omul, dar într-un mod cam idiot. După ce a stat nițel pe gânduri, căpitanul Jovo Sikira a întrebat: „Cum poate un singur om să scrie o carte, ca de exemplu, tovarășul Lenin?”. „Și băiatul meu scrie poezii despre eroii poporului și despre anotimpuri – pe hârtie igienică, pentru că este singura hârtie pe care o avem în

casă —, doar că se jenează să le citească“, s-a lăudat mama cu mine. În acea perioadă, mama a început să vorbească despre tata cu „tovarășul meu“. Zicea, de pildă: „Tovarășul meu este deocamdată încântat de noile evenimente istorice, dar o să-i treacă“. Bunicul nu înțelegea la cine se referea mama, iar tata vomita în toaletă. Mătușile cântau: *Să înmormântăm trecutul putred*. „Așa să fie!“, a încuviințat tovarășul Abas. Kalafatović, un alt amic al meu, a întrebat: „Pot să recit și eu o poezie scrisă de mine, chiar dacă mama este o biată croitoreasă? E vorba despre tovarășul Kirov care a fost ucis într-o gară“. „N-ai decât“, i-a răspuns căpitanul Jovo Sikira. „Mulți artiști sunt devotați poporului lor, dar cel mai devotat este Dragoljub Aleksić, născut la Mali Knjaževac“, a spus unchiul. „Vagabondul ăla care a vrut să impresioneze lumea mușcând dintr-un lanț fals?“, a întrebat bunicul. „Spuneți-mi și mie, nu cumva este cel care flutura drapelul patriei noastre agățat cu dinții de cârligul înfipt în aripa unui avion?“, a întrebat mama.

Ofițerii aflați la noi în casă au declarat: „Ne-am dori și noi o zi liberă în care să ne facem de cap“. Unul dintre ei a luat palma mătușii, a apăsă-o pe o foaie de hârtie și a început să-i deseneze conturul cu un creion. „Parcă ar fi adevărată!“, a comentat mama. Mătușile au făcut și ele schițele teritoriilor care se mai aflau sub ocupația germană, adică Lacul Bled și insula cu biserița în centru. Au făcut apoi un portret, avându-l ca model pe tovarășul nostru Jovo Sikira. Bosumflat, bunicul, care se uita atent la căpitanul nemișcat ca o statuie, a întrebat: „Cum de aveți toți nume de iepure, cioară, topor...?“. Eu mi-am zis în sinea mea: „Ce-are a face, toate sunt animale și obiecte, unele chiar folositoare omului“. Vaculić a precizat: „Pentru că toate sunt nume din popor!“. Soldații stăteau la gura sobei în care ardeau părți nefolositoare din mobila noastră stil. Mătușile imortalizau figuri celebre

cu creionul dermatograf, care, de altfel, nu le mai servea la nimic. O vecină a venit la noi și ne-a arătat bebelușul ei: „Faceți portretul celui mai tânăr locuitor al acestui oraș liber!“. Copilul scotea niște sunete de neînțeles: *gu-gu, a-gu, ga-ga*. Jovo Sikira îngăima și el pe un ton festiv: *U-R-S-S*. La noi în casă era o atmosferă de sărbătoare. Mătușile îngâneau cântecul: *Și-ra-ka stra-na ma-ia rad-na-ia*. Bunicul se căznea să silabisească cuvântul *Breakfast* scris pe un pachetel. „Așa ni se deschid orizonturile“, a constatat mama.

La sfârșitul petrecerii, camarazii lui Vaculić au început să tragă focuri de armă de la geamurile apartamentului nostru. Vecinii au crezut că se sărbătorește eliberarea a încă unui oraș, dar, de fapt, era vorba doar de exprimarea sentimentul de eliberare al mătușilor și al nostru, al tuturor. Mama a exclamat extaziată: „Noi suntem de-ai voștri!“. Majoritatea celor care veneau în casa noastră erau tineri, din aceia care sting țigările pe parchet. „Vreți să sparg acest pahar de cristal din vremea regimului burghez?“, a întrebat-o cineva pe mama, care i-a strecurat atunci unul din sticlă obișnuită. Tata i-a zis: „Sparge-l pe care vrei tu!“. „Așa să fie!“, am strigat noi. Lui Vaculić i-a apărut o lacrimă în colțul ochiului. Bunicul l-a întrebat ce are, iar mama i-a răspuns: „Emoție artistică!“. „Comunismul este vesel!“ Ofițerii au cântat, m-au mângâiat pe cap, au băut rachiu și au vomitat de pe balcon în curte. În ziua aceea tocmai murise de angină pectorală funcționarul de la etajul unu, iar tărăboiul de la noi nu prea se potrivea cu momentul. „Hei, voi, acolo, îl mai aveți sau nu pe Dumnezeu?“, ne-a strigat cineva de jos. „Nu“, i-am răspuns noi într-o mare veselie. La un moment dat, un tovarăș costeliv, care ne ținea o cuvântare despre distrugerea omenirii, a făcut spume la gură. „L-o fi mușcat un câine turbat?“, a întrebat bunicul. Tovarășul s-a prăbușit la pământ și a început să tremure și să dea ordine într-un

limbaj neînțeles nouă. Unchiul i s-a așezat pe piept și a încercat să-l calmeze: „Hai omule, revino-ți!“. „Bieții copii, la ce le mai este dat să asiste!“, a zis mama. După ce și-a revenit, tovarășul costeliv ne-a dat indicații: „Acum mă simt bine, dar altădată, când mi se mai întâmplă, să-mi vârâți un deget în priză, ca să mă curenteze puțin“. „Bine, i-am răspuns noi“. Avea și tata momente în care o lua razna. Odată a stat într-un picior și, ducându-și degetul arătător la tâmplă, a spus: „Asta e modul de gândire franțuzesc! Așa gândesc franțuzii!“. După ce și-a făcut numărul, tata a declarat: „Există un praf împotriva alcoolismului făcut de americani, dar costă o groază de bani!“ Bunicul a întrebat atunci: „Dar asta al nostru nu este bun?“ „Nu“, i-am răspuns noi ferm. Vaculic a ținut să sublinieze: „Vedeți și voi deosebirea dintre trecut și prezent? Acum putem cânta, putem împușca cutii de conserve goale și multe altele!“. „Vedeem!“, l-am asigurat noi.

XIV

Căpitanul Jovo Sikira a dat cu pumnul în masă: „O să întoarcem totul cu susul în jos!“. „Și mie mi se întâmplă la fel când mă așez în tramvai cu spatele la drum“, a zis mama. Tovarășul Abas ne-a lămurit: „Tot ceea ce până ieri era valabil în viața voastră va trebui răsturnat cu fundul în sus, evident din rațiuni istorice“. Tata l-a completat: „Așa vă văd și eu pe voi, de acolo de sus, din vârful scării, unde mă cațăr când schimb siguranța la tablou. Și mie mi se pare că sunteți cu curul în sus!“. Tânăra rumenă în obraji, încălțată cu cizme militarești, a continuat ideea: „Și asta nu e totul!“. „Ei, nu mai spune!“, i-a replicat bunicul. Stăteam cu toții în bucătărie și vorbeam de una, de alta. Mie mi se părea că asist la un spectacol, având în vedere că toți vorbeau tare, se băteau cu pumnii în piept și loveau în mobila noastră de lemn masiv.

Locotenentul Vaculić ne-a informat: „O să eliberăm toate animalele de la Grădina Zoologică, și elefanții, și leii, crocodilii și celelalte, și o să le lăsăm să trăiască laolaltă cu oamenii!“. „Aș vrea s-o văd și pe-asta!“, a bombănit bunicul. Mama, în schimb, s-a arătat împăciuitoare: „Eu nu am nimic împotriva animalelor sălbatice, dar aș prefera să fie domesticate și să-mi mănânce din palmă“. Unchiul a protestat: „Eu nu pot să suport duhoarea de excremente!

Prefer să mă duc la circ, unde, dacă am chef, pot să scuip urșii și șerpilor care mârâie și sâsâie la mine, fără să-mi poată face nimic". Ștergându-și nasul cu mâneca, tovarășa cea rumenă în obraji a declarat: „O să luptăm pentru fraternitatea dintre oameni și animale, și, în general, a întregii omeniri, doar cu puterea cuvântului!" „Iar noi suntem dispuse, dacă va fi nevoie, să adăpostim în casă chiar și treizeci de luptători din Brigada de Eliberare", au spus mătușile. „Ați vrea voi", a intervenit bunicul. „Da-da, am fi făcut-o, dacă n-am fi fost educate atât de sever și dacă nu ar fi copilul ăsta în casă", l-au înfruntat mătușile. „Eu o s-o iau razna dacă aceste discuții deochete vor avea consecințe asupra băiatului", a spus mama. Tovarășul Abas a încercat să calmeze spiritele: „Noi vom transforma și nebunii în oameni normali, și nu-i vom arunca în lanțuri și în apă înghețată, așa cum făceau cei din regimul burghez!". „Lasă, că voi vă pricepeți să faceți lucrurile mult mai bine decât ăia", a spus bunicul. „Bineînțeles!", a conchis tovarășul Abas.

Căpitanul Jovo Sikira ne-a anunțat pe un ton vesel: „O să vă arătăm cum să trageți apa la *viceu*! Uite-așa, cu o simplă apăsare pe buton!". „Ca să vezi!", s-a minunat bunicul. Jovo Sikira mi-a propus: „O să te învăț cum să scrii cu mâna dreaptă, să te scarpini după ureche cu mâna stângă și să o mai pui la treabă și pentru altceva, dacă-i nevoie". „Bine", am răspuns. Jovo Sikira, uitându-se la bunicul care tăia mobila stil pentru foc, a continuat: „Pe urmă o să vă arăt cum se poate dormi într-un pat de care habar n-aveați că există". Când tovarășul Abas începea să tușească, era un semn că trebuie să schimbăm subiectul, dar Jovo Sikira i-a dat înainte: „Sarcina mea este să vă învelesc dacă vă dezveliți noaptea". „Frumos din partea duminale", i-a răspuns bunicul. Am observat atunci că toți păream beți, deși nu băuserăm nimic. Locotenentul Vaculić a reluat ideea: „Putem face ca și natura

să treacă de partea noastră, adică florile, râurile, lacurile, chiar și mările, deși asta ar fi, recunosc, puțin mai greu“.

Tovarășul Jovo Sikira a adăugat: „Cât privește bunăstarea, totul este dinainte hotărât, atâta că lucrurile o să meargă ceva mai greu decât am crezut!“. „Cum așa?“, a fost curios să afle bunicul. Jovo Sikira ne-a dat atunci ca exemplu pomii cei înalți, care au nevoie de mulți ani ca să crească. „Doar că eu nu sunt de lemn“, i-a întors-o bunicul. Tovarășul Sikira și-a cerut atunci scuze: „Facem și noi ce putem. Nivelul nostru de trai astăzi este deja de un sfert de metru pătrat de faianță pentru fiecare familie“. „Ce să faci cu un sfert de metru?“, a întrebat bunicul. Împăciuitoare ca de obicei, mama i-a răspuns: „E bine-și așa. Centimetru cu centimetru, o să se strângă acolo ceva“. La care unchiul a răspuns: „Și eu am strâns pe o listă numele fiecărei femei cu care m-am culcat, una mai grozavă decât alta. O adevărată colecție!“. „Ce vă spuneam eu!“, a comentat Jovo Sikira. „Puteți să-mi spuneți de ce nu putem primi noi faianță pentru toată baia, iar alții să mai aștepte până le-o veni rândul?“, a vrut să afle bunicul. Mama l-a susținut: „Păi, n-am servit noi cauza atunci când am ascuns sub parchet materiale de propagandă, punându-ne viața în pericol? Sau poate asta s-a dat uitării?“ „Dacă v-am da vouă ar însemna să nu mai fie egalitate, iar noi ne luptăm pe toate fronturile împotriva *inichității*“. „Asta e, n-ai ce-i face“, s-a resemnat unchiul.

După aceea, Jovo Sikira și-a deschiat mantaua militară și ne-a zis: „Ia uitați-vă ce am eu aici!“, scoțând o căsuță în miniatură, foarte frumos lucrată. Unchiul ne-a explicat: „Căsuța asta se afla în vitrina magazinului lui Vlado Mitić, care s-a spart la bombardament“. Toți s-au îngâmădit să se holbeze la căsuța minusculă, executată înainte de război, ca machetă, de firma „Neimar“. În căsuță erau toate cele trebuincioase unei familii, evident în miniatură. După ce a privit-o din toate părțile, bunicul a

exclamat: „Ce folos dacă noi nu suntem pitici!“ „Dar poate o să ne transformăm“, am zis eu. Atunci mama m-a amenințat: „Îți ard una de nu te vezi, chiar dacă pe urmă o să-mi pară rău!“. Nu m-am dat bătut: „Dar Karik și Volia din poveste cum au devenit pitici, după ce au înghițit pastila?“ Unchiul ne-a relatat: „În Rusia, oricine poate deveni mai mare sau mai mic, după nevoie, dacă intră într-o mașină și cineva trage maneta“. „Eh, cu ei e altceva“, a conchis bunicul. Am încercat să deschid ușa căsuței, dar mi-au dat peste mână: „Asta nu e de jucărie!“ Au pus macheta în mijlocul mesei din sufragerie și nu mai conteneau să o admire. Am încercat să-i consolez: „Poate o să găsim, până la urmă, un omuleț de cinci centimetri, așa cum mi-am dorit mereu să întâlnesc!“. „Nu dau căsuța nimănui!“, a protestat bunicul. „Dacă ați ști voi câți pitici am văzut înainte de război... Erau păstrați în niște borcane“, a spus unchiul. Bunicul i-a zis: „Minciuni gogonate, în care eu nu cred!“. Mama s-a dovedit a fi mai în temă: „Manualele de medicină sunt pline de imagini cu foetuși sau nou-născuți cu diferite defecte, unii în formă de ciupercă, alții, Doamne ferește, chiar mai rău“. Trezindu-se din mahmureală și realizând unde se află, tata a exclamat: „Asta este! N-au fost capabili să supraviețuiască!“. Unchiul l-a contrazis: „Nu-i adevărat! Îi pun în spirt pentru că acolo rezistă mai bine decât la aer“. Mătușile și-au dat și ele cu părerea: „Monștri din aceia de cinci centimetri sau chiar mai mici sunt expuși în cortul circului, ca să se minuneze și să râdă lumea de ei. Asta e menirea lor!“. Uităndu-se la noi cu un soi de milă, tovarășul Abas a declarat: „Păi, asta să fie și menirea noastră?!“ Nici noi nu știam prea bine.

După ce s-a dezmeticit de tot, tata a constatat: „Peste tot în lume există lucruri anapoda“. Eu am fost de acord: „Și unchiul arată ca un monstru când se uită cruciș spre vârful nasului“. „Măcar de-ar rămâne așa, ar arăta mai

bine“, a apreciat mama. Mătușile au lansat o propunere: „Ar fi bine să învățăm esperanto, ca să ne putem înțelege cu toți oamenii de pe fața pământului!“. „Vom transforma în grădini locurile în care alții au făcut crime!“, a anunțat locotenentul Vaculić. Atunci unchiul l-a întrebat: „Am auzit spunându-se că viața noastră se va schimba cu orice preț, chiar cu prețul vieții unora dintre noi! E adevărat?“ Tovarășul Abas l-a corectat: „Nu chiar, dar va fi totul la comun, precum gândurile, sentimentele și alte afaceri interne!“. Mătușile au spus în șoaptă: „Tocmai de asta ne și temeam!“. „Mai bine să fii sănătos și bogat decât bolnav și sărac, dar asta e mai greu“, a filosofat bunicul. Jovo Sikira l-a consolât: „O să vedeți voi mai târziu că în viață o să curgă doar lapte și miere, după cum am citit eu pe pereții unui *viceu* public!“. „Natura umană este mai întotdeauna defectă!“, a spus mama, care râdea ea însăși de ce i-a putut ieși pe gură. Tovarășul Abas a explicat: „Noi trebuie să atingem un asemenea nivel, încât să râdem chiar și atunci când nu e nimic de râs!“ Toți au devenit dintr-o dată serioși, ba chiar prea serioși. Jovo Sikira s-a străduit să ne readucă buna dispoziție: „Cel mai bine ar fi ca eu să hotărâsc cine ce are de făcut, ca să nu mai fie nici o *cofuzie*“. Mătușile i-au trântit-o: „Cel mai bine ar fi să treacă viața asta cât mai repede, ca să ne putem face bilanțul final“. Tovarășul Abas a conchis: „Să știți că întotdeauna se vede imediat cine e bun de cântat și cine de frecat la cratiță“. „Dacă Dumnezeu mi-ar fi dat puțin talent, atunci nu m-aș mai fi oprit din cântat“, a reflectat mama. Jovo Sikira și-a reluat ideea: „Cineva trebuie să frece și *viceurile*“. „Nu mă îndoiesc de asta“, i-a răspuns mama.

XV

Astfel au fost repartizate în țara cea nouă toate funcțiile, de la premier până la ultimul măturător de stradă. Sarcinile de maximă răspundere au fost încredințate tovarășilor Pijade, Nešković, Djilas. În familia noastră, lucrurile au stat cam așa: eu eram cel responsabil cu propaganda și scrisul poeziilor, tata, cu combaterea alcoolismului, unchiul cu problema femeilor. Fiecare dintre noi s-a străduit să avanseze în rolul lui, în meseria lui familială. Noi munceam de parcă am fi fost personajele din piesa *Viața în familie*, deși nimeni nu ne cerea să facem asta. Fiecare își îndeplinea sarcina familială cum putea mai bine. Vorbeam cu voce tare despre ceea ce făceam, ca și cum am fi dorit să atragem atenția asupra noastră, să se observe că facem și noi ceva și să ni se spună „Bravo!”. Mama obișnuia să afirme: „Eu n-am nimic de ascuns!”. A ieșit apoi pe balcon și a strigat cât o ținea gura, ca să audă toți vecinii adunați în curte: „E adevărat că bărbatul ăsta al meu e un bețiv, dar e pâinea lui Dumnezeu!” Vecinii s-au minunat: „Măi, să fie!”. Mama a continuat: „E adevărat că frate-meu e un mare fustangiu, și multe dintre voi știți asta!”. Și atunci vecinii au încetat să ne mai bârfească. A fost ca un spectacol de teatru, chiar dacă nu unul adevărat. Viața noastră de zi

cu zi își urma cursul firesc, fără întreruperi. Noi am fost cu toții actorii ei și am conviețuit așa cum ne pricepeam cel mai bine. „N-o ducem chiar așa rău“, a constatat tata, iar bunicul i-a răspuns: „Păi, dacă nu știm de mai bine?“ Mama a intervenit: „Slavă Domnului că nici unul din familia noastră nu e chior, n-are sifilis, nu e bâlbâit...“ „Asta ar mai lipsi!“, a replicat bunicul. Mama și-a continuat ideea: „Din ăștia sunt destui în orașul nostru, și nu numai“. În concluzie, eram o familie ai cărei membri erau sănătoși, în pofida unor lipsuri, cum ar fi să zicem banii, hrana, îmbrăcămintea. „În ceea ce mă privește, aș prefera să fiu îmbrăcată în zdrențe, dar să n-am vreo boală din alea, cum ar fi flebita sau otita, care se tratează atât de greu...“, a mărturisit mama. Noi munceam cât era ziulica de lungă, chiar dacă efectul muncii noastre nu se vedea cu ochiul liber, apoi ne culcam și visam la ceea ce roboteam ziua, ca niște mașini. „Visez că am descoperit formula chimică pentru pasta de curățat parchetul, dar când mă trezesc, n-o mai știu“, a zis bunicul. „Eu visez că sunt o actriță din filmele alea minunate, dar nu vă pot da alte detalii în fața copilului“, a zis mama. „Mie, în vis, nu-mi interzice nimeni să beau băuturi contrafăcute, așa că beau fără să mi se facă rău – ceea ce e destul de ciudat“, a spus și tata. „Eu mi-am notat timp îndelungat visele într-un jurnal, dar apoi am renunțat!“, a adăugat unchiul. Când ne trezeam din vis, ne reluam treburile de zi cu zi, atât pe cele casnice, cât și pe celelalte, omenеști. Deși le făceam pe toate cu conștiinciozitate, rezultatele se lăsau așteptate.

Odată, maiorul Jovo Sikira a declarat: „O să aduc aici Brigada Proletară să vă facă curățenie în casă!“. „Așa să faci!“, i-a răspuns unchiul, „pentru că și voi faceți mizerie, venind aici când vă taie capul“. Bunicul și-a întors privirea spre unchi: „Tu vorbești, când muierile alea ale tale nici măcar pantofii nu ți-i lustruiesc!“ „Asta e altă

treabă!", i-a răspuns unchiul. Eram o familie cu un număr imprecis de membri, având în vedere faptul că la noi tot timpul venea cineva în vizită, să stea, să cânte, să croșeteze mănuși sau altele asemenea. „Familia noastră este lumea întreagă, pe care eu aș îmbrățișa-o uite așa, cu totul!", a spus mama, euforică. Bunicul i-a retezat-o scurt: „Mai termină cu prostiile!". „Dar chiar așa simt!", s-a justificat mama. Maiorul Jovo Sikira s-a simțit dator să spună: „Sunt atâția oameni care ar merita să dispară de pe fața pământului, pentru că de la ei ni se trag toate nenorocirile". Mama i-a răspuns: „Dacă-i așa, zău că nu mai știu ce să zic".

XVI

Unchiul avea o ocarină, mătușile, un gramofon, iar eu, un acordeon „Meinel und Herold”. Fiecare cânta arii diferite. Unchiul nu putea să cânte la instrument până nu turna puțină apă în el. În timp ce cânta, se auzea apa clipocind, de parcă acolo, înăuntru, ar fi ciripit o pasăre. Mama ne-a rugat să facem liniște ca să înceapă spectacolul. Ei nu-i plăcea ca viața să fie simplă, monotona, mereu dorea ceva artificial, adică artistic. Mătușile au agățat între cele două camere câteva rochii drept cortină, au aprins o veioză și au pus-o pe pardoseală, ceea ce confera încăperii un aer magic. În spatele meu au pus un ghiveci mare, cu un palmier: „Imaginați-vă că ne aflăm în Hawaii”. Eu am început să cânt la acordeon melodia: *Totul a fost un vis frumos*. În timp ce cântam, o frunză de palmier mă gâdila pe gât, iar asta mă făcea să râd. Mama era intrigată: „Cum poți să râzi la cântecul ăsta atât de trist?”. Noi am jucat o scenetă cu un bărbier, creația amicului meu Kalafatović. Piesa începea cu el așezat pe un scaun, în timp ce cineva îl spumua cu albuș bătut. Oul era de la vecina noastră Darosava. „Precis l-a șutit de pe undeva!”, a comentat bunicul. Sceneta se încheia astfel: amicul meu își lingea spuma de pe față înainte ca bărbierul să dea cu briciul. I-am invitat la noi pe Elias

Alhalel și pe încă alți doi cunoscuți și le-am dat niște calendare vechi cu dialoguri între Sara și Moshe sau, mă rog, alte nume, și le-am ordonat: „Voi trebuie să jucați rolurile astea, iar eu o să cânt la acordeon!” La semnalul meu, actorii au tras de rochiile mătușilor, agățate pe post de cortină, și s-au împiedicat de palmieri, fără să îi răstoarne. Toți am fost mulțumiți; dezastrul fusese evitat. La semnalul următor, Elias Alhalel a declamat: „Ascultă, tu, Sara, soața mea, de ce mă înșeli cu Ștrul?”. Întrerupând imediat spectacolul, maiorul Jovo Sikira a întrebat: „Cine a scris asta?” „Un scriitor anonim de dinainte de război”, l-am lămurit eu. „E o porcărie!”, a zis. Atunci am început să cânt la acordeon o melodie rusească veselă, *Când a ieșit Stalin la plimbare*. Cântecele s-a bucurat de aplauze frenetice. Tovarășul Abas a zis satisfăcut: „Eh, asta da, asta e altceva!” Eu le-am explicat atunci cum am schimbat noi piesa despre tânăra călăreață, care mergea mai iute ca vântul, într-o scenetă despre război. „Noi vom introduce în piesele clasice fragmente cu exemple pozitive de viață, ca să îmbunătățim sistemul nervos al populației, dar în așa fel încât nimeni să nu-și dea seama de asta!” Bunicul a devenit curios: „Și cum credeți că o să reușiți așa ceva?”. Vaculić i-a răspuns: „Arătându-vă că viitorul este în fața voastră, iar voi nici nu vă dați seama”. Vorbele astea ni le-a spus chiar atunci când am pregătit petrecerea în cinstea plecării pe front a vecinului nostru Branko Pejanović, elev în clasa a VIII-a. Branko, care dansa cu mama, i-a șoptit acesteia la ureche: „Asta e pentru mine mai greu decât bacalaureatul!”. În seara aceea s-au mai întâmplat și altele, de genul: lumini stinse, sărutări pe întuneric... A fost invitată și fiica fabricantului de lacuri și vopsele, care era arestat. Ea s-a mozolit cu toți, în afară de mine, pentru că eu cântam la acordeon și asta a împiedicat-o să se apropie. Cum cheful a durat cam mult, mama a crezut că se cuvine să trimită o scutire

pentru mama fetei. În bilețul scria: „Minunata dumneavoastră fiică a fost în seara aceasta la noi, la o mică petrecere“. Mama obișnuia să spună: „Muzica este singurul balsam pentru sufletul meu chinuit“. Mătușile au împărțit pasiunea mamei pentru muzică: „Dacă am fi avut mai devreme o chitară, am fi suportat mai ușor viața“. „Tuturor celor din familia mea le place să stea la taclale, ca într-o piesă de teatru“, am spus eu. „Departate de noi teatrul“, a spus mama. Vaculic a întrebat-o de ce. „Pentru că teatrul este ceva unic și înălțător, iar viața noastră e mizerabilă și total neinteresantă“, i-a răspuns mama, „pe fața mea muncită se poate citi asta“. Vaculic a încercat să o consoleze: „N-o fi chiar așa“. Mama însă nu s-a lăsat contrazisă: „Am și uitat zilele în care eram îmbrăcată ca o doamnă și ca o mamă adevărată, de mă admira toată lumea“. Bunicul a intervenit și el în discuție: „Ce mai contează acum?“ Arătându-se de acord cu el, mama a adăugat: „Pe de altă parte, se știe că sărăcia a fost sursa de inspirație pentru adevărații artiști, ca de exemplu, pentru mine“. Vaculic a confirmat: „Păi vezi?“ Discuția lor a fost pe placul meu. „La noi în casă, fiecare poate să spună ce-i trece prin cap: libertatea de a ne exprima primează, chiar dacă am spune cele mai mari prostii!“, a subliniat bunicul.

Însă cea mai frumoasă petrecere pe care am organizat-o a fost prilejuită de eliberarea localității Šid, un minunat orașel din Slavonia. Eu le-am promis că voi scrie o piesă originală pentru această ocazie, dar până la urmă n-am mai compus-o. Puțin supărat, tovarășul Abas m-a luat la rost: „Tu de ce ești nereserios?“. „Nu știu“, i-am răspuns. Bunicul a intervenit: „E încă un copil...“. Maiorul Jovo Sikira s-a supărat însă de-a binelea: „Păi, de ce credeți că i-am invitat pe tovarășul Abas și pe toți ceilalți *deligați* de partid?“ Unchiul a decis: „Acum nu vă rămâne decât să inventați ceva ca să salvăm situația și să nu ne facem

de răs. Clar?". Atunci am hotărât să improvizăm și ne-am îmbrăcat în haine viu colorate. Vaculić ne-a încurajat: „Hai, nu contează cum arătați, ci ce aveți pe dinăuntru!” Bunicul și unchiul au început să se ciondănească din cauza unui joben. Mătușile s-au îmbrăcat, evident, în costume hawaiene. Mama s-a înfășurat cu drapelul, cu steaua roșie în dreptul sânilor, fiind complet goală pe dedesubt. Când au sosit tovarășii delegați și studenți, cel mai bun prieten al meu, Voja Bloša, împreună cu mine, am recitat texte patriotice de care nimeni nu mai auzise până atunci. Era ceva absolut neinteligibil, dar totul se referea la revoluția mondială și la rolul jucat în ea de familia noastră. Scoțându-și jobenul, bunicul a exclamat: „Eu voi deschide larg ușa hoților ca să ia toate lucrurile de preț din această casă, care oricum a devenit plictisitoare și neinteresantă!”. Într-un fel de transă, mama a anunțat: „Eu voi strivi sub picioarele mele toată iarba și toate florile, care sunt total nefolositoare pentru viitorul omenirii!” Tata și-a exprimat și el intenția: „Eu o să merg în mâini, dacă trebuie”, și încercând să facă asta s-a împiedicat de scaune și a căzut, mai degrabă din cauza băuturii. Prinzând tot mai mult curaj, mama a exclamat: „Eu o să mă dezbrac în pielea goală și o să ies așa pe stradă, ca să compensez tot ce a fost urât în viața mea!” Mătușile s-au prins de mâini și au declarat: „Noi o să invităm în patul nostru soldați nebărbieriți, chiar dacă n-or semăna deloc cu eroii din faimoasele filme de altădată!” Bunicul a strigat cât se poate de tare: „O să înnebunim cu toții și asta va fi salvarea noastră!”. La care mama a adăugat: „Eu sunt deja nebună și de aceea mă simt fericită, ca eroinele din romane!”. Unchiul, îmbrăcat într-un costum elegant în care arăta ca un milionar american căzut într-o băltoacă, a rostit: „Atingerea stării de nebunie este o trecere de la un stadiu inferior la unul superior!”. Tata a încheiat: „Toți nebunii sunt frații noștri, asta e clar!”

Toate discuțiile astea aprinse, care creau un vacarm de nedescris, erauacompaniate de acordeon și însoțite de strigătele repetate ale lui Voja Bloša: „Așa e!“ „Cine te întreabă pe tine, mucosule?“, i-a retezat-o bunicul. Vaculić era însă încântat: „Așa! Dați-i înainte!“. Doamna Darosava voia să zică și ea ceva, dar până la urmă și-a ridicat doar poalele în cap și a insistat să ne uităm la o anumită parte a corpului ei. Bunicul s-a răstit la ea: „Tu să stai în banca ta!“. În ceea ce mă privește, am înțeles că era vorba de un spectacol al nostru cu totul special, un spectacol de familie, la care tovarășii delegați și soldații trebuia doar să privească și să asculte. Unchiul s-a urcat pe scaun și a început să strige: „Asta este ziua victoriei rațiunii și marilor descoperiri ale spiritului uman asupra întunericii și infernului!“. Făcând o plecăciune, bunicul a declarat: „Eu o să mă cac aici, în mijlocul casei, și după aceea o să-i dau foc!“ Tata s-a bâlbâit încercând să spună ceva măreț, dar până la urmă nu a spus decât: „Voi deveni rege și mă voi îmbăta ca un porc!“. În sfârșit, s-a făcut auzit și Voja Bloša: „Eu o să apuc de țâțe prima femeie ce-mi va ieși în cale, ca să simt și eu plăcerea asta“, la care bunicul i-a zis: „Marș de-aici!“. „Noi o să ne pierdem mai întâi mințile, și după aceea o să ne scriem memoriile“, au anunțat mătușile. „O să murim într-o bună zi cu toții și nici măcar nu o să ne pară rău!“, a spus unchiul. „O să devenim cu toții cerșetori, iar eu voi fi nespus de fericit din această cauză!“, a precizat bunicul. Mama și-a mărturisit și ea dorința: „O să mă fac curvă și o să mă vând pe bani, și tot ce câștig o să donez copiilor orfani, căci ăsta a fost visul meu dintotdeauna!“ „Noi vom deveni cea mai faimoasă familie din istoria omenirii, care oricum se duce de râpă!“, a mai spus bunicul. Mama a încheiat spunând: „După toate astea, o să mă aleg cu o migrenă zdravănă“.

XVII

Locotenentul Vaculić m-a întrebat: „De ce nu donați și voi sânge, acum, când este nevoie?”. „Iarăși?”, l-a întrebat mama, cu gândul la vărsările de sânge care au avut loc de-a lungul istoriei. „Atât timp cât e lipsă de sânge, da!”. Tata s-a oferit imediat, dar bunicul l-a prevenit: „Ăștia au nevoie de sânge, nu de alcool!”. Mătușile s-au dus să doneze la Spitalul Militar, dar acolo au leșinat, așa că s-au lăsat păgubașe. Tovarășul Abas ne-a informat: „Acțiunile prioritare în orașul nostru sunt acum curățarea șinelor de tramvai și arestarea dușmanilor poporului!”. „În ceea ce ne privește, singurii noștri dușmani sunt ploșnițele, de care putem scăpa cu ajutorul pulverizatorului”, a precizat mama. Secretarul nostru de partid, Simo Tepčija, ne-a convocat pe toți în sala fostului cinematograf „Korzo” și ne-a dat ordin: „Trebuie să ne împărțim pe grupuri, iar fiecare grup o să aibă misiunea să afle cum privesc oamenii noile evenimente”. Eu l-am întrerupt: „Mama și mătușile mele privesc prin gaura din perete la evenimentele din patul vecinei, care e o curvă!”. „Păi, uite, vezi?”, a spus secretarul, continuând să ne explice: „Fiecare să-și aleagă un grup de șapte persoane și să le urmărească la tot pasul”. Noi am fost de acord. Din ziua respectivă, am început să țin un jurnal, pe care l-am intitulat *Despre*

grupul meu de șapte, în care am decis să notez totul despre ei, dar și să transcriu unele poezii de-ale mele pe aceeași temă. Pe copertile roșii ale caietului în care urma să țin jurnalul de urmărire fusese scris: *Ćosić – magazin de coloniale – Virovitica*, dar eu am măzgălit pe deasupra ca să-mi pot nota impresiile privind grupul celor șapte, despre care urma să dau referințe. Mama s-a înfuriat: „Cine ți-a permis să iei registrul contabil al amărâtului de taică-tu?” Bunicul mi-a sărit în apărare: „Ce nevoie mai e de registru când din magazin n-a rămas decât amintirea?”. Atunci am început să scriu în acest caiet tema pentru acasă dată de Simo Tepčija, secretarul nostru, un fel de profesor de tip nou, foarte periculos. Titlul lucrării era: *Cine ține sărbătorile religioase și cine poartă pantofi americani*. Eu am scris așa: „Pantofi nu poartă nimeni. Eu port botoșii bunicii, iar cel care ține sărbătoare e Eichenbaum”. Simo Tepčija s-a răstit la mine: „Ce poate să sărbătorească Eichenbaum, măi băiete?”. I-am explicat: „Ziua în care a fost eliberat, viu, din lagăr”. După ce a stat puțin pe gânduri, Tepčija a dat din cap aprobator: „Așa da”. „Perfect”, i-am zis eu, deși în caietul meu nu scriam despre nimeni altcineva decât despre Voja Bloša, singurul meu prieten adevărat. Când a observat că măzgălesc ceva, bunicul s-a apropiat de mine și m-a întrebat: „Iar scrii poezii idioate?”, la care eu am răspuns ferm: „Nu! Scriu note informative despre cei mai buni camarazi ai mei și despre ce cred ei referitor la situația actuală”. „Pe cine interesează ce cred ei?”, a întrebat bunicul, iar eu i-am răspuns că pe secretarul nostru, Simo Tepčija. Furios, bunicul a început să se plimbe de colo-colo prin bucătărie și apoi a dat cu pumnul în tocul ușii, de s-a cutremurat toată casa: „Nu ți-e rușine să îi faci asta celui mai bun prieten al tău?”. Am rupt repede pagina în care am scris despre Voja Bloša, am făcut-o bucăți și am dus-o în săculețul de la baie.

Simo Tepčija ne-a anunțat: „În noaptea asta nu vom dormi, pentru că trebuie să ținem o ședință urgentă despre problemele curente“. Tovarășul Abas ne-a vorbit despre relația amoroasă dintre o tovarășă și un tovarăș necunoscuți nouă, iar următorul punct de pe ordinea de zi a fost: critica și autocritica. Punctul ăsta decurgea așa: fiecare trebuia să spună mai întâi ceva despre sine și pe urmă despre ceilalți. Asta semăna cu un joc de societate. Când vorbeau despre sine, mai toți mărturiseau cam așa: „Sunt încăpățânat“, dar tovarășul Abas nu se mulțumea doar cu atât și ne cerea să spunem mai multe, iar noi tot nu spuneam. Singurul, tovarășul Kalafatović, cel care a inventat sceneta cu bărbieritul și cu albușul de ou, a mărturisit: „Tata este din familie mic-burgheză, iar eu mă masturbez!“. „Asta nu ne interesează!“, a zis tovarășul Abas. Ni se făcuse somn și picoteam unul pe umărul celuilalt, dar eram atenți să-l trezim la timp pe cel care urma să ia cuvântul. După aceea, secretarul de partid a luat o hartă veche a orașului și a desenat cu creionul roșu un cerc care unea casele în care locuiam noi, explicându-ne: „Aceasta este rețeaua de informatori“. Noi eram ochi și urechi. „Primul îl anunță pe cel de-al doilea, acesta, pe cel de-al treilea și așa mai departe, până ce ajung să afle toți“. „Ce să afle?“, am întrebat noi. Kalafatović locuia ceva mai departe și din cauza lui cercul era cam alungit. Secretarul a continuat: „Acum fiecare trebuie să-i șoptească celui de lângă el un cuvânt secret, ca să facem o probă!“. Mie asta mi-a sunat ca jocul „telefonul fără fir“, foarte frumos, de altfel. În jocul ăsta, cele mai bizare cuvinte le șoptea unchiul, pe care apoi le transmiteam unul altuia, ca în final să rezulte un cu totul alt cuvânt. Noi aveam diferite activități de partid, ca de exemplu cea cultural-educativă, cea ideologică, tenisul de masă și altele. La un moment dat, secretarul nici nu ne mai striga pe nume, ci: „Ia vino-ncoace, *Tenis de masă!* Hai aici,

Muzicală! Vino, Igienă!“. Toți răspundeam prompt, mai puțin tovarășa „Igienă“, care era absentă pe motiv de boală. Secretarul a pus în dreptul numelui ei un punct. Cea mai mare problemă era aceea legată de tovarășul „Tenis de masă“, căruia i se mai spunea și „Ping-pong“, în japoneză, cred. Tovarășul ăsta nu și-a îndeplinit sarcina încredințată, pentru că pe masa aceea cu plasă la mijloc, un tovarăș și o tovarășă necunoscuți au făcut un copil, rupând-o. Noi am făcut multe lucruri periculoase, dar foarte vesele. Unchiul a declarat: „Comunismul este copilăria omenirii“. „Așa este“, i-a răspuns tata. Apoi, Vaculić ne-a explicat cum se clădește comunismul în Rusia: „Acolo toți râd“. Mama plângea, dar din cauză că afară era toamnă. Eu eram tare conștiincios, îmi îndeplineam sarcinile.

Tovarășul Abas m-a atenționat: „Ar fi bine să-ți vezi de sarcina ta cu cititul prin veceuri și să ne informezi ce mai scrie pe pereți“. Eu m-am dus atunci în closetul de la școală, dar nu ca să-mi fac necesitățile, ci ca să verific dacă s-a scris mult-așteptata lozincă „Trăiască regele!“. Nimeni nu o scrisese încă. Am împins cu piciorul o ușă și l-am zărit pe Voja Bloša stând pe tron și făcând treaba mare. „Lasă-mă-n pace să mă cac!“, mi-a zis. Când am ajuns acasă, am început să notez în caiet tot felul de lucruri despre încăpățânarea mea. Mătușile m-au întrebat dacă învăț la chimie, iar eu le-am răspuns: „Cui îi pasă acum de chimie?“ Mama s-a arătat îngrijorată: „Nici nu mai știu ce să zic, băiete...“. În timpul nopții, am transcris niște liste cu numele unor oameni suspecti, pe care nu-i cunoșteam. Toți aveau fie nume ciudate, ca Sonda, fie foarte cunoscute, ca Petrović. Purtam pe braț o banderolă roșie, pe care scria „elev de serviciu“. Trebuia să țin o cuvântare despre trecerea de la capitalism la comunism pe calea luptei pe viață și pe moarte. Asta era la ora de geografie, în loc de lecția despre rotunjimea Pământului, chestia cu Pământul rotund fiind oricum clară pentru toată lumea.

Eu am fost cel care a confecționat din hârtie o machetă a raionului nostru, cu toate casele, chiar și cu cele dărmate în timpul bombardamentului. Eu am fost cel care a acompaniat-o la pian pe tovarășa Dragica, când a dansat un joc popular rusesc de nuntă. Eu am fost cel care a scris cu ajutorul pulverizatorului pentru ploșnițe lozinci de genul: „Viața e frumoasă”. Mai întâi am scurs otrava, apoi l-am umplut cu cerneală roșie. Eu am fost cel care a jucat rolul partizanului secund în sceneta *Doi partizani*, în care se și trăgea cu pistoalele. Eu am fost cel care a scris poezia *Luptătorul însingurat*, în acrostih. Eu am fost cel care a dorit să joace fotbal în prima echipă a detașamentului nostru de pionieri, dar și cel care a fost refuzat: „Vei rămâne pe banca de rezerve!”. Liderul echipei de fotbal a organizației noastre mi-a explicat: „Oi fi tu cel mai deștept dintre toți, dar de fotbal n-ai habar!” Acasă, bunicul m-a consolat: „Lasă-i în pace, toți sunt niște tâmpiți și derbedei”. „Bietul meu băiat!”, a oftat mama, în timp ce unchiul a conchis: „V-am zis că ăsta nu-i bun de nimic!”

Odată, ne-au aliniat ca să vadă cât a crescut fiecare îndeplinindu-și sarcinile pe linie de partid. Eu am trișat atunci, ridicându-mă puțin pe vârful picioarelor ca să par mai înalt. Am cântat cântecul despre comandantul-erou Ceapaev, pe care l-am și văzut într-un film. După ce ne-a privit cum stăteam aliniați, mama a exclamat: „Doamne, ce slăbănogi sunteți cu toții!” Mătușile au izbucnit în plâns. Uitându-se la ele, bunicul a constatat: „Ce ușor e pentru voi să plângeți, ca bețivului să cânte!”. Tovarășei criticate la ședință pentru distrugerea mesei de ping-pong a început să-i crească burta. Vaculić a mărturisit: „Și eu am sărutat multe fete, dar nu le-a crescut burta!” Secretarul Simo Tepčija a comentat: „Mă mir!” „Vrei să te duc la nevasta căpitanului de navă?”, m-a întrebat unchiul. „Știu și eu?”, am răspuns. Am mai avut o ședință despre problema tovarășului Elias Alhalel, care dădea semne de

nebunie din cauza lipsei de sex. Revoltat, Simo Tepčija ne-a spus: „Noi v-am dat libertatea, nu vă putem oferi chiar totul!“. Apoi a întrebat: „Ar fi dispusă vreuna dintre tovarășe să ajute la acest caz?“, dar toate tovarășele au tăcut.

Într-o seară, conduceam o tovarășă delegată din Prijedor la o adresă, pe o stradă neiluminată, dar când am ajuns acolo, la ușă, a apărut un tip cu ochelari care ne-a spus: „Nu avem locuri de cazare. Eu sunt inginer“. Până la urmă, am dus-o pe tovarășă delegată la o familie de croitori. Înainte de a ne despărți, s-a oprit în pragul ușii și m-a întrebat: „Tu chiar nu știi să săruți?“ „Nu“, i-am răspuns. Am venit acasă și le-am povestit totul mătușilor, iar lor li s-a făcut milă de mine: „Mare necaz pe capul tău!“

Vaculić, dorind să schimbe subiectul la o ședință, a povestit despre o operație făcută pe front cu o peniță dezinfectată cu rachiou. „Omul este un animal, când e vorba de câte poate să îndure“, a comentat mama. Altădată am avut ca sarcină de partid să spargem geamurile vitrinei de la Biblioteca Americană în timpul unui protest popular. Din vitrină cădeau cărți și poze ale unor americani în uniforme. Eu aveam obligația să scandez: „Vampirii ce sugeți sângele poporului!“. La un alt miting de protest mi-am rupt mâneca de la haină. Mătușile au cusut-o imediat la loc, dar, prăpăstioase cum erau, au întâmpinat-o pe mama cu vorbele: „Fii pregătită pentru o veste real!“ Mama a țipat: „Ce s-a întâmplat? A dat vreo mașină peste ei?“. „Nu, doar și-a rupt mâneca“.

Aveam un amic ce fusese curier la partizani, care ni se adresa tot timpul cu „Nțeles?“. Avea un pistol adevărat și deja fuma. Erau unele cuvinte, cum ar fi „expropriere“, „ejaculare“ și altele asemenea, pe care eu nu le înțelegem, dar mă prefăceam că le știu. Secretarul nostru Simo Tepčija mi-a atras atenția: „Foarte bine, dar să nu exagerezi!“. La cinematografe rulau filmele *Viața este minunată* și *Poporul este nemuritor*. Ceea ce era cât se poate de adevărat.

Altădată am fost convocați cu toții în sala de sport ca să asistăm la exmatricularea unor colegi din cauza acțiunilor dușmănoase ale părinților lor față de noi, ceilalți. Trebuia să-i scuipăm. Voja Bloša s-a urcat pe balcon și de acolo a făcut pipi pe ei. Toți am aprobat atitudinea: „Asta și merită!“. Odată i-am bătut măr pe doi tipi care vindeau ziare. Ziarul se numea *Democrația*, dar avea un caracter dușmănos, adică împotriva cuceririlor revoluției noastre.

Unchiul i-a făcut avansuri, jos în beci, uneia pe nume Ružica, care mai întâi s-a fandosit, spunând că nu se poate, după care a cedat. Bunicul ne-a făcut morală mie și unchiului: „Când o să vă potoliți, voi doi?“ Un invalid de război, rămas fără un picior, a trecut pe la noi și ne-a spus supărat: „Nu vă este rușine să aveți câte două picioare, iar eu doar unul?“. „Nu ne este!“, i-a zis bunicul, „fiecare cu norocul lui pe timp de război. E ca la loterie“. Tovarășul cu un singur picior, un bărbat arătos, de altfel, obișnuia să bea împreună cu tata și să recite versuri de dragoste cu mătușile mele, după care se înfuria: „Futu-l în cur de noroc!“ Noi eram de aceeași părere. Vaculić a schițat un zâmbet. Tovarășul invalid și-a scos proteza și a aruncat-o lângă sobă: „Vouă vă vine ușor să râdeți!“ Ridicând proteza de jos și punând-o într-un colț al camerei, bunicul a spus: „Ce să-i faci, astea sunt vremurile!“.

Cei din familia mea aveau ocupații serioase, dar cele preferate erau discuțiile, cântatul, recitatul și dansurile la modă. „Tu n-o să te maturizezi niciodată“, a zis bunicul către mine. „Și ce pot să fac?“, i-am răspuns. Mama mi-a sărit în ajutor: „N-are timp de asta“. În realitate, noi încercam să ne maturizăm ca să fim în rândul lumii, dar de fiecare dată se întâmpla ceva nou care ne împiedica să ne schimbăm.

XVIII

Secretarul meu, Simo Tepčija, a dat buzna la noi în casă, strigând: „Unde ești, lașule?“ „Uite-aici sunt!“, i-am răspuns. Țipa în gura mare: „Tu stai cu curul la căldură, iar derbedeii ne-au furat toate uniforme pentru cor!“.

„Și eu ce vină am? Poate au avut vreo cheie“. Bunicul a încercat să calmeze situația: „N-or fi avut, săracii, cu ce să se îmbrace...“. Într-adevăr, a doua zi, unii dintre colegii mei au venit la școală îmbrăcați în uniforme de coriști, deși nu aveau nici în clin, nici în mânecă cu cântatul. I-am rugat să înapoieze uniforme, ca să nu mă bage pe mine în bucluc, dar mi-au răspuns: „Acum totul e la comun!“. Simo Tepčija m-a amenințat: „O să confisc și o să vând toate lucrurile din casa ta, până la ultimul ac, ca să recuperăm paguba“. „Orice, în afară de mașina de tocat; pe care n-o să v-o dau nici dacă mă amenințați cu moartea“, a spus mama. „Singurul lucru care va fi al tău, personal, pe viitor, va fi periuța de dinți!“, ne-a amintit unchiul. „Atunci mă cac și pe aia“, a rânjit bunicul. „O să încercăm să găsim noi o soluție“, a intervenit Vaculić. Eu am venit cu sugestia: „Cred că toți cei care au furat uniforme trebuie să cânte în cor, și cu asta, basta!“. Cu intervenția ei, însă mama a stricat totul: „Păi cum să cânte și ăia fără ureche muzicală și fără voce?“.

Vaculić s-a dus apoi la comandament și a pledat în favoarea mea: „Pe cuvânt că nu e vina lui“, iar cei de acolo au spus: „Bine“, deși nu l-au crezut.

Înainte de ziua mea de naștere, mama le-a zis celor din familie: „Hai să punem toți mână de la mână și să-i cumpărăm un ceas sau, mai bine, un stilou, care-i este absolut necesar pentru a-și cultiva talentul. Sau măcar o pereche de pantaloni...“ „Ce să punem mână de la mână?“, i-au răspuns. „Eh, bine, dacă nu se poate...“, s-a resemnat ea. Până la urmă, de ziua mea am primit un caiet cu pătrățele, cu dedicația: *Elevului silitor la științe matematice, cu urări de mai bine*. „Unicul meu fiu, amărâtul de tine!“, a exclamat mama. Colegul meu, David Uziel, m-a chemat să ne jucăm cu arcul și săgețile. Nu știu ce s-a întâmplat, dar David m-a nimerit cu o săgeată drept în frunte. Mama lui a venit la noi să-și ceară scuze și ne-a invitat la ea acasă să mâncăm niște uscățele. „Ce nevoie avem noi de uscățelele lor?“, a spus bunicul. Întâmplarea a avut loc în timpul unei ședințe importante, cu titlul „Cum să ne păstrăm simțul orientării într-o mulțime de idei?“ Eu, cu capul bandajat, victimă a săgeții, am spus: „Niciodată nu mi-a fost teamă de întuneric. Nici când eram mic“. Secretarul Simo Tepčija mi-a spus-o direct, de la obraz: „Lasă că știm noi, ție precis îți face și acum baie maică-ta!“. Tovarășa cu codițe s-a băgat și ea: „El nu e nici fată, nici băiat, din moment ce scrie versuri!“. „Am auzit că în Rusia toți scriu poezii, dar după aceea unii sunt împușcați!“, a spus unchiul. Strângându-mă cu putere la piept, mama a exclamat: „Doamne ferește, mai bine te faci cazangiu!“. Amicul meu, Kalafatović, a propus să facem o scenetă cu războiul dintre nemți și partizani. În ea trebuia să ne sugrumăm reciproc, așa că dintr-odată ne-am trezit aproape fără suflu. După spectacol, am constatat că ne lipsește din casă ceasul deșteptător, cu sonerie. Mama l-a chemat pe Kalafatović și i-a spus supărată: „Se

poate să ne faci una ca asta? Tocmai nouă, care îți oferim și ultima porție de tocăniță de cartofi? Cum o să ne mai trezim acum?”. „Habar n-am!”, i-a răspuns. Tovarășa cu codițe m-a pârât la Simo Tepčija, spunând că i-am făcut declarații de dragoste, ba chiar că am îngenuncheat în fața ei. „E adevărat că i-am scris un bilețel de dragoste cam prostesc, ceea ce este condamabil, dar de îngenuncheat, nici pomeneală!”.

Despre familia mea au început să apară tot felul de bârfe, unele chiar periculoase, toate însă numai minciuni. Vecinii sușoteau: „Cine știe ce învârtesc ăștia!”. Mama le-a reproșat: „Atunci când vă împrumutam mașina de tocat de carne eram buni?!”. Alții spuneau: „La ei e ca la bordel, nu se știe cine cu cine!”. L-am întrebat pe Raul Teitelbaum: „Spune-mi, bordelul e o asociație pe bază voluntară, menită să promoveze arta și ideile progresiste?”. „Nu știu, am lipsit de la lecția asta”, mi-a răspuns. O vreme, vecinii ne-au lăsat în pace, dar după aceea au început din nou: „Prea multe chefuri acolo la voi”.

Și eu aveam, ca și alte familii, unchi, mătuși, bunic. Despre unii, vecinii spuneau: „Sunt de familie bună”, dar despre noi doar atât: „Pleavă”. Și noi am trăit, ca și alții, sfârșitul marelui război, ultimele luni ale ocupației naziste, începutul unei noi ere. Și noi dormeam în paturi și foloseam obiecte precum linguri, apă de colonie, ca tot restul lumii, așa că nu înțeleg de unde au apărut diferențele. Despre unii spuneau: „Ăștia au de toate”, iar despre noi: „Niște haimanale, zdrențuroși și fără o lețcaie”. Cineva a scris pe lista locatarilor, în dreptul numelui unchiului: „curvar”. La numele tatălui: „bețiv”. La mine: „tâmpit”. Doar la mama n-au scris nimic. „Biata de mine, nu merit nici măcar atât!”, s-a revoltat ea. Mătușile au vrut să afle de ce ne urăsc toți, iar bunicul le-a răspuns: „Pentru că suntem o familie unită”. „Pe dracu’ unită”, a ripostat unchiul. Noi însă nu ne-am luat după aceste bârfe și ne-am văzut

în continuare de viața de familie. Într-o zi, Vaculić a venit din nou cu Jovo Sikira, care de această dată părea foarte suspicios. Uitându-se la resturile mobilierului nostru de sufragerie, scăpate din ghearele focului, ne-a întrebat: „De unde aveți voi toate astea?” „Sunt pe-aici de vreo trei sute de ani”, i-a răspuns bunicul. Jovo Sikira s-a uitat apoi la fotografiile înrămate de pe pereți și a început să ne descoasă: „Ăștia cine sunt?”. Mama i-a răspuns: „Morții noștri, rudele noastre din veacul trecut”. „Păi, văd că toți au fost preoți”, a observat Sikira. „Așa e”, a răspuns bunicul, iar eu am adăugat: „Mie mi s-a spus la Comitet să-mi văd de treabă și să nu mă tem de nimic”. Mângâindu-mă pe cap, mama i s-a adresat lui Jovo Sikira: „Are treabă până peste cap și nu prea mănâncă bine”. Aceste vorbe l-au bucurat: „Așa s-a călit oțelul! Dar am tot vrut să vă întreb ce ați făcut pe timpul ocupației, pe când noi și caii noștri eram departe, pe front, înfometati și *epuezați*?”. Bunicul avea răspunsul pregătit: „Am făcut saboți de lemn și am mâncat rahat”. „Eu mi-am mâncat sufletul”, a zis mama, iar unchiul a adăugat: „Mai bine să nu știi”. Jovo Sikira s-a uitat la noi uimit și a întrebat: „Ce știți despre călăul fascist Erwin Dunkelblum?”. Eu m-am grăbit să răspund: „Îl cunoaștem doar pe domnul Hartmund, fabricantul de creioane, și pe nimeni altcineva!”. Tovarășul Sikira și-a continuat interogatoriul: „Au venit cumva în casa voastră *cremenali* de etnie germană?”, iar eu am zis: „Nu-i știu decât pe *Meinel und Herold*, fabricanții acordeonului meu cu șaizeci de bași!”. Foindu-se pe scaun, locotenentul Vaculić i-a șoptit: „Ți-am zis, doar!”. Sikira s-a limitat să spună: „Bine, bine!”, și apoi a mai întrebat: „E cineva în casa asta care a făcut comerț cu suflete de evrei în scopul *exploatării*?”. Mama a explicat: „Când au venit după Rudika Frelih, cel mai bun prieten al fiului meu – acum e mort, săracul – ca să-l ducă în lagăr, i-am dat o felie de pâine unsă cu magiun, pentru că altceva nu

aveam". După aceea, în casă a intrat un soldat cu o hârtie și un creion în mână, și ni s-a adresat: „Profesia dumneavoastră? Detaliați!". Răspunsul l-a dat bunicul: „Trăim și luptăm pentru existență, iată profesia noastră!". Soldatul l-a întrerupt: „Nu asta ne interesează!", a rupt foaia pe care se pregătise să noteze și a plecat.

Eu știam că familia mea era în sine o profesie, dar după cum se părea, asta nu-i mulțumea. Mama s-a arătat supărată: „Ce să zic, unul poate să repare acolo o oală nenorocită, bătând în ea cu ciocanul, și pe asta imediat îl trec pe listă ca având o profesie! Iar eu îmi dau duhul muncind în gospodărie și nimănui nu-i pasă". Locotenentul Vaculic a explicat: „Un produs adevărat este acela împachetat în cutie, cum ar fi, de exemplu, pantofii". Vorbele acestea l-au supărat pe bunicul: „Și de ce, mă rog, ar trebui să fiu cizmar cu tot dinadinsul?!". Atunci am zis și eu: „În cartea lui Friedrich Engels scrie că întreaga natură e o fabrică care produce oameni cu ajutorul maimuțelor, dar și alte lucruri necesare". Vaculic a continuat: „Asta e foarte adevărat". Tata s-a implicat și el în discuție: „Toate lucrurile din lumea asta, fie că e vorba de flori ori de șoareci, au fost făcute de cineva". „Asta nu înseamnă că noi stăm cu mâinile în sân", au adăugat mătușile. „Unde ar fi norocul ăsta", a rostit mama, mai mult pentru sine. Tata s-a văzut obligat să explice în continuare: „Există marfă care se produce și care nu prea se vede concret, cum este, de exemplu, propaganda". Toți au rămas fără grai, cu excepția bunicului: „Ca să nu mai vorbim de beție". „Nici iubirea nu lasă urme sub formă de produse", au mai spus mătușile. „E, asta-i bună! Dar copiii ce sunt?", le-a retezat-o unchiul. Mătușile au roșit, evident, amândouă.

Odată, la ora de cunoștințe despre natură, am desenat familia ca pe o fabrică, cu toate activitățile ei. Mama s-a uitat mirată: „La asta îți folosești tu creierul? Mare

păcat!”. La care i-am răspuns: „Noi observăm și notăm tot ce se întâmplă în bucătărie, dar și în natură și în univers!”. „M-am săturat să tot spăl geamuri, să pun murături și să cârlesc pantalonii bețivanului meu de bărbat!”. Unchiul a intervenit: „Ar trebui să fii mulțumită că nu trebuie să stai în ploaie și zăpadă, cum stau, de exemplu, soldații!”. Mătușile s-au lamentat: „E limpede că noi n-o să fim niciodată în stare să avem o profesie adevărată, cum au croitorii sau frizerii”, la care unchiul a răspuns: „Păi, eu pot să mă bărbieresc cu ochii închiși, aici, în fața tuturor!”. „Iar eu pot să fac dintr-un costum vechi de-al tatălui meu patru mai mici, pentru copii – copii pe care nici nu-i avem, de altfel”, a spus mama. „Cui îi pasă de ce poți face tu?”, i-a trântit-o bunicul. Locotenentul Vaculić a conchis: „Din păcate, așa stau lucrurile”. Toți oamenii munceau undeva, unii în fabrici, alții pe câmp, alții pe nave, numai noi munceam în bucătărie, respectiv în familie. Ăsta era purul adevăr. „Nici în cea mai groasă carte din lume nu s-ar putea descrie ce fac aceste zece degete ale mele!”, a zis mama, continuând: „Câteodată plec în oraș și uit de ce am plecat, de atâta treabă câtă am pe cap”. „Sărmana de tine”, i-a zis bunicul. Fiecare dintre noi făcea câte ceva, dar totul se desfășura în casă, fapt pe care vecinii îl comentau cu dispreț. Mătușile mele atât de talentate pictau și desenau locuri imaginare, apoi, când se însera, din motive necunoscute, își ștergeau lacrimile cu batista. Tata, fost campion la statul în mâini, s-a dovedit în stare să inventeze un mod de a consuma cantități enorme de alcool fără să pătească nimic. Nimeni nu reușea să-și mențină echilibrul ca mama, atunci când se cocoța pe scară să zugrăvească bucătăria, eveniment pe care îl nota în calendar. Bunicul era expert în bătutul cuielor în tot felul de pereți, ba le bătea chiar și acolo unde nu era cazul. Unchiul își lustruia cu atâta zel pantofii, de te puteai oglinzi în ei. Eu am făcut un omuleț de doi centimetri,

pe care am încercat să-l fac să se miște cu ajutorul unui elastic, și mi-am imaginat cum o să prindă viață. Colegii mei de la școală m-au întrebat: „E adevărat că voi, acasă, nu faceți altceva decât să spălați rufe și să agățați fotografii pe pereți?”. „E adevărat!”, a fost răspunsul meu ferm. A urmat o altă întrebare: „Voi chiar credeți că sunteți mai deștepți decât noi, ceilalți?”. „Nu știu”, i-am răspuns de data asta.

Noi mai aveam și alte treburi de făcut în familie: tata se tot străduia să se trezească din beție, bunicul să inventeze formula chimică pentru untul artificial, mama să ne sature, oferindu-ne felii din ce în ce mai mici de pâine. Viața în familia noastră semăna cu un film, câteodată emoționant, alteori bizar, de multe ori plictisitor. Viața în familia noastră era precum o poveste citită odată, apoi uitată, sau un fragment vag dintr-un roman oarecare. Viața în familia noastră era compusă din evenimente, iar evenimentele se petreceau aproape în fiecare zi, chiar și duminica. Toate acestea aveau o singură denumire: „viață”, un cuvânt foarte des întrebuințat, rareori înțeles. Noi toți aveam mare încredere în acest cuvânt, dar, mai ales, în realitatea pe care o exprima. Eram mereu de părere că viața este minunată, pe când alții ziceau că este o porcărie. Tot ce făceam mi se părea mai frumos și mai nobil decât altora. Ăștia eram noi și nu ne-am fi putut schimba pentru nimic în lume. Eram o familie adevărată. În sânul familiei noastre, se desfășura o serie întreagă de activități umane, profesii, munci utile, dar, în cazul nostru, cele mai importante erau profesiile de a fi tată, mamă și, în general, de a cultiva relațiile de rudenie. Majoritatea nu aproba muncile din familia noastră, doar prietenii ne înțelegeau. Eu aveam totuși profunda convingere că aceste profesii de familie, atât de subestimate, există: construirea societății noi din interior, din casă, din bucătărie. Tot ce se putea spune despre viața în familia noastră a fost

cuprins în tema mea pentru acasă. Compunerea, citită în fața întregii clase, a provocat hohote de râs. La sfârșit, m-au bătut pe umăr și mi-au spus: „Prostii“. Și la asta s-a rezumat totul. Multe lucruri le-am uitat, iar altele au rămas confuze în mintea mea. Se pare că în cărți există mai multă ordine și mai mult echilibru decât în viață. Sau cel puțin așa ar trebui să fie.

La un moment dat, a venit la noi un individ mic de statură, cu pălărie pe cap, care a scos din sacoșă niște hârtii de dinainte de război și ne-a înștiințat: „Trebuie să vă mutați cu toții într-o singură cameră, pentru că aici o să vină un tovarăș, care o să-și aducă lucrurile personale!“. „Ce fel de lucruri?“, a întrebat bunicul. Tovarășul cu lucruri personale nu era nimeni altul decât Jovo Sikira, care ne-a pus imediat în temă: „Păi. ce mama mă-sii, nu trebuie să am și eu un loc al meu?“. Jovo Sikira s-a așezat pe scaunul adus de el. Restul mobilierului a fost cărat de niște indivizi nebărbieriți și tare încruntați. Au adus și un pat rămas de la nemți, de care oricum aceștia nu mai aveau nevoie. Indivizii erau îmbrăcați în niște uniforme fără însemne pe ele. Atunci am auzit-o pe mama adresându-i-se unuia dintre ei: „Nașule, cum de-ai ajuns dumneata aici?“. Nașul i-a răspuns: „Bună ziua, fină. Uite, acum car mobilă ca sarcină de partid pe linie de pușcărie“. După ce și-a mai tras puțin sufletul, a mărturisit: „Fină dragă, fiecare trebuie să plătească pentru ceea ce a făcut în calitate de mic comerciant particular“. „Așa este“, a răspuns mama, și l-a ajutat să instaleze măsuta pe care tocmai o băgase în casă. După aceea, nașul și ceilalți deținuți au mutat în cealaltă cameră lucrurile noastre, adică pianul, paharele de cristal, cărțile, tablourile făcute de mătuși. „Mulțumesc, nașule, că v-ați străduit atâta să ne înghesuiți în chichineța asta!“, i-a spus mama.

În noua cămăruță, pe care noi am îndrăgit-o foarte repede, am continuat să vorbim, să cântăm cântece rusești,

în timp ce mama ne servea pe toți cu țiucă fiartă. După ce am băut și eu două înghițituri, am început să le țin o prelegere despre apărătorii Leningradului, în rusă, firește, chiar dacă nu știam o boabă. În această cămăruță pe care ne-au repartizat-o, viața și-a reluat cursul, iar noi am devenit parcă și mai apropiați unii de ceilalți. Pot să vă mai spun că, după cele două duști, am trecut complet la rusă, ca limbă unică de comunicare între noi. Mătușile și-au amintit de filmele care rulau înainte de război: *Volga, Volga!* și *Rasputin, călugărul nebun*. Au început să fredoneze șlagăre din acele vremuri. „Bravo vouă!”, le-a felicitat tata, în timp ce mama se lăuda în fața tuturor: „Să știți că noi suntem cu toții un singur suflet”. Locotenentul Vaculić a confirmat: „Zău că meritați toată admirația!” „Să nu exagerăm!”, i-a răspuns bunicul. Mama și-a desfăcut atunci larg brațele, încât aproape atingea cei doi pereți laterali ai camerei, spunând: „Eu mi-aș oferi sufletul la toată lumea, dacă aș putea! Toți sunt copiii mei!”. Vaculić a ținut să-i reamintească: „Păcat că au fost atâția preoți în familia voastră!”. „Asta e, n-avem ce-i face!”, a răspuns mama, iar tata l-a întrebat: „Nu știți cumva, o să se reînființeze *Străjerii Patriei*, ca să mai facem și noi puțină gimnastică?”. Dându-se important, prietenul lui Vaculić, Jovo Sikira, i-a răspuns iritat: „Singura mișcare va fi mișcarea de eliberare a *ominirii* și cu asta, basta!”

În ciuda lipsurilor și a tuturor necazurilor, ne-am străduit să facem parte din noile structuri. Cel mai bun prieten al meu era Voja Bloša, dar mai erau și alții care se dădeau drept cei mai buni prieteni ai mei. Aceștia veneau la mama la masă, mătușile îi învățau să recite, să folosească periuța de dinți și altele asemănătoare. „Cei mai buni prieteni” se săturau la noi de fasole, iar după aceea se duceau și povesteau: „Tăticul lui e mereu beat, iar el este haimana și scârțar”. Mama a constatat: „Suntem buni numai de muls”. Unul dintre acești „buni amici” a întrebat:

„Care dintre voi vrea să-mi scrie tema pentru acasă, să nu mă fac de râs la cursurile serale?“. Mătușile s-au așezat la masă și i-au făcut temele, ca după aceea asta să se ducă să spună: „Pute groaznic acolo la ei!“ Un alt „bun amic“ m-a rugat să-i dau voie să rămână peste noapte la noi. Cum dormeam cu toții la grămadă, s-a apucat să le pipăie pe mătuși. După aceea, ne-a bârfit: „Acolo e ca la bordel!“. Vaculic a primit o scrisoare anonimă în care se spunea că familia mea a colaborat cu puterea inamică și că mătușile au avut un comportament imoral față de soldații germani. Vaculic a venit la noi și a pus scrisoarea pe masă. După ce au citit-o, mătușile au izbucnit în plâns, iar bunicul a declarat: „Javre nenorocite!“. Vaculic a rămas tăcut un timp, apoi a spus: „Hai să uităm totul!“

Mai târziu, a venit la noi tovarășa încălțată în cizme și, descheindu-și mantaua, ne-a mărturisit: „Eu v-am denunțat cu anonima! N-am mai rezistat și am venit să vă spun!“. „Dumnezeu a vrut ca adevărul să iasă la iveală“, a răspuns mama. După aceea, am băut cu toții țuică, mai degrabă o poșircă. Vaculic a declarat: „Viitorul nostru va fi altfel“. „Cum adică?“, l-a întrebat mama. Mătușile au oftat: „Sunt momente irepetabile în viață, și chiar dacă sunt triste, nu se pot compara cu nimic altceva“. „O să mă gândesc la aceste vorbe“, a zis tata. La plecare, tovarășa în cizme a întrebat dacă mai poate să treacă pe la noi ca înainte. Noi i-am răspuns în cor: „Pooți!“. Altădată, tovarășa a început să se intereseze de lucruri de care nu avea habar, cum ar fi croșetatul. Mătușile au mai învățat-o să vorbească franțuzește și să nu mai mintă. Bunicul s-a mirat: „Nu știi cu cine o să vorbească franceză tovarășa!“ „Cu cine o vrea ea!“, i-au răspuns mătușile. Ca să ne răsplătească, tovarășa în cizme a scos din poșetă o cârtică cu coperte galbene pe care scria: „Vladimir Ilici“ și ne-a oferit-o, întrebând: „Care dintre voi a citit: *Un pas înainte, doi înapoi?*“. Asta l-a făcut pe unchiul să creadă

că este o broșură pentru învățat tangoul. „Nu este“, i-a răspuns tovarășa. Nimeni nu a înțeles despre ce era, de fapt, vorba în carte.

Evenimentele se îndreptau într-o direcție necunoscută, ceea ce era convenabil pentru mulți. „Trecerea de la copilărie la tinerețe este la fel ca trecerea de la capitalism la socialism“, am declarat eu, iar Vaculić m-a aprobat. „Vremurile astea au înghițit pentru totdeauna multe vieți tinere“, a adăugat mama. Tovarășa cu codițe m-a întrebat atunci: „E adevărat că ești încă virgin?“. La care eu am început să-i povestesc despre experiența mea, artistică, se-nțelege. Tovarășul Abas a încercat să mă consoleze: „Totul o să fie bine, ai să vezi!“ Deși Voja Bloșa mă învățase ce să răspund în asemenea situații, eu am ratat ocazia. Mama a izbucnit în lacrimi, iar când a fost întrebată de ce plânge, a răspuns: „Așa mi se întâmplă întotdeauna la sfârșitul toamnei“. Ca să vezi, eu nici nu băgasem de seamă schimbarea anotimpurilor. Scriam poezii, desenam tancuri rusești și învățam pe de rost, fără să pricep o iotă, *Cântecul comsomolistului*. Vaculić a zis: „Numai să nu treacă entuziasmul și să domnească apatia!“. Tovarășul Abas l-a asigurat că așa ceva n-o să se întâmple. „De-ar trece odată luna noiembrie, să vină ianuarie ca să aștept cu bucurie și luna mai!“ a spus mama, adăugând: „Azi e ziua aceea grea!“ „Care?“, a întrebat-o bunicul. Mama își amintea în fiecare zi de câte o mare tragedie din trecut, atât din familia noastră, cât și din istorie. Atunci a început să ne spună povestea ucenicului de la florărie, care și-a pierdut vederea chiar în ziua nunții.

XIX

Mama a cusut un nou săculeț, pe care nu mai era brodată nici figura tatălui, nici altceva. Pe perete, lângă săculeț, tovarășii lui Vaculić au lipit o hârtie pe care scria: „Cine-a înghesuit-o pe Dragica, să semneze aici!“. Tata nu era să semneze, dar se afla, în schimb, la vecina Darosava care a venit să ne anunțe: „Ce mă fac cu el, de două zile doarme tun în patul meu!“. Bunicul i-a propus: „Dacă-i pe-așa, să rămână acolo pentru totdeauna!“. În acest timp, mama scria pe spatele unor fotografii de familie cuvinte de dragoste adresate tatei, care dormea dus în patul vecinei. La un moment dat, s-a întors acasă și a dat peste mesajele versificate ale mamei, prin care încerca să-i amintească de odrasla lor comună, adică de mine, apoi de revoluția care schimbă, cel puțin în aparență, toate lucrurile în bine. Tata a exclamat supărat: „Cine-mi scrie bilețelele astea stupide?“. Fiindcă toți tăceam, a răbufnit: „Nu mai suport ca propria nevastă să mă terorizeze cu trecutul!“. Mama l-a avertizat: „Copilul ăsta al nostru o să facă o criză de nervi“. Doamna Darosava s-a jurat: „Zău că nu facem prostii! Atâta doar că el îmi citește un roman pornografic, *Arlette*, de Stevan Jakovlević, iar eu ascult“. Bunicul a comentat: „Nu zău, doar atât?“. Tata a propus atunci separarea bunurilor: „Aș putea să iau eu mașina de tocat carne

și termosul, iar vouă să vă rămână aragazul și mașina de făcut înghețată!". Am fost de acord. Doamna Darosava a dus la ea acasă cele două ustensile, dar și registrul contabil din anul 1929, care oricum nu mai servea la nimic. Bunicul i-a zis: „Fără ăsta n-o să poți trăi!". Atunci mama m-a îmbrățișat, spunându-mi: „Să știi că de acum înainte nu mai ai tată". Eu mi-am amintit că Vladimir Ilici Lenin este tatăl întregii clase proletare, dar n-am spus nimic.

Ghicindu-și în ceașca de cafea, mama a observat un călăreț și un apus de soare, dar nu a putut să găsească nici o legătură între ele. A căzut din nou pradă tristeții autumnale. După tăceri îndelungate, avea momente de agitație. Despre orice știre, mama vorbea ca despre un incendiu. Ne descria evenimente care nu ne interesau deloc, precum și visele ei și alte fleacuri. „Unde mai arde acum?", a întrebat-o bunicul. „Am un amic care se bâlbâie", am zis eu. „Sechele de pe urma războiului", au spus mătușile, iar unchiul le-a corectat: „Nu, nu din cauza asta se bâlbâie; ci pentru că și tatăl, și bunicul lui au fost generali în vechiul regim".

„Viitorul vă aparține vouă, tinerilor!", a spus Vaculic. Gândul mătușilor era în altă parte. „Știți că la Paris au început să se poarte din nou rochii minunate, ca înainte de război?". Mama a comentat: „Și ce folos? Parisul e oricum departe". Într-o zi, unchiul a venit acasă cu o tânără mică de statură și cam firavă, angajată la Loteria Națională, și ne-a anunțat: „V-o prezint pe cea de-a treia soție a mea". Bunicul i-a împospătat memoria: „Pe alea dintre căsătorii nu le mai pui la socoteală?". „Of, Doamne, nicidecum să fim și noi în rândul lumii!", a exclamat mama. Tânăra cea firavă ne-a anunțat: „Să nu vă faceți griji, eu ocup puțin loc, și, pe deasupra, o să vă comunic numărul câștigător la Loterie". Bunicul i-a tăiat-o scurt: „Ca să ne aresteze pe toți!". Mama ne-a arătat iarăși fotografia tatei: „Uite ce bine arăta la ora de sport, pe vremea când alcoolul încă nu-i luase mințile. Nefericitul!".

Nevasta căpitanului de navă mi-a zis: „Hotărăște-te odată și spune-mi când vrei s-o facem! Și unchiul tău a fost la mine și n-a pățit nimic, ba dimpotrivă!“. Tovarășul Vaculić ne-a consolât: „Mai avem sarcina să lichidăm proprietatea privată, și apoi o să vedeți ce bine o să meargă lucrurile!“. „Ah, dacă aș mai reuși să peticesc cumva pantalonii ăia!“, a spus mama, iar mătușile au oftat: „Ah, dacă s-ar mai da filmul acela cu Benjamin Julien, când era el tânăr!“. Ele se apucaseră serios de esperanto, limba revoluției mondiale. Bunicul era intrigat: „Cum naiba puteți pronunța toate cuvintele alea fără noimă?“. Mătușile au împletit pentru mine un pulover cu un cerb și o stea roșie în cinci colțuri. Conspirativ, unchiul m-a întrebat: „Cum mai stai cu treaba aia?“. „Nici cum“, i-am răspuns eu. Tipa mititică de la loterie ne explica: „Totul depinde de firea omului“. „Când eram tânără, un client s-a holbat la decolteul meu, dar taică-tu l-a dat imediat afară din magazin“, și-a amintit mama. Secretarul nostru, Simo Tepčija, mi-a spus: „Să fim vigilenți și să ținem pasul cu dușmanul de clasă, oriunde s-ar afla el“. Pe urmă, m-a întrebat: „Cum mai stau lucrurile în familia ta?“. „Foarte bine, doar că nu mai avem locuri de dormit pentru tovarășii delegați de la țară, căci stăm cu toții într-o singură cameră“. „Ce să-i faci?“, a zis el, iar eu am întrebat la rândul meu: „Am vrea să știm unde este tovarășul Abas, nu-l mai vedem în ultimul timp“. „Cine e ăsta?“, a întrebat Simo Tepčija, de parcă nu l-ar fi cunoscut niciodată. Am încercat să-i reamintesc: „Tovarășul acela care le știa pe toate“. Mi-a răspuns scurt: „Habar n-am“. L-am întrebat și pe Vaculić: „Unde este tovarășul acela al nostru care avea explicații pentru orice?“. Locotenentul a schimbat vorba: „Mai ieși și tu în lume să te desăvârșești, să-ți lărgești orizonturile!“. Eu însă nu mă dădeam bătut: „Și totuși, nu știu unde a dispărut tovarășul Abas“. „Nici eu“.

Voja Bloșa mi-a spus: „Până și taică-tu a găsit o femeie, numai tu nu ești în stare!“ „Asta-i altă treabă!“, i-am retezat-o. Mama le vorbea altora despre mine: „Tare mă tem că n-o să se maturizeze niciodată!“ „Nici nu-i de mirare, având în vedere că-l îmbrăcai tot timpul în haine roz și altele asemenea!“, i-a reproșat unchiul. „Ce puteam să fac, i-am cusut haine dintr-o bluză veche de-a mea!“, s-a scuzat mama. „Natura o să-și spună cuvântul!“, a comentat bunicul. „Măi, nu cumva se iau de tine bărbați din ăia dubioși?“ m-a întrebat unchiul. „Nu. Doar secretarul Simo Tepčija s-a luat de mine, zicând că m-ar împușca din cauza acelor uniforme, dar și pentru alte greșeli de-ale mele“, am zis. Vaculić m-a consolât: „Glumește, nu-l lua în seamă!“

Domnul profesor de la etajul inferior mi-a reproșat: „Deși vă credeți mai deștepți decât noi, ceilalți, tot v-au băgat acolo, la grămadă, într-o singură cameră“. „Eu le spun verde în față ce cred despre ei, cum am făcut-o chiar și cu ofițerul neamț care m-a dus la secție atunci când m-a găsit fără acte!“, a spus mama. „Unchiul cânta încă din 1939 *Hai la lupta cea mare*, cântec pe atunci interzis“, am spus eu, la care el a răspuns: „Lasă asta acum“. „Eu n-am avut niciodată un trenuleț electric, să mă joc cu el!“, m-am lamentat eu, iar bunicul mi-a replicat: „Și ce-ai vrea acum?“. Tot el ne-a arătat atunci o fotografie veche, îngălbenită de vreme, cu grădinile, vile și casele lui cu balcoane și, bătând cu degetul în ea, a întrebat: „Dar eu ce-ar mai trebui să zic?!“ Mama ne-a arătat și ea faimoasa fotografie în care bătea frișca și pe aceea cu magazinul nostru, făcută în curtea din spate, plină de lăzi și mărfuri. În această ultimă fotografie, tata purta pe cap o șapcă cu cozorocul mare și un creion după ureche. Unul dintre ucenicii tatei era surprins aplecat asupra unei cutii, pe care tocmai se pregătea s-o ducă în magazin. Unchiul m-a anunțat: „Știi că taică-tu nici măcar nu mă salută

când ne întâlnim pe scări?“ . „Mă tem că la curva aia o să sufere de frig“, a spus mama, iar bunicul i-a replicat: „Îa nu-i mai duce tu atâta grijă!“ „Păi, ce om e ăla să nu mă salute după ce am petrecut împreună nopți în șir prin cafenele?“ Brusc, mama și-a amintit de un alt episod: „Dar când a câștigat de la negustorul din Nürnberg milioane la jocul de cărți și a doua zi s-a dus să îi dea banii înapoi?“ . La care unchiul a comentat: „Dacă a fost fraier...“. Mama a sărit iarăși să-i ia apărarea: „Nu-i adevărat, a făcut-o pentru că e un om cumsecade“. Și-a mai amintit ceva: „Ah, unde e marea aceea de altădată, la care mergeam înainte de război, la Kraljevica, sau în alte locuri unde ne-am petrecut vacanțele?“ Mătușile aveau și ele regretele lor: „Ah, ah, unde sunt lăutarii de altădată, să ne cânte române?“ . „În sfârșit, m-am decis să mă duc la dentist ca să scap de dinții ăștia stricați și să-mi facă o dantură ca lumea, că tare am mai suferit la viața mea din cauza durerilor de dinți“, a zis mama. Mai în glumă, mai în serios, Vaculić s-a întrebat: „Pentru ce ne-om fi luptat noi?!“.

Mătușile au venit cu propunerea: „Cel mai bine ar fi să jucăm un joc de societate, ca să uităm de toate necazurile care ne apasă!“ Mama s-a grăbit să adauge: „Multe exemple de viață grea au fost deja povestite în cărți, dar oamenii continuă să sufere fără să știe de cel!“ . Mătușile i-au răspuns: „Asta deoarece cărțile sunt mai deștepte decât oamenii!“ . Nevasta cea pirpirie a unchiului meu a intervenit: „Eu înainte credeam că o să-i urăsc pe toți bărbații din lume, dar acum m-am răzgândit!“ . Vaculić mi-a șoptit: „Dacă treaba asta o să se împrute, să ții minte că nu așa trebuia să fie“. „Am înțeles“, i-am răspuns eu. Locotenentului Vaculić îi plăcea cel mai mult să-și înfunde pe cap cascheta militară și să cânte: *O să mor de-atâta dor...* Începuse să-i cadă părul din cauză că-și tot îndesa cascheta pe cap. „Mi-a arătat o fotografie de dinainte de

război, în care avea părul atât de des, încât nici nu puteai trece prin el cu pieptănul, și acum uite ce s-a ales de el!", s-a mirat mama. Nostalgic, unchiul s-a întrebat: „Ei, unde sunt vremurile în care vindeam neamțului câte un camion plin cu marfă pentru un milion de dinari?". S-a auzit și oftatul mătușilor: „Măcar de ne-am fi făcut și noi de cap în viața asta!". „Eh, unde e mintea mea de-atunci...", a adăugat mama. Bunicul de colo: „Ce n-aș face eu dacă aș mai fi o dată tânăr!". Brusc, mama i-a readus pe toți la realitate: „Amintirile astea nu fac decât să ne strice buna dispoziție, ba chiar sănătatea psihică!". Era cât se poate de adevărat.

Locotenentul Vaculić a adus într-o zi flori și ne-a îndemnat: „Ar fi cazul să mai ieșiți și voi din casă. Afară este primăvară!" Bunicul i-a replicat: „De parcă noi am sta în casă degeaba!". Mama s-a întristat: „Asta înseamnă că în curând zilele se vor scurta iarăși". Vaculić i-a răspuns: „N-au decât să se scurteze!", și a continuat cu îndemnul: „Ar trebui să mai faceți și voi schimb de experiență cu restul lumii, care este altfel decât voi!", ceea ce nu era deloc adevărat. Și vecinii se certau, și ei băteau cu pumnii în pereți, și ei cântau ca și noi. Bunicul obișnuia să comenteze: „Și acolo sunt nebuni. Doar că noi nu știm de ei". La rândul ei, s-a băgat în discuție mama: „Noi ascultăm radioul și știm tot ce se întâmplă afară. Și asta e suficient!" Bunicul a completat-o: „Pe noi ne-au învățat străbunii noștri, acum morți, tot ce trebuie să știe un om în viață". „Mai bine ar fi fost să mor și eu, dar mi-a fost dat să asist la toate grozăviile care se întâmplă în jurul meu", s-a lamentat mama. „Lucrurile se mai pot îndrepta atât timp cât nu a venit încă sfârșitul, adică moartea", a spus bunicul, iar Vaculić a continuat să ne încurajeze: „O să vedeți voi că o să vină vremuri mai bune!". Mătușile au tras concluzia: „Fiecare cu destinul lui. Nouă ne-a fost hărăzit talentul la desen". „Într-adevăr, la asta se pricep

cel mai bine“, a subliniat mama. Nevasta căpitanului de navă m-a întrebat: „Păi, vezi că n-a durut?“. „Pentru câți n-am gătit eu plăcinte, am împletit pulovere, am scris versuri frumoase în caietele de amintiri... Și ce-am primit în schimb? Mi-au băgat în pat un șarpe de lemn!“ „Ar fi cazul să-ți găsești un bărbat!“, i-a recomandat Vaculić. Deși mama continua să calce pantalonii tuturor bărbaților care se perindau prin casa noastră, nu avea parte decât de batjocura tuturor. O porecleau în tot felul, îi puneau pioneze pe scaunul pe care urma să se așeze... Ea îi dojenea: „Așa îmi mulțumiți voi mie că-mi pierd vederea cârpindu-vă șosetele?“ De multe ori o invitau la Baba Oarba, jocul acela cu ochii legați, numai că, până la urmă, toți își scoteau baticurile, lăsând-o doar pe mama să bâjbâie și să se împiedice de mobilele din casă. Mamei îi plăcea cel mai mult jocul în care toată lumea se prefăcea că e beată. Când era cu noi, tata privea cu dispreț jocul ăsta, care acum era un fel de amintire despre el.

Și uite așa, unele evenimente se sfârșeau, altele erau gata să înceapă. Vaculić mi-a dat o idee: „De ce nu scrii despre familia ta, dacă tot ai scrisul ăsta caligrafic?“. L-am întrebat: „Cum adică?“, iar el mi-a răspuns: „Să-l pui pe fiecare să facă mărturisiri personale. Tovarășilor o să le placă grozav“. „Care tovarăși?“, am întrebat eu. „Tuturor“, mi-a răspuns el.

XX

Orice s-ar spune despre noi, am rămas o familie unită și aparte. Toți tovarășii cumsecade își îndeplineau cu vrednicie meseriile de cizmari, ospătari, croitori, în timp ce noi ne fâțâiam de colo-colo prin mica noastră bucătărie. Toți ceilalți confecționau fie cauciucuri pentru biciclete, fie ștampile, fie perii pentru pantofi, numai noi nu produceam nimic, fapt vizibil, de altfel. Noi nu făceam altceva decât să pălăvrăgim, să facem conversație adică, în loc să mai tăcem și să-i ascultăm pe alții, chiar dacă ar fi fost mai proști decât noi. Bunicul obișnuia să spună lucrurilor pe nume, ceea ce era complet greșit. Mama dădea tot timpul exemple dramatice din istorie, pe care ar fi putut să le uite și să vorbească despre altele, mai frumoase, chiar dacă mai puțin adevărate. Viziunea noastră asupra viitorului era destul de confuză, datorită lecturilor, o altă greșeală incorigibilă. Nouă ni s-a spus că atunci când mergi cu tramvaiul e mai sănătos să stai în picioare, că e mai bine să mănânci nesărat și să dormi pe o saltea tare, dar nicidecum n-am luat seama. Continuam să citim romane groase, fără ilustrații, în loc să le facem cadou căminelor pentru nevăzători, unde aveau șansa să rămână intacte. Ni s-a atras atenția să nu mai folosim obiecte la modă în trecut, precum umbrela, pasta de dinți și altele, dar noi

ne-am încăpățânat să facem tocmai invers, deși nu aveam nici un motiv special. Ni s-a cerut să fim atenți la ce vorbesc vecinii, dar noi n-am făcut-o, din prostie înnăscută, și am permis astfel ca acțiunile dușmănoase împotriva poporului să ia proporții. Am fost martorii multor scene îngrozitoare, precum aceea în care unul dintre tovarășii care veneau la noi l-a dat afară din casă pe domnul profesor de la etajul inferior pentru a se instala în locul lui. Iar noi, în loc să ne ținem gura, ne-am apucat să povestim în stânga și în dreapta tot ce s-a întâmplat. Degeaba a încercat Jovo Sikira să ne convingă că n-am văzut ce-am văzut, noi nu voiam nici în ruptul capului să-i dăm ascultare, iar încăpățânarea asta ne-a costat mai târziu. Nu puteam spune că nu s-au întâmplat evenimente despre care știam că s-au întâmplat. Aveam prostul obicei de a observa și de a memora totul. Tovarășul Jovo Sikira încerca să ne vâre în cap ideea că se întâmplă doar ceea ce trebuie să se întâmple, iar restul – nu, dar bunicul îl contrazicea: „Ei, cum așa?“. Și cu asta strica totul. Noi eram convinși că o familie cu șapte membri este mai importantă decât un tânăr locotenent rănit, cu mâna bandajată, și nu ne lăsam convinși că lucrurile stau invers. Mama vedea de multe ori cum familiile de ofițeri primeau pâine albă la magazinele speciale, și atunci își amintea de vecina Darosava și de curvășăria acesteia, chiar dacă n-avea treabă una cu alta. Noi obișnuiam să punem în legătură evenimentele importante din istoria omenirii cu banalități, precum curvele și cartoforii din vecini, deși nu avea nici un sens. Eu am fost rugat frumos să notez tot ce spune amicul meu, Voja Bloša, fie la ora de geografie, fie în altă parte, iar eu mă încăpățânam să-mi amintesc și să notez doar vorbele deocheate pe care acesta i le spunea nevestei căpitanului de navă, de genul: „Apucă-mă de mătârângă“, care nu prezentau nici un interes pentru tovarăși. Respectam toate instrucțiunile date de secretarul

nostru când trebuia îndeplinită o sarcină, ba chiar și după ce nu mai trebuia s-o fac. M-am dus să-l întreb, de exemplu: „Cum se face că până mai ieri, tovarășul Abas a fost cel mai bun dintre noi, iar astăzi este cel mai mare trădător și dușman al nostru?!“. Evident, era o întrebare pe care am greșit punând-o. Continuam să vorbesc despre viața lui Lev Troțki, așa cum îmi recomandase odată tovarășul Abas, chiar dacă mi s-a spus răspicat: „Ăsta nici n-a existat!“

Membrii familiei mele evocau întâmplări cumplite din viața lor și a altora, în loc să iasă la plimbare și să le dea uitării pentru totdeauna. Deși nu ar fi trebuit, noi nu încetam să ne interesăm de soarta unor tovarăși pe care îi găzduiam pe vremuri în bucătăria noastră, care după un timp au dispărut. Cum nu ar fi trebuit nici să fim speriați de schimbările radicale ce se petreceau peste noapte sau de destinele unor studenți revoluționari. Mama obișnuia să folosească cu imprudență fraza: „Și ei sunt oameni din carne și oase, ca și noi“, ceea ce, ulterior, se dovedea fals. Susțineam că oamenii sunt egali, pentru ca mai târziu să fim constrânși să constatăm că nu era chiar așa; nu erau la fel nici în privința gradelor, nici a înălțimii corpului, nici a capacității creierului. Foarte târziu mi-am dat seama că ar fi trebuit să înființăm un consiliu de familie care să țină evidența tonelor de alcool pe care și le turna tata pe gât, a expresiilor în doi peri ale bunicului, precum și a tuturor măcărilor pe care le debita unchiul, lucru pe care nu l-am făcut. Ar fi trebuit să notez mult mai devreme poveștile mamei despre tot soiul de boli și nenorociri, în loc să mă mulțumesc ani în șir doar să le ascult. Refuzam pur și simplu, mai ales mătușile, să acceptăm că un anume tovarăș chelios cu șapcă poate fi mai chipeș decât Ronald Coleman călare, deși așa ar fi trebuit să credem. Nu cădeam în admirație dacă un tovarăș rostea fraza banală: „E vreme frumoasă afară“, pentru că nu

înțelegeam în ce consta măreția acestor vorbe. Tovarășul Jovo Sikira se tot căznea să ne convingă că se spune *coferință* și *municipii*, iar noi nicicum nu pricepeam, îl contraziceam și îi arătam formele corecte într-o carte soioasă, demult scoasă din uz. Se întâmpla să ni se ceară să cântăm ceva taman când murea vreun tovarăș mai important, de care noi habar n-aveam, și din această cauză ne mustrau: „Ce tot urlați când întreaga țară e în doliu?”. La început, credeam că toți tovarășii sunt nemuritori, dar pe urmă ne-am dat seama că nu-i așa.

Mi se cerea să descriu unele întâmplări din familie, iar după ce le citeam, mă trezeam amenințat: „Să nu îndrăznești să mai iei creionul în mână!”. Eu, oricum, înainte să mi-o ceară ei, mai notam vorbele înțelepte rostite de bunicul și unchiul meu, mai puțin de tata. Bunicul a găsit acele notițe, le-a tăiat cu foarfeca și le-a transformat în hârtie de toaletă. Mama a încercat să mă scuze: „Sunt sigură că l-a pus cineva”. De altfel, eu observam multe evenimente din jurul nostru, dar atunci când voiam să le aștern pe hârtie, sub formă de compunere liberă, mama îmi spunea: „Las-o baltă, că nu te pricepi!”. Mă străduiam să scriu o lucrare pe un anumit subiect, dar pe parcurs interveneau fel de fel de întâmplări, așa că până la urmă ieșea o amestecătură de nu mai pricepea nimeni nimic. La noi în casă venea mereu câte cineva, spunea două-trei vorbe și apoi pleca. Tot timpul era mare vânzoleală. Se făceau fel și fel de treburi, unele zilnic, altele doar din când în când. „Cine ar putea să spună cine ce face în casa asta de nebuni?”, s-a întrebat bunicul. Întâmplările se petreceau pur și simplu, se consumau și apoi se relau. „Doamne, cât o să mai dureze?”, se văicărea mama. Nimeni nu-i putea da un răspuns. Asta era viața în familia noastră, adică cineva punea o întrebare la care primea sau nu primea răspuns. Se înțelege, deci, că toate temele mele pentru acasă descriau familia. *Viața ca un carusel*

blestemat, se chema una din ele. Titlul l-a inventat mama, dar cuprinsul îmi aparținea în totalitate. „Numai necazuri și chinuri nesfârșite“, ofta mama. Temele pentru acasă erau concepute ca niște povestiri aiurite, dar în toate se vorbea despre eforturile noastre de a supraviețui, pe care mai târziu le-am evocat sub formă de amintiri. Cu supraviețuirea am scos-o noi la capăt, restul s-a dovedit mai greu de suportat. Tânărul locotenent Vaculić a constatat: „Viața noastră este cea mai bună dintre viețile posibile!“. Mătușile îi împărtășeau întru totul părerea. Pentru mine, cel mai greu era să țin minte numele persoanelor care defilau prin casa noastră, deschisă tuturor. „La noi e ca la școala elementară. Cu o singură excepție: nu e clar care sunt obiectele de studiu!“, a spus bunicul. Oamenii veneau și plecau, se întorceau iarăși, așa că noi nu reușeam să ieșim nici măcar pentru o plimbare. Mama ne consola: „Mai bine la noi decât la alții, unde te plictisești de moarte!“. „Nici la piață nu e atâta zarvă ca aici!“, a constatat unchiul.

Indiferent de toată vânzoleala, bunicul continua să-și enunțe sentințele, mama să-și șteargă lacrimile din cauza echinocțiului de toamnă, iar mătușile să-și coasă goblenurile, chit că găseau tot mai greu ață de mătase în comerț. Dat fiind că, prin forța împrejurărilor, unele activități din familie erau întrerupte, am putut fi mai atenți la balivernele șoptite de unchiul în urechea femeilor care ne călcau pragul, dar și la aforismele bunicului și la suspinele mamei. Toate acestea se petreceau în cămăruța primitoare, singura pe care regimul ne-o repartizase din toate cele șase avute anterior, acum prăfuite și înțesate cu obiecte. În restul casei s-a instalat tovarășul Jovo Sikira, obosit după atâtea perindări pe la război. Mâncam niște amărâți de tăiței, după care ne duceam în vizite pe la alții, unde eram serviți tot cu tăieței și vorbeam despre politică. Eram o familie complet anacronică, cu fotografii vechi și frumoase pe pereți.

Am trăit deceniul cinci al secolului XX – puțin înainte și puțin după. Eram în primele rânduri la toate acțiunile obștești, precum ar fi: înlăturarea zăpezii, alfabetizarea altora și cultivarea prieteniei dintre oameni. Am avut ocazia să cunoaștem cele mai importante personalități ale acestei țări, dar și pe cele mai mari lichele. La început, tovarășii mă încurajau: „Tu ești de-al nostru, ține-o tot așa și făurește-ți un viitor strălucit ca artist“, după care mă mustrau: „Ce porcării scrii tu acolo? Ia mai termină, că de nu, o să-ți sucim gâtul ca la găină!“.

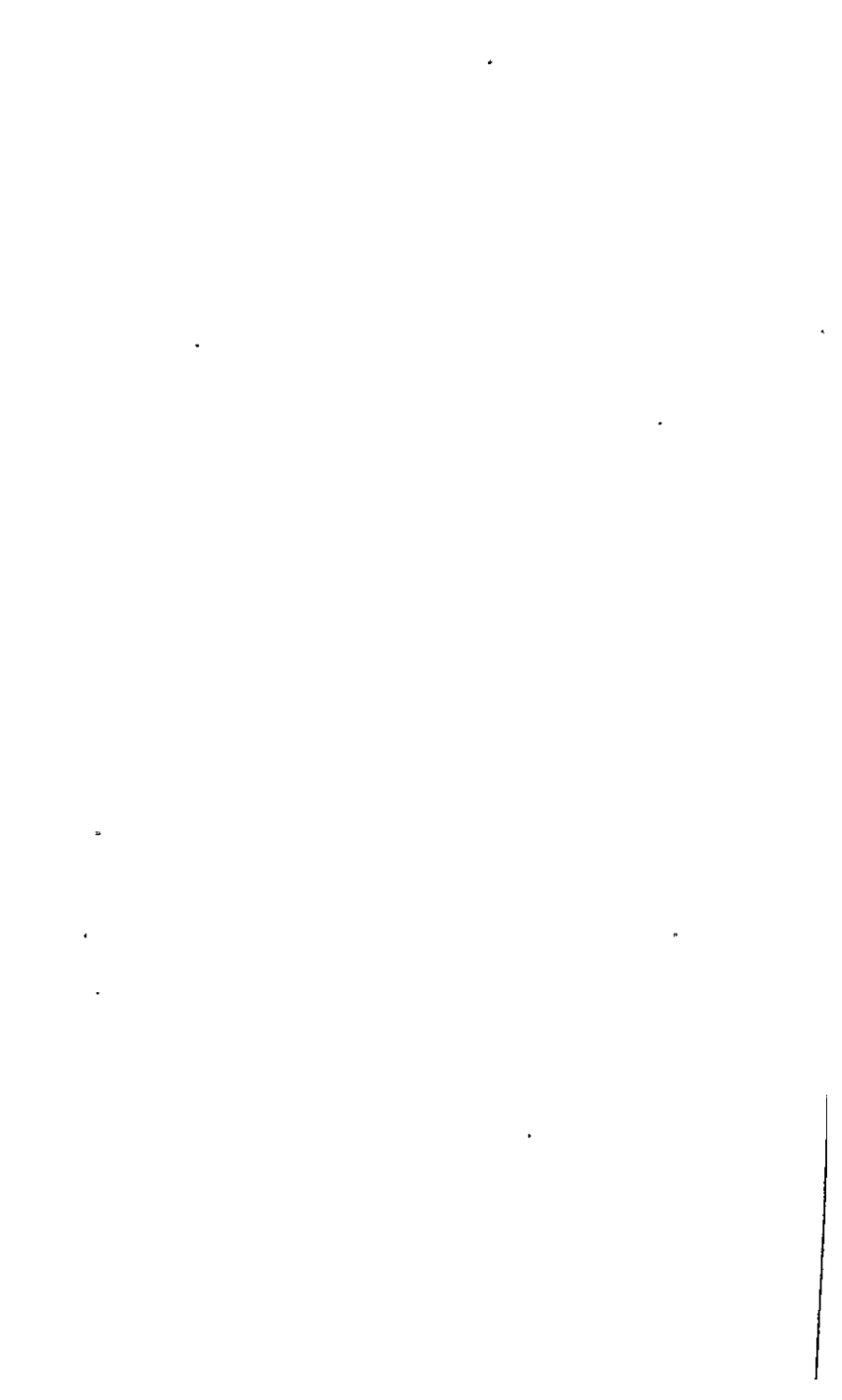
Tatăl meu a devenit faimos pentru că era în stare să toarne în el cele mai mari cantități de alcool din toată Europa Centrală – într-un anumit interval de timp, se-nțelege. Am fost înghesușiți într-o cameră ticsită cu tot felul de obiecte, spunându-ni-se: „Vă este de ajuns, ba chiar e prea mare pentru voi!“ Eu am rămas mult timp copil, tot restul a venit după. Eram băiatul îmbrăcat în paltonul mamei, încălțat cu pantofii bunicului, având în schimb un trenchi de la un pilot american, mort, se-nțelege. Locuiam împreună ca soldații într-o unitate militară. Preocupările principale ale familiei erau: desenatul, gătitul, udatul florilor, oricum mereu ofilite. La început credeam că toți copiii se fac cu ajutorul unei pilule ascunse în cutia pe care scrie *Pericol de moarte* și că se nasc prin burtă. Credeam că, după ce va veni libertatea, se va interzice consumul de alcool și voi învăța să cânt la vioară, dar nu s-a întâmplat așa. Aveam niște părinți care la începutul căsniciei se alintau spunându-și „pisoiăș“, după care au ajuns la „boule!“. Mi se arătau fotografii și mi se explica la ce servește corpul femeii, iar eu refuzam să cred că tot ce mi se spune este adevărat. Secretarul nostru, Simo Tepčija, îmi spunea: „Una scrie în cărțile tale soioase și alta e realitatea“. Am cunoscut ofițeri din armata regală, soldați germani, comisari politici, partizani și tanchiști ruși. Înainte de război, tatăl meu se fălea cu uniforma

Străjerilor. Eu visam că primesc o mașinuță cu pedale, dar când mă trezeam, constatam că nici vorbă nu era de așa ceva. Prin casa noastră se perindau instalatori, acordori de pianе, studenți, dar și locotenentul Vaculić, tovarășul meu.

Toate astea țineau de trecut, ulterior, vremurile s-au schimbat. „Ce bine ar fi dacă s-ar putea să rămâi mereu copil!”, a zis mama. „Știu și eu?”, i-am răspuns. Voja Bloša m-a întrebat: „Ăștia sunt primii tăi pantaloni lungi?”. „Primii”, i-am confirmat.

Dacă la început, toate lucrurile păreau simple și clare, mai târziu totul a devenit confuz și greu de înțeles. După cum spuneam, la noi în casă venea multă lume, apoi tot mai puțină. La început țineam minte doar numele unora, pe urmă i-am învățat pe toți. Nu știam cât o să mai dureze. „Acum sunt momente cruciale”, susținea sus și tare unchiul, care schimbase douăzeci și șapte de profesii, fără a pune la socoteală profesia lui principală: vânător de fuste. El a numărat până la cinci sute femeile cu care s-a culcat, după care a renunțat. Mama își număra și ea aparatura casnică „Alexanderwerk”, iar bunicul – chibriturile pe care le păstra într-o cutiuță.

Toate acestea au avut loc într-o perioadă de mari frământări. Am trăit vremuri tulburi, dar așa a fost. Dacă nu chiar mai rău.

Cuprins

<i>Cea mai faimoasă familie din istoria omenirii, prefață de Corina Bernic</i>	5
I	11
II	15
III	20
IV	23
V	27
VI	32
VII	40
VIII	44
IX	49
X	52
XI	58
XII	61
XIII	64
XIV	69
XV	74
XVI	77
XVII	82
XVIII	89
XIX	100
XX	107

Titlurile Editurii ART

cărți
cardinale

Texte fundamentale, indispensabile
oricărei formații intelectuale împlinite

Theodor W. Adorno, *Minima moralia*

Harold Bloom, *Canonul occidental*

Pierre Bourdieu, *Regulile artei*

Alain Touraine, *Lumea femeilor*

Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello
(coord.), *Istoria corpului I. De la Renaștere la Secolul
Luminilor*

Peter L. Berger, Thomas Luckmann, *Construirea socială
a realității*

Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello
(coord.), *Istoria corpului II. De la Revoluția Franceză la
Primul Război Mondial*

Antoine Compagnon, *Antimodernii. De la Joseph de
Maistre la Roland Barthes*

demonul
teoriei

Noi sinteze și ipoteze despre lumea contemporană

Pierre Bourdieu, *Despre televiziune*

Hans Magnus Enzensberger, *Cei care aduc groaza.*

Eseu despre perdantul radical

André Comte-Sponville, Jean Delumeau, Arlette Farge,

Cea mai frumoasă istorie a fericirii

Pascal Engel, Richard Rorty, *La ce bun adevărul?*

J. Hillis Miller, *Etica lecturii*

Arthur Schopenhauer, *Arta de a avea întotdeauna dreptate*

Gilles Deleuze, Félix Guattari, *Kafka. Pentru o literatură minoră*

François Furet, Ernst Nolte, *Fascism și comunism*

Paul Ricœur, *Răul*

Georg Simmel, *Despre secret și societatea secretă*

Jürgen Habermas, *Etica discursului și problema adevărului*

Jean Baudrillard, *Cuvinte de acces*

Jean Bottéro, Joseph Moingt, Marc-Alain Ouaknin,

Cea mai frumoasă istorie a lui Dumnezeu

Georges Bataille, *Partea blestemată*

Pierre Bourdieu, *Schiță pentru o autoanaliză*

Pierre Bayard, *Cum se ameliorează operele ratate?*

desenul
din covor

Colecție dedicată prozei moderne și contemporane

Alfred Jarry, *Superfemeia*

Alfred Jarry, *Suprabărbatul*

Alberto Moravia, *Cum să trăiești cu o soție
necredincioasă*

Julien Green, *Leviathan*

Jiří Marek, *Unchiul meu Ulise*

Chloé Delaume, *Locuiesc în televizor*

Luigi Pirandello, *Exclusa*

Raymond Radiguet, *Bal la contele d'Orgel*

Alberto Moravia, *Indiferenții*

Patrick McGrath, *Păienjenel*

Jacques Chessex, *Vampirul din Ropraz*

Malcolm Bradbury, *Omul Istoriei*

Enis Batur, *Mărul*

Alain Robbe-Grillet, *Un roman sentimental*

Almeida Faria, *Conchistadorul*

Gabriele d'Annunzio, *Poate că da, poate că nu*

Mia Couto, *Veranda cu frangipani*

Pascale Roze, *Îțic*

Mario Fortunato, *Zilele inocente ale războiului*

Oksana Zabuško, *Studii în teren despre sexul ucrainean*

Vladimir Sorokin, *Inimile celor patru*

GRUPUL EDITORIAL ART

Comenzi – cartea prin poștă

C.P. 78, O.P. 32, cod 014810, sector 1, București
tel.: (021) 224.01.30, 0744.300.870, 0721.213.576;

fax: (021) 224.32.87

Comenzi – online

www.editura-art.ro

În colecția **Desenul din covor**
au apărut:

1. Alfred Jarry, *Superfemeia*
2. Alfred Jarry, *Suprabărbatul*
3. Alberto Moravia, *Cum să trăiești cu o soție necredincioasă*
4. Julien Green, *Leviathan*
5. Jiri Marek, *Unchiul meu Ulise*
6. Chloé Delaume, *Locuiesc în televizor*
7. Luigi Pirandello, *Exclusa*
8. Raymond Radiguet, *Bal la contele d'Orgel*
9. Alberto Moravia, *Indiferenții*
10. Patrick McGrath, *Păienjenel*
11. Jacques Chessex, *Vampirul din Ropraz*
12. Enis Batur, *Mărul*
13. Alain Robbe-Grillet, *Un roman sentimental*
14. Malcolm Bradbury, *Omul Istoriei*
15. Almeida Faria, *Conchistadorul*
16. Gabriele d'Annunzio, *Poate că da, poate că nu*
17. Mia Couto, *Veranda cu frangipani*
18. Pascale Roze, *Itic*
19. Mario Fortunato, *Zilele inocente ale războiului*
20. Oksana Zabusko, *Studii în teren despre sexul ucrainean*
21. Vladimir Sorokin, *Inimile celor patru*
22. Lúdia Jorge, *Valea pasiunilor*

desenul
din covor

Scriitorul sârb Bora Ćosić a devenit celebru în Occident printr-un roman cu un titlu aiuritor: *Rolul familiei mele în revoluția mondială*, o replică la faptul că Iugoslavia lui Tito s-a luat întotdeauna prea în serios.

Romanul, devenit un clasic al subversiunii, este cronica unei familii „bizare”, dar tipice, care trăiește în Belgradul celui de-al Doilea Război Mondial și din perioada imediat următoare. Într-un stil alert, de colaj cinematografic, mustrind de un umor nebun, ni se derulează o lume pestriță, agitată, văzută prin ochii unui copil, îndeajuns de naiv, încât să pară mai inteligent și mai înțelept decât oamenii mari din jurul său: un tată bețiv, o mamă isterică, mătuși îndrăgostite de vedete de cinema și un unchi playboy.

„Tata se tot străduia să se trezească din beție, bunicul să inventeze formula chimică pentru untul artificial, mama să ne sature oferindu-ne felii din ce în ce mai mici de pâine.” Unchiul se trezește din când în când din picoteală și întreabă: „Am mărturisit ceva?”. Când tatăl o părăsește pe mamă și pleacă la „alta”, luând cu el mașina de tocat carne și termosul, copilul încearcă pentru prima dată spaima de a rămâne orfan, dar își amintește imediat că așa ceva nu se poate întâmpla, atâta vreme cât Lenin este oricum tatăl proletariatului, deci implicit și al lui.

www.editura-art.ro

ISBN 978-973-124-350-4

9 789731 124350 4

ROLUL FAMILIEI MELE

9 789731 243504

158116

19.14

Lei

EDITURA
ART